

**TÜRKİYE'DE CUMHURBAŞKANI'NIN GÜVENLİK
POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Kübra ÖZTÜRK

Kütahya – 2017

T.C.
DÜMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE'DE CUMHURBAŞKANI'NIN GÜVENLİK
POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ**

Danışman:
Doç. Dr. Fatih KIRIŞIK

Hazırlayan:
Kübra ÖZTÜRK

Kütahya – 2017

Kabul ve Onay

Kübra ÖZTÜRK'ün hazırladığı “Türkiye’de Cumhurbaşkanı’nın Güvenlik Politikalarındaki Rolü” başlıklı yüksek lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği ile kabul edilmiştir.

.../.../2017

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Doç. Dr. Fatih KIRIŞIK (Danışman)		
Doç. Dr. Mustafa LAMBA		
Yrd. Doç. Dr. Aykut ACAR		

Prof. Dr. İsmail KÜÇÜKAKSOY

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Cumhurbaşkanı’nın Güvenlik Politikalarındaki Rolü” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2017

Kübra ÖZTÜRK

Özgeçmiş

1991 yılında Tavşanlı’da doğdu. İlk ve ortaöğretimi Tavşanlı’da tamamladı. 2009 yılında Dumlupınar Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünde lisans eğitimine başlayarak 2013 yılında mezun oldu. 2015 yılında Dumlupınar Üniversitesi Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında Tezli Yüksek Lisans eğitimini almaya başladı. “Türkiye’de Cumhurbaşkanı’nın Güvenlik Politikalarındaki Rolü” adlı bir çalışma hazırladı.

ÖZET

TÜRKİYE'DE CUMHURBAŞKANI'NIN GÜVENLİK POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ

ÖZTÜRK, Kübra

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatih KIRIŞIK

Mayıs, 2017, 117 sayfa

Bu çalışmada, Türkiye’de Cumhurbaşkanı'nın güvenlik politikalarındaki rolü incelenmiştir. Dünyada yaşanmakta olan terör gibi güvenlik problemleri, devletlerin uygulamakta olduğu güvenlik politikalarının önemini artırmış bulunmaktadır. Bu nedenle bu politikaların gerek oluşturulması gerekse uygulanması noktasında etkili olan aktörler oldukça önemlidir. Ülkelerin uygulamış oldukları hükümet sistemleri de bu politikaları etkilemektedir. Hükümet sistemlerinde devlet başkanlarına ve Türkiye’de Cumhurbaşkanı’na güvenlik alanında verilen yetkiler onları bu politikaların oluşturulması ve uygulanması aşamalarında merkezi aktör konumunda bulundurmaktadır.

Hükümet sistemlerindeki devlet başkanları ve Türkiye’deki Cumhurbaşkanı’nın bu rolünü ortaya koymak için başkanlık, yarı başkanlık, parlamenter hükümet sistemlerinden belirlenen ülke örnekleri ve Türkiye’de Cumhurbaşkanı’na güvenlik alanında verilen yetkiler incelenmiştir. Bu yetkiler incelenirken belirlenen ülke örneklerinde ve Türkiye’de anayasa, kanun vb. ilgili mevzuat esas alınmıştır. İncelenen yetkiler ülkelerdeki devlet başkanları ve Türkiye’de Cumhurbaşkanı’nın güvenlik politikalarında etkili bir rol oynadığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Güvenlik Politikaları, Cumhurbaşkanı, Hükümet Sistemleri.

ABSTRACT**THE ROLE OF THE PRESIDENT IN TURKEY IN SECURITY POLICIES****ÖZTÜRK, Kübra****Master Thesis, Department of Public Administration****Supervisor: Assoc. Prof. Fatih KIRIŞIK****May, 2017, 117 pages**

This study examines the role of the President in Turkey in security policies. Security problems, such as terrorism in the world, have increased the importance of security policies that governments are implementing. For this reason, the actors who are effective in the implementation of these policies are very important. Government systems that countries have implemented also affect this policy. The powers given to the heads of state in government systems and to the President in the security field in Turkey make them central actors in the formation and implementation of these policies.

The role of presidents, semi-presidents, parliamentary government in determining the role of heads of state and the President of Turkey in the government systems and the powers given to the President in Turkey in the field of security have been examined. When these powers are examined, in the case of the determined countries and in the constitution, The relevant legislation has been taken as basis. The authorities examined have shown that they play an effective role in the security policies of the heads of state in the country and in the President of Turkey.

Keywords: Security, Security Policies, President, Government System.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAMU GÜVENLİK POLİTİKASI

1.1. GÜVENLİK KAVRAMI	7
1.1.1. Genel Olarak Güvenlik	7
1.1.2. Güvenlik Kavramının Tanımı ve Önemi	8
1.1.3. Bireysel ve Toplumsal Açıdan Güvenlik.....	9
1.1.4. Devlet Güvenliği (Ulusal-Milli Güvenlik)	10
1.1.4.1. İç Güvenlik-Kamu Güvenliği	11
1.1.4.2. Dış Güvenlik.....	13
1.2. KAMU GÜVENLİĞİ	14
1.2.1. Genel Olarak Kamu Güvenliği ve Kamu Güvenliğinin Sağlanması	15
1.2.2. Kamu Güvenliği Sağlanmasından Sorumlu Olan İdari Teşkilat	15
1.2.3. Kamu Güvenliği Sağlanmasından Sorumlu Olan İdari Teşkilat ile İlgili Kanuni Değişiklikler	16
1.3. KAMU GÜVENLİK POLİTİKASININ ÖZELLİKLERİ, KAPSAMI VE OLUŞTURULMASI.....	19
1.3.1. Kamu Politikası ve Özellikleri	19
1.3.2. Kamu Güvenlik Politikası ve Özellikleri.....	21
1.3.3. Kamu Güvenlik Politikasının Kapsamı ve Oluşturulması.....	22

İKİNCİ BÖLÜM HÜKÜMET SİSTEMLERİNDE DEVLET BAŞKANININ GÜVENLİK POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ

2.1. BAŞKANLIK HÜKÜMET SİSTEMİNDE DEVLET BAŞKANININ GÜVENLİK POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ	26
2.1.1. Genel Olarak Başkanlık Hükümet Sisteminde Devlet Başkanının Güvenlik Politikalarındaki Rolü	26
2.1.2. ABD, Azerbaycan ve Brezilya’da Devlet Başkanının Güvenlik Politikalarındaki Rolü	27

2.2. YARI BAŞKANLIK HÜKÜMET SİSTEMİNDE DEVLET BAŞKANININ GÜVENLİK POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ	37
2.2.1. Genel Olarak Yarı Başkanlık Hükümet Sisteminde Devlet Başkanının Güvenlik Politikalarındaki Rolü.....	37
2.2.2. Fransa, Polonya ve Rusya’da Devlet Başkanının Güvenlik Politikalarındaki Rolü	39
2.3. PARLAMENTER HÜKÜMET SİSTEMİNDE DEVLET BAŞKANININ GÜVENLİK POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ	48
2.3.1. Genel Olarak Parlamenter Hükümet Sisteminde Devlet Başkanının Güvenlik Politikalarındaki Rolü.....	48
2.3.2. İngiltere, Almanya ve İtalya’da Devlet Başkanının Güvenlik Politikalarındaki Rolü	51
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
TÜRKİYE’DE CUMHURBAŞKANI’NIN GÜVENLİK POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ	
3.1. GENEL OLARAK TÜRKİYE’DE CUMHURBAŞKANI’NIN GÜVENLİK POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ	60
3.2. BAŞKOMUTANLIK SIFATI	62
3.3. TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNİN KULLANILMASINA KARAR VERME YETKİSİ	64
3.4. GENELKURMAY BAŞKANINI ATAMA YETKİSİ	68
3.5. MİLLİ GÜVENLİK KURULUNA BAŞKANLIK ETME YETKİSİ	72
3.6. OLAĞANÜSTÜ HAL VE SIKIYÖNETİM İLAN ETME YETKİSİ	81
3.7. AF YETKİSİ	88
3.8. GÜVENLİK ZİRVELERİ	92
SONUÇ	93
KAYNAKÇA	98
DİZİN	119

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
CIA	Merkezi Haberalma Teşkilatı
DEAŞ	Irak Şam İslam Devleti
DNI	Ulusal İstihbarat Direktörü
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
FBI	Federal Soruşturma Bürosu
JGK	Jandarma Genel Komutanlığı
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
NATO	Kuzey Atlantik Paktı
PDY	Paralel Devlet Yapılanması
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
SGK	Sahil Güvenlik Komutanlığı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
NSC	Ulusal Güvenlik Konseyi
Vb.	Ve Benzeri

TEZ METNİ

GİRİŞ

Dünyada yaşanan gelişmeler, güvenlik kavramını sadece askeri güvenlik olarak değil, ülkelerde yaşanan siyasi, sosyal, çevresel ve ekonomi alanlarında yaşanan gelişmeleri de içine alan bir kavram haline getirmiştir. Güvenlik kavramı bu noktada devletin tüm organlarını ilgilendiren bir kavram haline gelmiştir.

Devletler bu kapsamda gerek kendi ülkelerinin güvenliğini gerekse de ülkelerinde yaşayan vatandaşlarının güvenliğini sağlamakla sorumludur. Devletler, varlıklarını sürdürebilmek ve bu sorumluluğunu yerine getirebilmek için yetkili organlar aracılığı ile iç ve dış tehditlere karşı güvenlik politikaları oluşturup uygulamaktadırlar. Devletler, benimsemiş oldukları hükümet sistemleri ile özellikle yürütme organına güvenlik alanında sağlamış oldukları yetkilerle yürütme organını güvenlik politikaları noktasında etkili bir konuma getirmiştir. Bu yetkiler bazı hükümet sistemlerinde devlet başkanlarını güçlendirmiş bazı sistemlerde ise Başbakan ya da diğer devlet organlarını ön plana çıkarmıştır. Devlet başkanını güçlendiren hükümet sistemleri, devlet başkanlarını güvenlik politikaları noktasında en önemli aktör konumuna getirmiştir.

Devlet başkanları bu yetkileri bu sistemlerdeki uygulanmakta olan anayasa, kanun gibi yasal düzenlemelerden almaktadır. Türkiye’de kuruluşundan bu yana uygulanmış olan 1921, 1924, 1961, 1982 anayasaları ve diğer yasal düzenlemelerle Cumhurbaşkanı’na bu yetkiler verilmiştir. Bu çalışmada hükümet sistemlerinde devlet başkanlarına ve Türkiye’de Cumhurbaşkanı’na verilen yetkilerin güvenlik politikalarındaki rolü ortaya koyulmuştur.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde güvenlik kavramı, güvenlik kavramının çeşitleri, kamu güvenliği, kamu güvenliğinin sağlanmasından sorumlu olan idari teşkilat ve bu teşkilat yapılarında yapılan kanuni değişiklikler, kamu politikası, kamu güvenlik politikasının özellikleri, kapsamı ve oluşturulması incelenmiştir. İkinci bölümde başkanlık sisteminde devlet başkanının güvenlik politikalarındaki rolünü ortaya koyabilmek için başkanlık hükümet sistemini uygulayan ABD, Azerbaycan ve Brezilya’da devlet başkanına güvenlik alanında verilen yetkiler ve bu yetkiler sayesinde devlet başkanının güvenlik politikalarındaki rolü incelenmiştir. Ayrıca yarı başkanlık sisteminde devlet başkanının güvenlik politikalarındaki rolünü ortaya koyabilmek için yarı başkanlık hükümet sistemini uygulayan Fransa, Polonya ve

Rusya'da devlet başkanına güvenlik alanında verilen yetkiler ve bu yetkiler sayesinde devlet başkanının güvenlik politikalarındaki rolü incelenmiştir. Bunun yanında parlamenter sistemde devlet başkanının güvenlik politikalarındaki rolünü ortaya koyabilmek için parlamenter sistemi uygulayan İngiltere, Almanya ve İtalya'da devlet başkanına güvenlik alanında verilen yetkiler ve bu yetkiler sayesinde devlet başkanının güvenlik politikalarındaki rolü incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise Türkiye'de Cumhurbaşkanı'nın güvenlik politikalarındaki rolünü ortaya koyabilmek için Cumhurbaşkanı'na güvenlik alanında anayasa ile verilen yetkiler ve bu yetkilerin Türkiye'de kabul edilen 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasalarındaki varlığı ve Cumhurbaşkanı'nın hangi anayasadan itibaren bu yetkileri kullanmaya başladığı incelenmiştir. Ayrıca kaynağını anayasadan almayan, uygulamada yapılmakta olan güvenlik zirveleri ve bu zirveler sayesinde Cumhurbaşkanı'nın güvenlik politikalarındaki rolü ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Problem İfadesi

Türkiye'de anayasa ve diğer yasal düzenlemelerle güvenlik alanında Cumhurbaşkanı'na verilen yetkiler güvenlik politikalarının oluşturulması ve uygulanması sürecinde Cumhurbaşkanı'nı önemli bir aktör konumuna getirmiş bulunmaktadır. Ancak Türkiye'de Cumhurbaşkanı'nın yanı sıra Başbakan ve hükümete de güvenlik alanında tanınan yetkiler bu politikaların oluşturulması ve uygulanması noktasında anlaşmazlıklar yaşanmasına neden olmaktadır. Cumhurbaşkanı'nın bu politikalardaki rolünü ortaya koyan literatürde bir çalışma da bulunmamaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu araştırma ile Türkiye'de Cumhurbaşkanı'nın güvenlik politikalarındaki rolü üzerine bir değerlendirme yapılacaktır. Bu amaçla araştırmacının tespitini yansıtan aşağıdaki hipotez araştırma hipotezi olarak belirlenmiştir:

Hipotez: Türkiye'de Cumhurbaşkanı, gerek iç gerekse dış güvenlikle ilgili politikaların oluşturulması ve uygulanması sürecinde etkili bir rol oynamaktadır.

Alt Hipotez 1: Cumhurbaşkanı olağanüstü dönemlerde Bakanlar Kurulu'nun ve Milli Güvenlik Kurulu'nun başkanı olarak politik görüşlerini öne sürerek bu kurulları yönlendirebilmektedir.

Alt Hipotez 2: Cumhurbaşkanı 1982 Anayasası ile olağanüstü hal ilanı ile ilgili işlemlerde etkin bir konuma getirilmiştir.

Alt Hipotez 3: Cumhurbaşkanı istisnai durumlarda TSK'nin kullanılmasına karar verebilmesi, onu etkin bir lider konumuna getirmiştir.

Alt Hipotez 4: 2007 yılında anayasada yapılan değişikle Cumhurbaşkanı'nın millet tarafından seçilme esasının getirilmesi, meşruiyetini yasama organından değil de doğrudan halktan alan Cumhurbaşkanı'nı sistemin belirleyici bir aktörü konumuna getirmiştir.

Çalışmanın Önemi

1982 Anayasası ile yürütmenin güçlendirilen Cumhurbaşkanı kanadının 2007 yılında yapılan değişiklikle millet tarafından seçilme esasının getirilmesi de onun bu gücünü pekiştirmiştir. Cumhurbaşkanı'na 1982 Anayasası'nın 104. maddesi ile verilen güvenlik alanındaki yetkiler, Cumhurbaşkanı'nı güvenlik politikalarının oluşturulması ve uygulanması noktasında sistemin en önemli aktörü konumuna getirmiştir. Bu nedenle Cumhurbaşkanı'nın güvenlik politikalarındaki bu rolünün ortaya konulması önem arz etmektedir.

Tez çalışmasından elde edilecek sonuçların özellikle:

- Türkiye'de gerek iç gerekse dış güvenlik politikalarının oluşturulması ve uygulanması sürecinde Cumhurbaşkanı'nın etkin rol oynadığını göstereceği;
- Bu konuyla ilgili literatürde bir çalışmanın bulunmamasından dolayı bu alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Varsayımlar

Bu tez çalışmasının varsayımları bulunmamaktadır. Varsayım araştırma sırasında doğruluğunun ispatlanması gerekmeyen önermedir. Bu tez çalışmasının bir hipotezi (denence) bulunmaktadır. Hipotez iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi ifade eden önermedir. Hipotezin gerçeği açıklayıp açıklamadığı araştırma sonunda ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmanın da bir hipotezi bulunmaktadır ve doğruluğu ispatlanmaya çalışılacaktır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, Cumhurbaşkanı'na 1982 Anayasası başta olmak üzere 1921, 1924 ve 1961 anayasaları, ilgili kanunlar, kanun hükmünde kararnameler vb. mevzuatla verilen yetki ve görevlerle sınırlı bulunmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

A) Araştırma Modeli

Bu çalışmada ilişkisel araştırma modeli kullanılmıştır. Bu modelde bir veya birden fazla değişken arasında olan ilişkinin varlığı tespit edilmeye çalışılır.

Bilimde araştırma türleri üç ayrı kategoride sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalar başlıca şunlardır:

- Temel ve uygulamalı araştırmalar
- Niceliksel ve niteliksel araştırmalar
- Keşfedici, tanımlayıcı, açıklayıcı ve değerlendirme araştırmalarıdır.

Bu araştırma temel ve uygulamalı araştırma türlerinden temel araştırma türüne girmektedir. Temel araştırmalar kuram geliştirmeye yönelik bilgi üretmek veya var olan bilgiye yenilerini eklemek için yapılan araştırmalardır.

Niceliksel ve niteliksel araştırma türlerinden ise bu araştırma niteliksel araştırma türüne girmektedir. Niteliksel araştırmalar daha çok soyut kaynaklıdır. Bu araştırmalar, kişinin her türlü davranışını temel kaynak olarak ele almakta ve ilişkilerin anlamını sayısal olmayan ifadelerle belirlemektedir. Nitel araştırma yöntemleri ise kendi içinde fenomenoloji, etnografi, gömülü teori ve örnek olay olarak ayrılmaktadır. Bu araştırma bu türlerden fenomenoloji türüne girmektedir. Fenomenoloji bir konuyu aydınlatmak oraya dikkat çekmektir.

Keşfedici, tanımlayıcı, açıklayıcı ve değerlendirme araştırma türlerinden ise bu araştırma açıklayıcı araştırma türüne girmektedir. Açıklayıcı araştırmalar bir olgunun diğeri üzerindeki etkisini ortaya koymak için yapılan araştırmalardır. Açıklayıcı araştırmalar bir kuramın açıklamasını detaylandırır ya da zenginleştirir. Bir kestirim ya da açıklamayı destekler ya da çürütür ve hangi açıklamaların en iyisi olduğunu karşılaştırır.

B) Veriler ve Toplanması

Araştırmada Türkiye’de Cumhurbaşkanı’nın güvenlik politikalarının oluşturulmasındaki rolünü belirlemeye ilişkin olgusal veriler toplanacaktır.

C) Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Bu araştırmada verilerin çözümü ve yorumlanmasında belgeleri tetkik etme metodu kullanılmıştır. Bu metotta araştırılan olgular hakkında yazılı kaynak incelemesi yapılır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU GÜVENLİK POLİTİKASI

1.1. GÜVENLİK KAVRAMI

Güvenlik kavramı farklı açılardan ele alınması gereken geniş boyutları olan bir kavramdır. Bu nedenle genel olarak güvenlik kavramı daha sonra güvenlik kavramının tanımı ve önemi, bireysel ve toplumsal açıdan güvenlik, devlet güvenliği, kamu güvenliği ve dış güvenlik kavramlarını açıklamak gerekmektedir.

1.1.1. Genel Olarak Güvenlik

Güvenlik kavramı, insanların dünyaya gelmesinden itibaren yaşadığı tüm bireysel ve toplumsal süreçlerde kullanılan bir kavramdır (Dedeoğlu, 2003:9). Güvenliğin temel bir değer olması ve onun kaybedilmesi durumunda insanlar sahip oldukları her şeyi kaybedeceklerini bildikleri için güvenliklerini tehdit eden şeyleri yok etmek için ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çalışırlar (Morgan, 2006:1 ‘den akt. Sancak, 2013: 124-125). İnsanlar bu nedenle güvenliklerini sağlamak için hemcinsleriyle bir arada yaşama yolunu bulmuşlardır. Dolayısıyla da insanları toplu halde yaşamaya zorlayan nedenlerden en önemlisi güvenlik ihtiyacıdır (Dönmez, 2007: 6).

Sosyal bilimci Abraham Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisini fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, toplumsal/sosyal ihtiyaçlar, saygınlık ihtiyacı ve bağımsızlık ihtiyacı olarak sıralamıştır (Uçkun vd., 2012: 23). Abraham Maslow ihtiyaçlar teorisinde “fizyolojik ihtiyaçlardan sonraki basamak olarak güvenlik ihtiyacını belirtmekte ve bireylerin güvenlik ihtiyacının karşılanmadan bir üst basamağa geçilemeyeceğini” ortaya koymaktadır. Bireyin güvenlik ihtiyacı karşılanmadan sosyal ihtiyaçlarının sevgi, aidiyet, kendine saygı vb. karşılanamayacağı görülmektedir (Kula ve Çakar, 2015: 193).

İnsanların toplu halde yerleşik hayata geçmesi ile birlikte güvenlik ihtiyacının önemi artmıştır. İnsanların özgür ve hür bir şekilde yaşayabilmeleri ancak güvenli bir ortam ile mümkündür. Güvenlik ihtiyacı insanın bu çerçevede kendini siyasal, sosyal, fiziksel ve ekonomik yönden güvende hissetmesidir (Kaypak, 2012: 4).

Güvenlik kavramı genel olarak “tehlikeden uzak bulunma, emin olma durumu, emniyet” şeklinde tanımlandığı gibi, “kişilerin canlarına, ırzlarına ve mallarına gelebilecek tehlike, tehdit ve kazaların yokluğu” şeklinde de tanımlanmaktadır (Bulut ve Kara, 2013: 367). Güvenlik kavramı görüldüğü gibi psikolojik, sosyal, ekonomik,

siyasi, hukuki ve uluslararası ilişkiler yönleri de bulunan çok boyutlu bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Urhal, 2009: 59).

1.1.2. Güvenlik Kavramının Tanımı ve Önemi

Güvenlik kavramı insanların var olmasından bu yana birey, toplum ve ulus temelinde var olmanın ve devamlılığı sürdürebilmenin temel öğelerinden biri olmuştur (Demiray, 2006: 247). Güvenlik farklı biçimlerde adlandırılrsa da insanların toplu yaşamaya başlamasından sonra sığınma, yerleşme ve varlığını sürdürebilme gibi içeriğe bürünmüştür. Güvenlik, tarihsel gelişim sıralamasına göre özellikler değiştirerek toplumun en küçük yapısını ve devleti ya da devletlerarası yapılanmaları kapsar hale gelmiştir (Demir, 2009: 11-12).

Doğu ve Batı bloklaşmasından önceki dönemde dar bir anlamla ifade edilerek askeri alanda kullanılan güvenlik kavramı, bu bloklaşmanın sona ermesinden sonraki dönemde, anlam genişlemesine uğrayarak siyasi, ekonomik, sosyal ve çevresel konuları da içerisine almıştır (Kaypak, 2012: 2). Bu noktada güvenlik kavramına yüklenen anlamın genişlemesi onu daha önemli bir kavram haline getirmiştir.

Güvenlik şimdiki dönemde halkın canının ve her türlü malının güvenliğinin yanı sıra insanların haklarını, özgürlüklerini kapsar hale gelmiş ve (Kurt, 2009: 4) tüm canlıları da içine alıp genişleyerek farklı güvenlik tanımları oluşmuştur (Çınar, 1997: 58). Güvenlik tüm dünyada kabul edilen Latince securus kelimesinden gelmiş olup İngilizce karşılığı security kelimesidir (Birdişli, 2011: 151).

Securitas kavramı Çiçero tarafından “en büyük arzusun amacı” veya “mutlu hayata dayanan endişe\kaygının yokluğu” (Rothschild, 1995: 61’den akt. Kandemir, 2011: 126) olarak tanımlanmıştır.

TDK’nin sözlüğüne göre güvenlik milletin yaşam düzeni bozulmadan işlerinin kesintiye uğramadan faaliyetlerini korkusuzca devam ettirebilme durumudur (www.tdk.gov.tr, 2016).

Barry Buzan; politik, iktisadi, sosyal, kentsel ve askeri kavramlarını tahlil ederek eklemiş ve güvenlik kavramını bu kapsamda tanımlamıştır (Buzan, 1983: 214-242’den akt. Baylis, 2008: 73). Urhal’a göre ise güvenlik tüm varlıkları kapsayarak varlıkların her türlü tehditlere karşı korunmasıdır (Urhal, 2009: 57).

Arnold Wolfer güvenlik kavramını “elde edilen değerlere karşı tehdidin yok olduğu durum” olarak tanımlamaktadır (Özcan, 2011: 447). Baldwin, Wolfer’in bu tanımını genişleterek güvenlik kavramını ait olan tutumlara karşı kayıpların minimum seviyede olduğu durum olarak tanımlamıştır (Baldwin, 1997: 5-26’dan akt. Çomak, 2006: 99). Ian Bellamy ise güvenliği “savaş yapmama ya da savaştan bağımsız olma hali” (Bellamy, 1981: 100-105’den akt. Yorulmaz, 2014: 107) olarak tanımlamaktadır.

Yapılan tanımlamalarda da görüldüğü gibi güvenlik kavramı sadece bireyle ilgili değil, toplumların, devletlerin ve diğer devletlerin güvenliğini kapsayacak şekilde geniş bir kavram olarak ele alınmaktadır. Bu açıdan güvenlik kavramını daha iyi anlamak için bu tanımlamalara da değinmek gerekmektedir.

1.1.3. Bireysel ve Toplumsal Açıdan Güvenlik

İnsan, ümit ve korku haliyle her an çeşitli durumlarla karşı karşıya kalabilen bir organizmadır. İnsanın bu korku haline çare olan güvenlik insan hayatının başlangıcından bitimine kadar olan süreçte hissedilen temel bir ihtiyaçtır (Alpkutlu, 2011: 47). Güvenlik olgusunu daha önce de değindiğimiz gibi insan ihtiyaçları hiyerarşisi içinde ikinci sıraya alan Maslow’a göre, birinci sırada yer alan fiziksel gereksinimleri giderilen insanın daha sonra gereksinim duyacağı şey güvenlik olacak ve birey artık tüm yönlerden güvenli bir alan oluşturma gereksinimi hissedecektir (Urhal, 2009: 60-61).

Bireysel güvenlik kavramı ise bireylerin açlık, yoksulluk, salgın hastalık, kuraklık gibi çevresel tehditlere karşı korunması, toplum olarak kendi kültürlerinin korunması ve siyasi baskılardan uzak tutulmaları olarak tanımlanmaktadır (Oğuz, 2015: 16).

Birey kavramı her ne kadar tek başınalık ya da kendine özgülük olarak adlandırılrsa da toplumdan bağımsız olarak düşünülemez. Toplum içinde yaşayan birey bir şekilde çevresi ve çevresinde bulunan kurumlarla ilişkisi olan bir konumdur. Devlet bir üst yapı olarak bu ilişkilerin düzenlenmesinin sağlayıcısı ve kendisini oluşturan bireylerin temel haklarının koruyucusu durumundadır. Bu anlamda devlet bireyin güvenliğini sağlamakla görevlidir (Çankal, 2010: 14).

Toplumsal güvenlik kavramı ise bir devletin dağılmasını önleme ya da toplumun ona karşı olması durumunda ortaya çıkacak olan devlet istikrarsızlığı halleri sebebi ile devleti topluma karşı güvenli hale getirme olarak tanımlanmaktadır (Kurt, 2015: 468).

Devletler bu noktada varlıkları ile vatandaşlarına güven vererek onlara hiçbir güce ihtiyaç duymamaları gerektiğini hissettirmeli ve toplumda güvenliğin sağlanması noktasında devletlerin dışında başka bir güç mevcut bulunmamalıdır. Güvenliğin tam anlamıyla sağlanmasının tek yolu bu olup modern devlet anlayışının mimarlarından olan Locke ve Hobbes de devletleri güvenlik sağlama temelinde ele almışlardır. Onlara göre devleti ve bireyi düşünmek aynı değerdedir. Hobbes siyasal kuramında özellikle sürekli bir güvenlik arayışı içinde olmuştur (Yumuşak, 2012: 182). Hobbes'e göre devletin temel vazifesi güvenlik sağlamaktır (Türker, 2007: 8). Her devlet gibi Türkiye Cumhuriyeti devletin de vatandaşlarının güvenliğini sağlama görevi anayasasında yer almaktadır.

1982 Anayasası'nın 5. maddesine göre Türkiye devletin temel amaç ve görevleri Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak; kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak olarak belirtilmektedir (1982, md. 5). Görüldüğü gibi bireysel ve toplumsal açıdan güvenlik, doğrudan devlet güvenliğiyle bağlantılı bulunmaktadır. Bu noktada devlet güvenliği kavramına değinmek gerekmektedir.

1.1.4. Devlet Güvenliği (Ulusal-Milli Güvenlik)

Güvenlik kavramının alanının geniş olmasından dolayı milli güvenlik ve devlet güvenliği kavramları aynı kapsamda kullanılmaktadır. Milli güvenlik veya aynı anlama gelen devlet güvenliği iç ve dış tehditlere ve gelebilecek her türlü riske karşı kişilerin ya da devletin güvenliğinin sağlanmasıdır. Bundan dolayı bu iki kavram birbirinden ayıramaz bir bütün halindedir (Urhal, 2009: 67).

Devlet güvenliği, devletlerin varlıklarını bağımsız bir şekilde sürdürebilmeleri için tüm iç ve dış tehlikelere karşı kendini koruması olarak tanımlanmaktadır. Devletin güvenliği bu noktada sadece devletin güvenliğini kapsamamakta bunun yanı sıra bu ülkede yaşayan bireylerin de güvenliğini kapsamaktadır (Çınar, 1997: 59).

Devletin güvenliği diğer ülkelerin güvenliğini de kapsamaktadır. Bununla birlikte bu ülkelerin desteklerinden bu bağlamda yoksun kalınmamalıdır. Diğer uluslararası aktörlerin de devlet tarafından dikkate alınması gereklidir (Küçükşahin, 2006: 11-27).

Devletler bu noktaları göz önünde bulundurarak ekonomik durumlarına ve siyasi yapılarına göre milli güvenlik politikalarını belirleyerek uygulamaya çalışırlar (Çınar, 1997: 59). Türkiye de her devlette olduğu gibi güvenlik tehdit ve algılamalarına göre vatandaşlarının ve ülkesinin güvenliğini korumak için milli güvenlik politikaları tespit ederek uygulamaktadır.

Türkiye'nin milli güvenliği 2945 sayılı Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu'nun 2. maddesine göre Devletin anayasal düzeninin, milli varlığının, bütünlüğünün, milletler arası alanda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik dahil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü iç ve dış tehditlere karşı korunması ve kollanması olarak tanımlanmaktadır (2945, md.2). Sonuç olarak devlet güvenliği hem iç güvenlik hem de dış güvenliği içermektedir. Bundan dolayı devlet güvenliğini daha iyi anlamak için iç ve dış güvenlik kavramlarına da değinmek gerekmektedir.

1.1.4.1. İç Güvenlik-Kamu Güvenliği

İç güvenlik; belirli bir ülkenin beşeri hudutları çerçevesinde, her türlü tehditlere karşı başta milletin huzurunun, mutluluğunun ve güvenliğinin sağlanabilmesi ve sonrasında ise devletin ve bireylere ait her türlü yapının her çeşit tahribe ve benzeri tehdit faaliyetlerine karşı korunmasıdır (Çınar, 1997: 61). Diğer yandan iç güvenlik kavramı, belirli bir ülkenin hudutları içerisinde eylem gerçekleştiren hudutları dışındaki düşmana karşı yapılan vatan savunmasıdır (Seiple, 2002: 259-273'den akt., Yılmaz, 2011: 364).

Elbette ki ülkelerin güvenliğini tehdit eden ya da tehdit potansiyeline sahip olan çok sayıda neden bulunmaktadır. Genel anlamda güvenliğı tehdit eden veya tehdit potansiyeline sahip olan nedenleri şu şekilde özetlemek mümkündür (Çakmak, 2003: 29-30):

- Tarihsel nedenler ve geçmişe dayalı sorunlar
- Toprak sorunları
- İdeolojik, politik, dini faktörler ve ülke yönetimlerinin getirmiş olduğı güvensizlik
- Ülkeye yönelik olan emperyalist faaliyetler ve tehditler
- Ülke sınırları içerisinde bulunan ve esasen başka ülkelerle etnik akrabalığı bulunan ülkeyle birleşme ya da bağımsızlık istekleri
- Terör faaliyetlerinden kaynaklanan sorunlar ya da uluslararası terörizmin getirdiğı tehditler
- Ülkelerin ekonomik, askeri ve siyasi yönden güçsüz olmaları
- Biyolojik, nükleer ve kitle imha gibi tehlikeli silahların varlığı

Daha önce de belirtildiğı gibi güvenliğı sağlamak devletin asli bir görevidir. Dolayısıyla da iç güvenliğı sağlamak da devletin görevidir. İç güvenlik kolluk kuvvetleri olarak adlandırılan teşkilatlar tarafından sağlanmaktadır (Urhal, 2009: 207). Ancak kolluk hizmeti denilince sadece üniformalı devlet birimleri tarafından yürütölen hizmetler anlaşılmamalı kamu düzeni ve bunları tehdit ettiğı ölçüde genel ahlakın sağlanması, korunması ve bozulduğunda geri getirilmesi amacıyla devletin bütün birimleri tarafından kendilerine tanımlanan sınırlarda yürütölen hizmetler de akla getirilmelidir. Türkiye’de ise iç güvenliğı sağlama görevi kırsal alanda jandarma kuvvetleri tarafından, şehir merkezlerinde polis teşkilatı tarafından yerine getirilmektedir (Urhal, 2009: 207). Jandarma ve polis teşkilatları bu görevlerini İçişleri Bakanlığı’nın gözetim ve denetimi altında gerçekleştirmektedirler.

Türkiye’de göröldüğü gibi iç güvenliğı sağlamakla görevli olan kuruluş İçişleri Bakanlığıdır (Göl, 2008: 72). Bakanlık bu görevini, merkez birim, taşra birimi ve bağılı kuruluşlar aracılığıyla yerine getirmektedir (Fırat ve Erdem, 2014: 120). İçişleri Bakanlığı’nın bağılı kuruluşları ise; Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü’dür (Yılmaz, 2012: 21).

Görüldüğü üzere iç güvenlik ya da kamu güvenliğinin sağlanması hem devlet içinde yaşayan vatandaşlar hem de devletin varlığının devamı noktasında hayati bir öneme sahiptir. Bu noktada devletler üzerine düşen görevleri yerine getirerek vatandaşlarının güvenliğini sağlamalı, ülkelerini gerek iç gerekse dış tehditlerden koruyarak bu durumların oluşmasını engellemelidir. Bu çerçevede iç güvenliğini sağlayamamış bir devletin dış güvenliğini sağlaması da mümkün görülmemektedir. Bu açıdan iç güvenlik kavramını daha iyi anlamak için dış güvenlik kavramına da değinmek gerekmektedir.

1.1.4.2. Dış Güvenlik

Bir ülkenin herhangi bir ülkenin baskısı altında olmaması ya da yabancı devletlerin her türlü saldırılarına karşı hazırlıklı olma ve gerekli hallerde karşı koyabilmesi dış güvenlik olarak tanımlanmaktadır (Çınar, 1997: 62). Her ülkenin kendi çıkarlarının başka ülkelerin çıkarları ile çatışmasından dolayı her ülkeye karşı dış tehditler bulunmaktadır. Ülkeler bu noktada kendilerini bu tehdit ve tehlikelerden uzak tutabilmek için stratejiler geliştirirler (Soğuksu, 2007: 21).

Her devlet aynı zamanda dışarıdan gelebilecek tehdit ve tehlikelere karşı kendini merkeze alan bir ulusal güvenlik politikası geliştirir. Bu politikalarını geliştirme sırasında devletler, uluslararası ilişkileri ve dünya platformundaki güç dengelerine göre hareket etmektedirler (Çeçen, 2005: 115). Bu bakımdan dış güvenlik denildiğinde devletlerin uluslararası alandaki tüm ilişkileri akla gelmelidir. Türkiye de kendi çıkar ve önceliklerine göre dış güvenlik politikalarını belirlemektedir.

Türkiye’de dış güvenlik alanında sorumlu olan kurum Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) dir. TSK bu görevi Türk milleti adına yerine getirmektedir (Urhal, 2009: 71-72). 211 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu’nun 35. maddesine göre Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; yurt dışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı Türk vatanını savunmak, caydırıcılık sağlayacak şekilde askeri gücün muhafazasını ve güçlendirilmesini sağlamak, Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla yurt dışında verilen görevleri yapmak ve uluslararası barışın sağlanmasına katkıda bulunmak şeklinde ifade edilmektedir (211, md.35).

Türkiye'nin dış güvenliği 1982 Anayasası'nın 117. maddesine göre milli güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından Bakanlar Kurulu'nun sorumlu olduğu ve Milli Savunma Bakanlığı'nın, Genel Kurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıkları ile görev ve ilişkileri ve yetki alanının kanunla düzenleneceği ifade edilmektedir (1982, md. 117).

Görüldüğü gibi 1982 Anayasası'nda da dış güvenlik alanında aktif olarak TSK ve olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesi ile değişiklik yapılarak Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanan kuvvet komutanlıkları (kara, deniz ve hava) olarak örgütlenmiş ve yetki ve görev alanları kanunlar ile belirtilmiştir (www.tbmm.gov.tr, 2016).

Türkiye'de diğer yandan Milli İstihbarat Teşkilatı da dış güvenliğin sağlanması noktasında görevli kılınmıştır. MİT'in bu görevi 2937 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve MİT Kanunu'nun 4. maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milleti ile bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, anayasal düzenine ve milli gücünü meydana getiren bütün unsurlarına karşı içten ve dıştan yöneltilecek mevcut ve muhtemel faaliyetler hakkında milli güvenlik istihbaratını devlet çapında oluşturmak ve bu istihbaratı Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile gerekli kuruluşlara ulaştırmak olarak ifade edilmektedir (2937, md. 4).

Sonuç olarak her devlet için olduğu gibi Türkiye için de dış güvenliğini sağlamak, buna yönelik olarak dönemin mevcut durum ve gelişmelerini dikkate alarak politikalar oluşturmak ve bunları aksatmadan yürütebilmek zaruri bir durum haline gelmiş bulunmaktadır.

1.2. KAMU GÜVENLİĞİ

Kamu güvenliği, devletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri noktasında önemli bir yere sahiptir. Her devlette olduğu gibi Türkiye de kamu güvenliğinin sağlanmasından sorumlu bulunmakta ve bu görevini kamu güvenliğinden sorumlu olan idari teşkilatlar aracılığı ile yerine getirmektedir. Bu nedenle öncelikli olarak genel hatlarıyla kamu güvenliği kavramı ve kamu güvenliğinin sağlanması daha sonra ise Türkiye'de kamu güvenliğinin sağlanmasından sorumlu olan idari teşkilat ve bu teşkilat ile ilgili yapılan kanuni değişiklikleri açıklamak gerekmektedir.

1.2.1. Genel Olarak Kamu Güvenliği ve Kamu Güvenliğinin Sağlanması

Kamu güvenliği genel olarak bir ülkenin vatandaşlarının huzurunu ve devletinin bekasını sağlamak için siyasi sınırları içerisinde almış olduğu tedbirlerdir (Küçükşahin, 2006: 12).

Güvenliği sağlamak devletin asli bir görevidir. Güvenliğin sağlanamadığı durumda kamu düzeni, can ve mal güvenliği, huzur ve sükun gibi konularda çaresizliğe düşülerek devlet güvenliği tehlikeye girecektir. Bu noktada kamu güvenliğini sağlamak da devletin görevidir ve devletler kamu güvenliğini sağlama görevini genellikle emniyet kuvvetleri aracılığı ile yerine getirmektedir (Urhal, 2009: 70).

Emniyet kuvvetleri kanunlara uygun olarak kamu güvenliğini sağlama hizmetlerini yerine getirmek zorunda olup bu görevlerini devlet adına ve kanunlara uygun olarak yerine getirmektedirler. Devletler de kamu güvenliğini sağlarken yaptığı fiil ve işlemleri noktasında hukuka bağlı kalmalı ve toplumun yapısını dikkate alarak gereken hukuki düzenlemelerini zamanında gerçekleştirmelidir. Bu kapsamda toplumun özelliklerine uygun hukuk kuralları geliştirmeli ve bu kurallar çerçevesinde ilgili birimler vasıtasıyla vatandaşlarına güvenlik hizmetlerini sunmalıdır (Çınar, 1997: 61-62).

Kamu güvenliğinin sağlanması görüldüğü gibi devletin varlığı ve vatandaşlarının huzuru için oldukça önemlidir. Devletler bu noktada kamu güvenliği hizmetlerini zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirmelidir. Kamu güvenliği sağlanamadığı takdirde devletin varlığını sürdürmesi de mümkün olamamaktadır.

1.2.2. Kamu Güvenliği Sağlanmasından Sorumlu Olan İdari Teşkilat

Türkiye’de kamu güvenliğinin sağlanmasındaki görev ve sorumluluk İçişleri Bakanlığı’na verilmiştir (Mil, 2014: 41).

İçişleri Bakanlığı’nın teşkilat ve görevleri ise 3152 sayılı kanun ile düzenlenmektedir. Bu kanunun 2. maddesine göre İçişleri Bakanlığı’nın iç güvenliğe dair görevleri; bakanlığa bağlı iç güvenlik kuruluşlarını idare etmek suretiyle ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini ve asayişini, kamu düzenini ve genel ahlakı, sınır, kıyı ve karasularımızın emniyetini sağlamak, suç işlenmesini önlemek, suçluları takip etmek ve yakalamak, her türlü kaçakçılığı men ve takip etmek ve yurdun iç politikası ile ilgili değerlendirmeler yaparak Bakanlar Kurulu’na tekliflerde

bulunmaktır (3152, md.2). İçişleri Bakanlığı bu görev ve sorumluluğunu kendisine bağlı olan kurum ve kuruluşlar aracılığı ile yerine getirmektedir.

İçişleri Bakanlığı'nın bağlı birimleri ise EGM, JGK ve SGK'dır (Dursun, 2012: 384). Kamu güvenliğinin hayati bir öneme sahip olmasından dolayı bu hizmeti yerine getiren bu kurumların işlevselliğine engel teşkil edecek olan bazı hususların ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Dursun'a göre İçişleri Bakanlığı'nın EGM haricinde yerel yönetimler gibi farklı alanlarda görevlerinin bulunması nedeniyle EGM gibi kurumlara yeteri kadar zaman ayıramamıştır. Bundan dolayı da EGM'nin İçişleri Bakanlığı'ndan ayrılarak müsteşarlığa bağlanması gerektiğini belirtmektedir (Dursun, 2012: 390).

Bir diğer eleştiri ise JGK noktasındadır. 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Yetki ve Görevleri Kanunu'nun 4. maddesine göre JGK'nin İçişleri Bakanlığı'na bağlı olduğu belirtilmektedir (2803, md.4). Dursun'a göre JGK'nin sadece askeri görevleri bulunmalı ve İçişleri Bakanlığı ile ilişkisinin kesilerek adli, mülki görevleri olmamalı ve yalnızca sınır güvenliğinden sorumlu olmalıdır. Dursun'a göre iç güvenlikten sadece polis sorumlu olmalıdır (Dursun, 2012: 393-394).

Görüldüğü gibi kamu güvenliğinin sağlanmasından sorumlu idari teşkilatın işlevselliğine engel teşkil edecek bazı hususlar bulunmaktadır ve bunların düzeltilmesi gerekmektedir.

1.2.3. Kamu Güvenliği Sağlanmasından Sorumlu Olan İdari Teşkilat ile İlgili Kanuni Değişiklikler

Dünyada yaşanan gelişmeler her alanda olduğu gibi kamu güvenliği noktasında görevli olan kurumları ve mevzuattaki değişimi zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin de bu noktada yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmeler ışığında kamu güvenliğini sağlama noktasındaki mevzuatını bu gelişmeler ışığında yenilemesi gerekir. Türkiye'de uygulamaya bakıldığında iç güvenlikten sorumlu olan Emniyet Teşkilatının halen 1930'lu yıllarda hazırlanan mevzuatla çalışmakta olduğu görülmektedir.

Söz konusu olan bu kanunlar 04.06.1937 tarihli 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu ve 04.07.1934 tarihli 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'dur (Mil, 2014: 42).

Bu kanunların ilk ve bugünkü hallerine bakıldığı zaman ana teşkilat yapılarında bir değişiklik görülmemektedir. Ancak Emniyet Teşkilatı Kanunu, İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Jandarma Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'nda bazı önemli değişiklikler yapılmış bulunmaktadır. 2011 yılında 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'nda değişiklik yapılarak Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı kurulmuştur (www.ozelguvenlik.denetleme.pol.tr, 2016). 2010 yılında İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da değişiklik yapılarak güvenlik politikalarının uyumlu yürütülmesini sağlamak üzere illerde İl Sosyal Etüt ve Proje Müdürlüğü kurulmuştur (3152, md.28).

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun ilk hali 1706 sayılı Jandarma Kanunu'dur (www.resmigazete.gov.tr, 2016). Bu kanun 10.03.1983 tarihinde yeniden Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu olarak düzenlenmiştir.

Her iki kanun incelendiği zaman JGK'nin görev sahası alanında bir değişiklik görülmemekle birlikte 25.07.2016 tarihli Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair KHK ile Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu hakkında önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler kapsamında (2803, md.3-10):

- JGK'nin emniyet, asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanunların verdiği görevleri yerine getiren silahlı genel kolluk kuvveti olduğu
- JGK'nin İçişleri Bakanlığı'na bağlı olduğu
- JGK'nin kuruluş ve kadroları ile ilgili işlemlerin İçişleri Bakanlığı tarafından düzenleneceği ancak seferberlik ve savaş halinde Kuvvet Komutanlıklarının emrine gireceği ve bu işlemlerin düzenlenmesinde bu hallerde Genelkurmay Başkanı'nın görüşünün alınacağı
- Jandarma birliklerinin seferberlik ve savaş halinde Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenecek bölümleriyle Kuvvet Komutanlıklarının emrine gireceği ve kalan bölümlerinin normal görevlerine devam edeceği
- İçişleri Bakanlığı'nın kararı ile bir il veya ilçenin tamamının polis ya da Jandarma'nın görev ve sorumluluk alanı olarak belirlenebileceği belirtilmektedir.

Aynı KHK ile 2692 Sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'nda da önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler kapsamında (2692, md. 2-3):

- SGK'nın silahlı genel bir kolluk kuvveti olduğu
- SGK'nın İçişleri Bakanlığı'na bağlı olduğu
- Seferberlik ve savaş hallerinde bu komutanlığın Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenecek olan bölümlerinin Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın emrinde olacağı ve kalan bölümlerinin ise normal görevlerine devam edeceği
- SGK'nın görev alanları, üsleri, kadroları ve yerleşme yerlerinin İçişleri Bakanlığı tarafından düzenleneceği ancak seferberlik ve savaş hallerinde Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın emrine gireceği ve bu işlemlerin düzenlenmesinde bu hallerde Genelkurmay Başkanının görüşünün alınacağı belirtilmektedir.

Bu KHK ile ayrıca Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarının subay, astsubay ve diğer personel gereksinimini karşılamak için yükseköğretim kurumu olarak Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi kurulmuştur (www.tbmm.gov.tr, 2016).

Türkiye'de diğer yandan 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun 1. maddesinde ülkenin emniyet ve asayiş işlerinden İçişleri Bakanı'nın sorumlu olduğu, İçişleri Bakanı'nın bu görevi emniyet, jandarma ve gerektiğinde diğer bütün kolluk kuvvetleri aracılığı ile ve gereken hallerde Bakanlar Kurulu kararı ile askeri kuvvetlerden yararlanarak yerine getireceği belirtilmektedir (3201, md.1).

Mevcut bulunan bu sistem terörle mücadele kapsamında düzenli olarak yürütülemediği için kamu güvenliği kurumları arasında eşgüdüm ve koordinasyonu sağlamak maksadıyla 04.03.2010 tarihinde 5952 sayılı Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun kabul edilmiştir (Akyüz, 2015: 74).

5952 Sayılı bu kanunla terörle mücadeleye ilişkin faaliyetlerin yürütülmesi ve ilgili kuruluşlarla bağlantının sağlanması için Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı kurulmuştur. Yine bu kanunla terörle eylemlerine karşı politika ve tatbikatların faaliyetlerinin yürütülmesi için Terörle Mücadele Koordinasyon Kurulu kurulmuştur (5952, md. 1-4).

Elbette yapılan bu düzenlemeler günümüz dünyasındaki gelişmelere bakıldığında yetersiz kalmaktadır. Kamu güvenliği alanında sorumlu olan bu kurumların yapılarının genişletilerek işlevselliğinin artırılması gerekmektedir.

1.3. KAMU GÜVENLİK POLİTİKASININ ÖZELLİKLERİ, KAPSAMI VE OLUŞTURULMASI

Kamu güvenlik politikası hükümetlerin güvenlik alanında uygulamakta olduğu ya da uygulamayı planladığı kamu politikalarını kapsamaktadır. Bu nedenle öncelikli olarak kamu politikasının ne olduğu ve özellikleri, daha sonra ise kamu güvenlik politikasının özellikleri ile kamu güvenlik politikasının kapsamı ve oluşturulmasını açıklamak gerekmektedir.

1.3.1. Kamu Politikası ve Özellikleri

Kamu politikası denildiğinde hükümetlerin sadece uygulamayı planladığı hedefler veya icraatlar algılanmamalı bunun yanı sıra hükümetler üstü anlamda, bütün kamu kurum ve kuruluşlarıyla devletin hedeflediği ve uygulamaya koyduğu plan, proje ve hedefler de hesaba katılmalıdır (Çalı, 2012: 4).

Kamu politikası mevcut sorunların üstesinden gelerek geleceğe yönelik belli amaç ve istekleri hayata geçirmek için hükümetlerin üstlendikleri amaçlı ve etkin eylem şekli veya planıdır. Kamu politikası genel olarak ise bir şey yapmak veya yapmamak, faaliyette bulunmak veya bulunamamak konusunda hükümetlerin tercihlerini ifade etmektedir (Yıldırım, 2012: 224-225).

Kamu politikasının neyi ifade ettiği yönünde literatürde değişik tanımlamalar bulunmaktadır (Nacak, 2014: 101). Dye'e göre kamu politikaları "hükümetlerin yapmayı ya da yapmamayı tercih ettikleri şeyler" dir (Dye, 1987: 1'den akt. Yıldız vd., 2016: 135). Levander ise kamu politikasını "toplulukları etkileyen kararların hazırlanması ve uygulanması" olarak tanımlamaktadır (Levander, 2009: 66'dan akt. Özer ve Görmez, 2012: 61).

Anderson'a göre kamu politikası, herhangi bir sorun ya da mevzuya ilişkin olarak bir aktris veya aktrisler grubunun izinden gittiği uygulamalarla ilgili işlevlerdir (Stewarth vd., 2008: 6'dan akt. Kırışik ve Sezer, 2015: 201). Wilson kamu politikasını

hükümetlerin herhangi bir soruna ilişkin faaliyetlere ve amaçlara yönelik attığı veya atmakta olduğu başarılı-başarısız hamleler ve sorunlarla ilgili gerçekleştirdiği açıklamalar (Wilson, 2006: 154'den akt. Yıldız ve Sobacı, 2013: 18) olarak tanımlamaktadır. Jenkins kamu politikasını “belirli bir durumda seçilen amaç ve araçlar doğrultusunda oluşturulan birbiriyle bağlantılı birtakım kararlar” (Hill, 2005: 7'den akt. Çelik, 2008: 43) olarak tanımlamaktadır.

Bazı yazarlar ise kamu politikasını terminolojik olarak tanımlamak yerine sahip oldukları nitelikler ve özellikler üzerinden tanımlamaktadırlar (Türkmen, 2015: 911). Hogwood ve Gunn kamu politikasını bu şekilde tanımlayarak literatüre orijinal bir katkı sağlamışlardır. Onlara göre bu özellik ve nitelikler şunlardır (Çevik, 2003: 136-138):

- Politika karardan daha geniş olan ve onu da kapsayan bir süreçtir.
- Politika bir süreç içinde işleyen ve ortaya çıkan bir kavramdır.
- Politika olumlu bir hareketi içerdiği gibi sessiz kalmayı da içermektedir.
- Politika yönetimden ayrılabilen bir kavram değildir.
- Politika amaçlar kadar davranışları da kapsamaktadır.
- Kamu politikaları önceden kestirilen ve kestirilemeyen sonuçlara sahiptir.
- Kamu politikalarında sadece kamu kuruluşları rol oynamamaktadır.

Çevik ise kamu politikasının özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır (Çevik, 2010: 97-98):

- Hemen ortaya çıkmayan politikalardır.
- Aşamaları arasındaki kavramsal ilişkiler içerisinde bulunulan siyasal sisteme göre farklılaşmaktadır.
- Hükümetler ve ilgili kamu kurumları tarafından sistemli hareketlerle oluşturulmaktadır.
- Bir düzen ve yöntem içerisinde geliştirilir.
- Süreç politika kararlarının işlemsel şeklini ifade eden ve uygulanmasını içeren rotanın tamamını ifade etmektedir.
- Ülkelerin gelişmişlik, demokrasi ve şeffaflık düzeylerine göre şekillenir.

Kamu politikaları görüldüğü gibi alındıkları çevre ile bu çevreyi oluşturan siyasal, ekonomik, coğrafi, demografik ve toplumsal faktörlerden soyut olarak düşünülemez (www.acikders.org.tr, 2016). Dolayısıyla da kamu politikaları birçok alanı kapsayan politikalardır. Bu politikaların vatandaşların beklentilerini karşılayabilmesi ise bu alanda yetkili olan kamu kurum ve kuruluşlarının başarısına bağlıdır. Bu kurum ve kuruluşların bu noktada üzerine düşen görevleri yerine getirmeleri gerekmektedir.

1.3.2. Kamu Güvenlik Politikası ve Özellikleri

Güvenlik politikaları ülkelerin hükümetleri tarafından belirlenen politikalardır. Kamu güvenlik politikası ise hükümetlerin daha çok iç güvenlik politikalarıyla ilgili olan ve dış güvenlik politikalarını da kapsayan milli güvenlik politikalarının bir unsurudur (Köse, 2010: 25).

Nitekim 11.11.1983 tarihli 2945 Sayılı Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu'nun 2. maddesine göre milli güvenlik devletin anayasal sürecinin, milli varlığının, bütünlüğünün, milletler arası alanda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik dahil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü iç ve dış tehditlere karşı korunması ve kollanması, milli güvenlik siyaseti ise milli güvenliğin sağlanması ve milli hedeflere ulaşılması amacı ile MGK'nın belirlediği görüşler dahilinde, Bakanlar Kurulu tarafından tespit edilen iç, dış ve savunma hareket tarzlarına ait esasları kapsayan siyaset olarak tanımlanmaktadır (2945, md. 2).

Bu çerçevede milli güvenlik politikası devletin bu alanla ilgili resmi politikalarını belirtmektedir (tesev.org.tr, 2016). Milli güvenlik politikalarının temel unsurları bulunmaktadır. Bu unsurlar: milli güvenliğin sağlanması, milli hedeflere ulaşılması ve milli güvenliğin sağlanması ya da milli hedeflere ulaşmak için iç, dış ve savunma hareket tarzlarına ilişkin hususların tespit edilmesidir (www.politika.dergisi.com, 2016).

Milli güvenlik politikalarının uygulanması ise dış faktörleri ve diğer devletlerin katılımını da gerektirmektedir. Politikanın oluşturulması ve uygulanması sırasında etki eden ülke içi aktörler kamuoyu, medya, siyasal partiler ve çeşitli çıkar gruplarıdır. Milli

güvenlik politikasının oluşturulmasında uygulanacak yöntemler bellidir. Bu yöntemler şu şekilde sıralanabilir (www.politikadergisi.com, 2016):

- Milli çıkarın önem derecesinin yeniden belirlenmesi
- Tarafların çıkarının önem derecelerinin nihai olarak tespiti
- Problemin veya milli çıkar konusunun tarif edilmesi
- Tarafların çıkarlarının önem derecesinin karşılaştırılması
- Milli çıkar kategorisinin bulunması
- Milli çıkarın önem derecesinin tespiti
- Tehlikelerin değerlendirilmesi
- Uygulanacak politika araçlarının belirlenmesi

Bu çerçevede milli güvenlik politikaları kapsamında değerlendirilen kamu güvenlik politikası hükümetlerin gerek ülke içi faktörler gerekse ülke dışı faktörler hesaba katılarak oluşturdukları politikalar olarak değerlendirilmektedir. Literatürde kamu güvenlik politikası tanımının bulunmamasından dolayı bir önceki başlıkta belirtmiş olduğumuz kamu politikası tanımlamalarından hareketle kamu güvenlik politikası, kamunun yani toplumun ve devletin güvenliğinin sağlanması noktasında kararların hazırlanması ve uygulanması sürecini içeren politikalar şeklinde ifade edilebilir.

Literatürde kamu güvenlik politikasının özelliklerinin tanımlanmamış olmasından dolayı bir önceki başlıkta belirtmiş olduğumuz kamu politikalarının özelliklerinden hareketle, kamu güvenlik politikasının özelliği ise hükümetler ve ilgili kamu kurumları tarafından güvenlik alanıyla ilgili oluşturulan politika olarak ifade edilebilir. Bu noktada kamu güvenlik politikası, güvenlik alanıyla ilgili alınan kararlar ve bu kararların uygulanması sürecini içermektedir.

1.3.3. Kamu Güvenlik Politikasının Kapsamı ve Oluşturulması

Kamu güvenlik politikası, kamunun yani toplumun ve devletin güvenliğinin sağlanması noktasında kararların hazırlanması ve uygulanması sürecini içeren politikalarlardır. Vatandaşların topluluk halinde güvenli ve huzurlu bir şekilde yaşayabilmeleri için idare tarafından kamu düzeninin sağlanması gerekmektedir (Günday, 2004: 257).

İdarenin bu noktada kamu düzeninin bozulmasını önleme, bozulduğunda eski duruma getirmek için yürüttüğü kamu hizmetine ve bu hizmeti yerine getirmek için kurulan kuvvete kolluk adı verilmektedir (Yıldırım, 2012: 140). Kolluk faaliyetlerinin amacı bu kapsamda kamu düzeninin sağlanmasıdır. Kamu düzeni, idarenin faaliyetlerinin genel amacı olarak belirlenen kamu yararı kapsamı içerisinde belirlenen özel bir amaçtır. Kolluk güçleri bu amaç dışında başka bir amaç için faaliyet gösteremezler (Kırıışık, 2016: 118).

Kamu yararı amacı aynı zamanda kamu politikalarının arka planında yer alan kamu hizmetlerinin temel bir ilkesidir (Yıldırım, 2012: 231). Kamu politikası bu noktada devletin üstlendiği görevlerin fonksiyonel yönünü ifade etmektedir. Vatandaşların hayatını devletin teşkilat yapısından daha çok, gerçekleştirmiş olduğu kamu hizmetleri etkilemektedir (Biçer ve Yılmaz, 2009: 51). Kamu politikaları bu çerçevede vatandaşları doğrudan etkileyen politikalar (Özer ve Görmez, 2012: 61).

Vatandaşlar hükümetten bu hususta doğru kamu politikalarının oluşturulup uygulanmak suretiyle yoksulluğun ortadan kaldırılmasını, tüm alanlarda huzurun ve güvenin tesis edilmesini, suçların önlenmesini beklemektedir (Usta, 2013: 80). Kamu güvenlik politikasının kapsamını idarelerin kamunun yani toplumun ve devletin güvenliğini sağlamaya yönelik yürüttüğü kamu hizmetleri ve bu kamu hizmetlerini yerine getiren kolluk güçleri ise unsurunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla da idarenin vatandaşların beklentileri doğrultusunda bu hizmetleri yerine getirmesi gerekmektedir.

Kamu politikalarının oluşturulması sürecinde sadece kamu kuruluşları rol oynamamaktadır (Çevik, 2003: 138). Bu süreçte rol oynayan çeşitli aktörler bulunmaktadır. Kamu politikasının oluşturulması sürecinde rol oynayan aktörler şu şekilde ayrılmaktadır (Özer ve Görmez, 2012: 61):

- Birincil politika oluşturan kesim yasama, yürütme ve yargı organlarıdır ve bu organlar yetkilerini anayasadan alırlar.
- İkincil politika oluşturan kesim kamu kurum ve kuruluşlarıdır. Bu kamu kurum ve kuruluşları birincil politika oluşturan kesimden yetki alırlar ve onların denetimine tabidirler.
- Üçüncü politika oluşturan kesim resmi olmayan grup kapsamında siyasal partiler, çıkar grupları, sivil toplum örgütleri ve vatandaşlardır.

Kamu politikaları toplumun isteklerine ya da beklentilerine göre yapılmakta ve genelde siyasi ve idari bürokratlar tarafından belirlenmektedir. Kamu kurum ve görevlileri bu politikaların biçimlendirilmesinde ve hayata geçirilmesinde referans olmaktadır. Türkiye’de kamu politikalarının oluşturulması sürecinde en önemli rolü hükümet ve kamu bürokrasisi (askeri ya da idari) oynamaktadır. Bu süreçte özellikle askeri bürokrasinin etkili olduğu görülmektedir (Çevik, 2003: 145-158).

Türkiye’de gerek iç (kamu) güvenliği gerekse dış güvenlik politikalarının oluşturulmasında TSK’nin ağırlığı görülmektedir. TSK güvenlik politikalarındaki bu yerini 1961 Anayasası ile kurulan MGK ile sağlamıştır. TSK, MGK sayesinde sivil otoriteye doğrudan görüşlerini bildirerek bu görüşlerini yasal zeminde hayata geçirme olanağını bulmuştur. TSK’nin güvenlik politikalarındaki bu ağırlığı 1982 Anayasası ile devam ettirilmiştir (www.bilgesam.org, 2016).

Nitekim 1982 Anayasası’nın 117. maddesine göre milli güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından TBMM’ye karşı Bakanlar Kurulu’nun sorumlu olduğu ifade edilmektedir. Ancak söz konusu anayasanın 118. maddesi ile MGK düzenlenerek bu kurulun devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararların Bakanlar Kurulu tarafından dikkate alınacağı belirtilmektedir (1982, md.117-118).

1982 Anayasası’nın 118. maddesine göre MGK üyeleri Cumhurbaşkanı’nın başkanlığında Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan yardımcıları, Adalet, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanı olarak belirtilmektedir. MGK aynı maddeyle devletin milli güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kurulu’na bildirmekle görevli kılınmıştır (1982, md.118).

Sonuç olarak gerek kamu (iç) güvenlik politikalarının gerekse de dış güvenlik politikalarının oluşturulması ve uygulanması noktasında TSK, MGK, Bakanlar Kurulu ve güvenlik alanında diğer yetkili ve görevli kurumlar rol oynamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

HÜKÜMET SİSTEMLERİNDE DEVLET BAŞKANININ GÜVENLİK POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ

2.1. BAŞKANLIK HÜKÜMET SİSTEMİNDE DEVLET BAŞKANININ GÜVENLİK POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ

Başkanlık sisteminde devlet başkanının güvenlik politikalarındaki rolünü anlayabilmemiz için öncelikli olarak başkanlık sisteminde devlet başkanının genel olarak güvenlik alanındaki yetkilerini ve başkanlık sistemini uygulayan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Azerbaycan ve Brezilya ülke örneklerinden hareketle devlet başkanlarının bu yetkiler sayesinde güvenlik politikalarındaki rolünü ortaya koymak gerekmektedir.

2.1.1. Genel Olarak Başkanlık Hükümet Sisteminde Devlet Başkanının Güvenlik Politikalarındaki Rolü

Başkanlık sisteminde yürütme organı monist bir yapıya sahip olup Cumhurbaşkanı ve Başbakan yerine başkanlık makamı bulunmakta ve yürütme tek merkezli olarak başkandan oluşmaktadır (Tunç ve Yavuz, 2009: 11). Başkanlık sisteminde başkan doğrudan doğruya halk tarafından seçilmektedir (Sartori, 1997: 113-114). Başkanlık sisteminde başkanın siyasal sorumluluğu bulunmamakta ancak cezai ve hukuki sorumluluğu bulunan başkan impeachment (anayasal azil) usulü ile görevden alınabilmektedir (Akkaş, 2001: 36).

Başkanlık sisteminde başkanın siyasal sorumluluğunun bulunmaması, yürütme organının tüm yetkilerini elinde bulundurması ve meşruiyetini halktan alması onu sistemde oldukça güçlü bir konumda bulundurmaktadır.

Güvenlik politikalarının oluşturulması ve uygulanması konusunda yürütme organının yetkileri oldukça önemlidir. 2000’li yıllarda artan terör olayları vb. güvenlik sorunları nedeni ile güvenlik politikaları oldukça önemli hale gelmiş bulunmaktadır (Kırışik ve Durdu, 2016: 203). Bu noktada devletlerin gerek kendi güvenliğini gerekse vatandaşlarının güvenliğini sağlamak için oluşturduğu güvenlik politikalarının etkinliği oldukça önemlidir. Bu politikaların gerek belirlendiği gerekse uygulandığı aşamalarda başarılı olabilmesi ise bu aşamalarda rol oynayan aktörlere bağlıdır.

Güvenlik politikalarında rol oynayan aktörlerden en önemlisi devlet başkanlarıdır. Başkanlık sisteminde de güvenlik politikalarında rol oynayan en önemli

aktör başkandır. Başkanlık sisteminde devlet başkanı Silahlı Kuvvetlerin başkomutanıdır (Aldıkaçtı, 1960: 156).

Başkanın başkomutanlık yetkisi sembolik bir yetki olmayıp (Çakır, 2015: 10) başkan bu sıfatını reel olarak kullanmakta ve stratejik kararlar almaktadır. Rütbeleri ne olursa olsun tüm subaylar başkan tarafından atanmaktadır (Kuzu, 2011: 31).

Başkan Silahlı Kuvvetleri istediği gibi kullanma (Aldıkaçtı, 1960: 156) ve ülke dışına asker gönderme yetkilerine sahip bulunmaktadır (Kılınç, 2016: 463). Silahlı Kuvvetler bu sistemde devlet başkanının direktifleri doğrultusunda hareket etmektedir. Başkanlık sisteminde başkan meclisin onayı ile savaş ilan edebilmektedir (Derdiman, 2006: 121). Görüldüğü gibi başkanlık sisteminde başkan savaş ilan etme yetkisini meclis onayı gerçekleşirse kullanabilmektedir. Başkanlık sisteminde devlet başkanı olağanüstü hal ilan etme yetkisine de sahiptir (Yazıcı, 2013: 31).

Başkanlık sisteminde devlet başkanlarının başkomutanlık sıfatı, meclis onayı şartı ile savaş ilanı ve olağanüstü durumlarda verilmiş bulunan yetkiler ve ülkelerdeki 1982 Anayasası'nda mevcut bulunan MGK benzeri kurullar onları güvenlik sisteminin merkezi bir konumunda bulundurmaktadır. Devlet başkanlarına sistemde verilmiş bulunan güvenlik alanındaki yetkiler onları güvenlik politikalarının belirlenmesi ve uygulanması aşamalarında en önemli aktör konumuna getirmiştir.

2.1.2. ABD, Azerbaycan ve Brezilya'da Devlet Başkanının Güvenlik Politikalarındaki Rolü

Devlet başkanlarına verilmiş bulunan bir önceki başlıkta bahsetmiş olduğumuz güvenlik alanındaki yetkiler başkanlık sistemini uygulayan ülkelerde farklılıklar göstermektedir. Başkanlık sistemini uygulayan ülkelerdeki bu farklılıkları daha iyi anlamak için öncelikle başkanlık sistemini uygulayan ABD, Azerbaycan ve Brezilya ülke örneklerinden hareketle devlet başkanına güvenlik alanında verilmiş olan yetkileri ve bu yetkiler sayesinde devlet başkanının güvenlik politikalarındaki rolünü inceleyeceğiz.

ABD başkanı ABD Anayasası'nın 2. maddesinin 2. bölümüne göre başkomutanlık yetkisine sahiptir. ABD başkanı ayrıca yürütme organının her bölümünün en üst görevlisinden kendi bölümünün faaliyetleriyle ilgili bir konuda görüş

isteyebilir ve görevi kötüye kullanma olayları hariç ABD'ne karşı işlenmiş bulunan suçları erteleme ve affetme yetkisine sahiptir (photos.state.gov, 2016).

ABD Anayasası'nda başkomutanlık sıfatı başkana verilmiş bulunmaktadır. ABD başkanı Silahlı Kuvvetlerin başkomutanı olarak Silahlı Kuvvetlere emir ve talimat verme yetkisine sahiptir (Tataroğlu, 2016: 78). Bu çerçevede bütün askeri üstler başkana karşı sorumludur. Başkan generalleri ve ordu komutanlarını dilediği gibi atama ve görevden alma yetkisine sahiptir (Kuzu, 2011: 23). Savaş ya da olağanüstü hallerde başkanın yetkileri Kongre tarafından artırılabilir (Tataroğlu, 2016: 78). ABD'de yasama organının yetkileri Kongre tarafından yerine getirilmektedir. Kongre, Temsilciler Meclisi ve Senato'dan oluşan iki meclisli bir yapıya sahiptir (www.tbmm.gov.tr, 2017).

Fakat ABD Anayasası 1. maddesinin 8. bölümüne göre savaş ilan etme (photos.state.gov, 2016), ordu kurma ve besleme ve donanma kurma yetkisi Kongre'ye verilmiş bulunmaktadır (Gözler, 2001: 29). Savaş ilanı yetkisi Kongre'ye verilmiş bulunsada Silahlı Kuvvetlerin ne zaman, nerede, nasıl ve ne hedefle kullanılacağına başkan karar vermektedir (Yavuz, 2000: 205).

Başkanın hem hükümetin hem devletin başı sıfatının yanında başkomutanlık sıfatının da eklenmesi ülkeyi savaşa sokmak istediğinde ona katkıda bulunmaktadır (Emiroğlu, 1999: 46). Başkan başkomutanlık sıfatını bu hususta reel olarak kullanarak stratejik kararlar almaktadır (Kuzu, 2011: 31). Nitekim başkan Truman bu yetkisi ile Hiroşima'ya atom bombası atılmasına ve Kore Savaşına, başkan Kennedy ise Küba'ya askeri müdahalede bulunulmasına karar vermiştir (Çakır, 2015: 10).

Kongre kendisine tanınmış bulunan savaş ilan etme yetkisini sadece beş kez kullanmıştır (Emiroğlu, 1999: 46). Uygulamaya bakıldığında Körfez, Vietnam ve Kore savaşları Kongre tarafından resmen ilan edilmemiş savaşlardır (photos.state.gov, 2016).

ABD Anayasası'nda bizdeki 1982 Anayasası'nda belirtilen olağanüstü hal ve sıkıyönetim uygulaması istila ya da ayaklanma durumu olarak belirtilmektedir. ABD Anayasası'nın 1. maddesinin 8. bölümüne göre istilaları geri püskürtmek için milis kuvvetlerin göreve çağırılması ve isyanları bastırma yetkisi Kongre'ye verilmiştir. Kongre ise bir istila ya da ayaklanma durumunun olup olmadığına karar verme yetkisini

başkana vermiştir. Bu gibi hallerde başkan Ulusal Muhafızlar ile birlikte resmi orduyu göreve çağırabilme yetkisine sahiptir (photos.state.gov, 2016).

Görüldüğü gibi ABD Anayasası'na göre başkan ulusal güvenlik ile ilgili konularda ilk ve nihai sözü söyleyen bir konumdadır (İba, 1999: 16). ABD başkanı başkomutanlık sıfatı ile ulusal güvenlik politikasının idaresinden sorumludur (Akgüner, 1983: 181). Ulusal güvenlik açısından merkezi bir rolde bulunan başkan temel olarak üç işlevi yerine getirmektedir. Başkanın söz konusu bu işlevleri; kaynakların tahsisi, operasyonların koordinasyonu ve izlenmesi ile politikaların planlanmasıdır (Yılmaz, 2013: 622). Başkana bu işlevlerini yerine getirirken danışmanlık yapan bizdeki MGK yapılanmasına benzer şekilde NSC (Ulusal Güvenlik Konseyi) bulunmaktadır.

ABD tarafından bu konsey 1947 tarihli Milli Güvenlik Kanunu ile kurulmuştur (Özer, 2005: 191). 1947 tarihli Milli Güvenlik Kanunu'na göre NSC'ye ABD başkanı başkanlık yapmaktadır (National Security act of 1947). Bu konseyin üyeleri "Başkan, Başkan yardımcısı, Dışişleri bakanı ve Savunma bakanından" oluşmaktadır. NSC'ye Ulusal İstihbarat Direktörü (DNI) ve Genelkurmay Başkanı danışman statüsünde katılabilmektedir (Yılmaz, 2008: 165). Başkan'ın gerekli gördüğü durumlarda başkanın daveti ile yüksek bürokratlar ve diğer kabine üyeleri de konsey toplantılarına katılabilmektedirler (Arı, 1997: 124).

NSC'nin görevi ABD'nin milli güvenliğini ilgilendiren yerli, yabancı ve askeri konularda tüm bilgileri toplayıp bu bilgileri değerlendirmek ve daha sonra başkana milli güvenliğe ilişkin önerilerde bulunmaktır. NSC icrai nitelikte karar veren idari bir makam ya da milli güvenlik politikasını doğrudan saptayan bir kuruluş olmaktan ziyade başkanın tek başına karar vereceği milli güvenliğini ilgilendiren konularda başkana yardımcı olan bir konseydir (Akgüner, 1983: 183). NSC aynı zamanda iç politika, dış politika ve güvenlik politikası arasındaki eşgüdümü sağlamakla görevlidir (Arı, 1999: 174).

Güvenlik alanında yetkili olan ve NSC'ye bağlı olarak çalışan bazı kurullar bulunmaktadır. Üç grupta toplanan bu kurullar şunlardır (Yılmaz, 2008: 165-166):

- İlk grubu NSC Planlama Kurulu oluşturmaktadır. NSC Planlama Kurulu'nun görevi NSC toplantıları için gerekli hazırlıkları yapmak ve konseyin almış olduğu kararların uygulanmasını izlemektir.

- İkinci grubu ise ABD İstihbarat Kurulu oluşturmaktadır. Bu kurulun başkanlığını DNI ya da CIA (Merkezi Haberalma Teşkilatı) başkanı yapmaktadır. ABD İstihbarat Kurulu üyeleri ise CIA başkan yardımcısı, Dışişleri Dairesi'nin haber alma ve araştırma başkanı, Kara, Hava, Deniz Kuvvetleri ile Müşterek Kurmay Başkanlıklarının Haber Alma Başkanları, Ulusal Güvenlik Ajansı direktörü, Federal Soruşturma Bürosu (FBI) ve Atom Enerji Komisyonu başkanıdır. Bu kurulun görevi istihbarat görevlerinin verileceği yerleri belirlemek ve istihbarat çalışmalarının koordinasyonunu sağlamaktır.
- Üçüncü grubu ise Operasyonlar Koordine Kurulu oluşturmaktadır. Bu kurul propaganda, yarı askeri operasyonlar ve politik savaş gibi operasyonları gözden geçirip onaylamakla görevlidir. NSC'ye bağlı gizli nitelikte komiteleri örtbas etme ve bu komitelerin kontrol politikalarını da yürütmektedir. Özel Operasyonlar bölümü ise alakalı olan komitenin yönlendirmesi ile ABD Özel Kuvvetler Komutanlığı'nı kullanmaktadır.

NSC çeşitli teşkilatların farklı görüşlerini başkan adına entegre etmek yerine gerçekten bir politika belirleme ve uygulama organıdır. Bazı başkanlar döneminde bu konsey politika belirleyen organdan ziyade politika belirlemede danışmanlık işlevi gören bir konseye dönüşmüştür (Yılmaz, 2008: 166). Nitekim başkan Truman zamanında tartışma konusu haline gelen işlevi, Kore Savaşı sırasında danışmanlık rolü artmış ve Eisenhower zamanında bu konsey politika yapılma sürecine doğrudan katılan bir organ haline gelmiştir (Arı, 1999: 174).

Görüldüğü gibi ABD güvenlik sisteminin merkezinde başkan bulunmakta ülkenin geleceği ile ilgili kararlar ve oluşturulan güvenlik politikaları başkanın belirlediği doğrultuda gerçekleşmektedir.

Azerbaycan'a baktığımızda ise Azerbaycan Anayasası'nın 9. maddesine göre Azerbaycan Cumhurbaşkanı, Azerbaycan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin yüksek başkomutanıdır (www.turk-pa.org, 2016). Dolayısıyla ABD'de olduğu gibi Azerbaycan Cumhuriyeti'nde de başkomutanlık yetkisi devlet başkanına verilmiştir. Tüm askeri personel aynı şekilde Cumhurbaşkanı'na bağlı olup Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı güvenlik alanındaki diğer yetkilerine bakıldığında Azerbaycan Anayasası'nın 109. maddesine göre Cumhurbaşkanı'nın Silahlı Kuvvetlerin yüksek komuta heyetini atama ve görevden alma, askeri doktrini Milli Meclis'in onayına sunma, genel ve kısmi seferberlik ilan etme ve seferberlik nedeniyle göreve çağrılanları terhis etme, olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilan etme, Milli Meclis'in rızası ile savaş ilan etme ve Azerbaycan Cumhuriyeti Güvenlik Kurulu'nu kurma yetkilerine sahip olduğu anlaşılmaktadır (www.turk-pa.org, 2016).

Azerbaycan'da görüldüğü gibi savaş ilanı yetkisi ABD'den farklı olarak devlet başkanına verilmiş bulunmaktadır. Azerbaycan Anayasası'nda bizdeki 1982 Anayasası'nda belirtilen olağanüstü hal ve sıkıyönetim uygulaması aynı şekilde geçmekte, bizim anayasamızda olduğu gibi hangi hallerde bu duruma karar verileceği Azerbaycan Anayasası'nın 111. ve 112. maddelerinde açıklanmış bulunmaktadır.

Azerbaycan Anayasası'nın 111. maddesine göre Cumhurbaşkanı Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarının belli bir kısmının işgal edilmesi, ülkeye karşı yabancı devlet ya da devletler tarafından savaş ilan edilmesi, ülkeye karşı gerçek silahlı saldırı tehlikesinin olması, ülke topraklarının ablukaya alınması ayrıca abluka için gerçek tehlikenin olması durumlarında Azerbaycan Cumhuriyeti genelinde ya da ayrı ayrı bölgelerinde sıkıyönetim ilan etme yetkisine sahiptir. Cumhurbaşkanı bu konudaki fermanını Milli Meclis'in onayına sunmaktadır (www.turk-pa.org, 2016).

Azerbaycan Anayasası'nın 112. maddesine göre Cumhurbaşkanı doğal afetler, salgın ve bulaşıcı hastalıklar, büyük ekolojik ve diğer felaketler meydana geldiğinde, ayrıca ülkenin toprak bütünlüğünün ihlaline, devlete karşı isyana veya darbeye yönelik hareketler yapıldığında, şiddet olayları içeren toplumsal kargaşa ortamı meydana geldiğinde, vatandaşların yaşamı ve güvenliği veya devlet organlarının normal işleyişi için tehlike doğuran diğer durumlarda Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ayrı ayrı bölgelerinde olağanüstü hal uygular ve bununla ilgili verdiği fermanı 24 saat içinde Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclis'inin onayına sunar (www.turk-pa.org, 2016).

Azerbaycan Anayasası her ne kadar Milli Meclis'in onayı gerekse de olağanüstü hal ve sıkıyönetim kararı yetkisini başkomutanlık sıfatını taşıyan Azerbaycan Cumhurbaşkanı'na vermiş bulunmaktadır.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı ülkenin iç ve dış güvenliğinin sağlanmasından sorumludur (Ceferov, 2004: 382'den akt. Rehimli, 2015: 750). Azerbaycan Cumhurbaşkanı'na güvenlik alanındaki yetkileri kapsamında ona yardımcı olan organların başında bizdeki MGK, ABD'de bahsetmiş olduğumuz NSC'ye benzer şekilde Milli Güvenlik Şurası gelmektedir.

Azerbaycan Milli Güvenlik Şurası 1997 yılında Cumhurbaşkanı'nın fermanı ile oluşturulmuş olup Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanmaktadır. Milli Güvenlik Şurası üyeleri "Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı, Milli Güvenlik Bakanı, Milli Meclis Başkanı, Başbakan, Cumhurbaşkanlığı Yürütme Aygıtının başkanı, Dış ilişkiler üzere devlet müşaviri, Askeri işler üzere devlet müşaviri, Başsavcı ve İçişleri Bakanı"ndan oluşmaktadır (Rehimli, 2009: 70).

Milli Güvenlik Şurası başkana danışmanlık yapan bir şuradır. Milli Güvenlik Şurası Azerbaycan Anayasası'nın 109. maddesi kapsamında Cumhurbaşkanı tarafından oluşturulmakta ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumakla görevlidir. Milli Güvenlik Şurası'nın sekreterlik görevleri de Başkanın İdaresi Başkanı tarafından yerine getirilmektedir. İdare rehberi Milli Güvenlik Şurası'nın etkinliğini sağlamak ve onun toplantılara hazırlanmasına yardım etmektedir. Milli Güvenlik Şurası'nda görüşülecek konular ve gündem idare rehberinin önerisi üzerine Azerbaycan Cumhurbaşkanı tarafından belirlenmektedir (qafqazinfo.az, 2016).

Cumhurbaşkanı fermanı ile oluşturulan Milli Güvenlik Şurası onun direktifleri doğrultusunda hareket etmektedir. 2004 yılında yine Cumhurbaşkanı'nın fermanı ile Azerbaycan Ulusal Güvenlik Kanunu oluşturulmuştur. Azerbaycan Ulusal Güvenlik Kanunu'nun 2. bölüm 10. maddesine göre Azerbaycan'da güvenliği sağlamakta görevli olan diğer kuvvetler ve devlet organları genel olarak şu şekilde belirtilmektedir (www.mia.gov.az, 2016):

- Azerbaycan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri ve mevzuatta öngörülen başka silahlı birlikler
- Azerbaycan Cumhuriyeti'nin özel hizmet birimleri
- Polis, savcılık, gümrük, vergi ve diğer hukuk organları
- Ulusal güvenliğin sağlanmasında yer alan diğer devlet organlarıdır.

Söz konusu bu kuvvet ve organların yetkileri ise Ulusal Güvenlik Kanunu'nun 2. bölüm 11. maddesinde genel olarak şu şekilde sıralanmaktadır (www.mia.gov.az, 2016):

- Azerbaycan Cumhuriyeti'nin milli güvenliğinin sağlanması için önlemleri planlamak ve gerçekleştirmek
- Azerbaycan Cumhuriyeti milli güvenliği sisteminin geliştirilmesi ile ilgili teklifler vermek
- Azerbaycan Cumhuriyeti milli güvenliği alanında yasalara ve diğer normatif-hukuki düzenlemelere uyulmasını sağlamak
- Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliğini tehdit eden, milli çıkarlara zarar veren faaliyetlerin önlenmesi için gerekli tedbirleri almaktır

Azerbaycan'ın Ulusal Güvenlik Kanunu'nda bahsi geçen istihbarat servisi faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin kontrolünü önceden Milli Güvenlik Bakanlığı yerine getiriyordu. Fakat 14 Aralık 2015 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından yayınlanan fermanla Milli Güvenlik Bakanlığı kaldırılarak yerine Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Güvenliği Hizmeti ve Dış İstihbarat Servisi kuruldu. Dış İstihbarat Servisi Azerbaycan'a karşı dışarıdan olan ya da olabilecek herhangi bir istihbarat hareketinin önlenmesi, Devlet Güvenliği Hizmeti ise ülkenin iç güvenliğini sağlama ve ülke içinde devlete tehdit yaratacak tüm sorunların önlenmesi için çalışmakla görevlendirildi (www.azvision.az, 2016).

Görüldüğü gibi Azerbaycan güvenlik sisteminin merkezinde de Cumhurbaşkanı bulunmaktadır. Savaş ilanı her ne kadar Milli Meclisi'n onayı ile gerçekleşse de Milli Meclis bu kararı Cumhurbaşkanı müracaat ederse vermektedir. Dolayısıyla da ülkenin güvenlik politikalarını belirleyen ve uygulayan baş aktör olarak Cumhurbaşkanı bulunmaktadır.

Son olarak Brezilya'ya baktığımızda ise Brezilya Anayasası'nın 84. maddesinin 13. fıkrasına göre devlet başkanı Silahlı Kuvvetlerin başkomutanlığı görevini üstlenmek ve Deniz Kuvvetlerinin ve Ordunun Komutanlarının atanması ve generallerin terfileri ile tayinlerine yetkilidir (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016). Görüldüğü gibi Brezilya Anayasası'nda da ABD ve Azerbaycan anayasalarında olduğu gibi

başkomutanlık sıfatı devlet başkanına verilmiş bulunmaktadır. Tüm askeri personel aynı şekilde başkana bağlı ve başkan tarafından atanmaktadır.

Brezilya başkanının güvenlik alanındaki diğer yetkileri ise Brezilya Anayasası'nın 84. maddesine göre savunma hali ve sıkıyönetim ile ilgili kararların çıkarılması, federal müdahale kararının verilmesi ve uygulanmasının sağlanması, Cumhuriyet Konseyi üyelerinin atanması, Cumhuriyet Konseyi ve Milli Savunma Kurulu'nun toplantıya çağırılması ve toplantılara başkanlık yapması, Ulusal Kongre'nin izniyle veya yasama dönemleri arasında olması halinde bilahare Ulusal Kongre tarafından teyit edilmesi koşuluyla savaş ilan edilmesi ve yukarıda belirtilen koşullarla tam veya kısmi ulusal seferberlik kararının verilmesi olarak ifade edilmektedir (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016). Brezilya'da da Azerbaycan'da olduğu gibi savaş ilanına meclisin onayı ile başkan karar vermektedir.

Brezilya Anayasası'nda bizdeki 1982 Anayasası'nda mevcut bulunan olağanüstü hal ve sıkıyönetim halleri savunma hali ve sıkıyönetim hali olarak ayrılmaktadır. Devlet başkanının hangi durumlarda bu hallere karar vereceği Brezilya Anayasası'nın 136. ve 137. maddelerinde açıkça belirtilmiş bulunmaktadır. 136. maddeye göre devlet başkanı Cumhuriyet Konseyi ve Milli Savunma Kurulu'nu dinledikten sonra, özellikli ve sınırlandırılmış bölgelerde ciddi nitelikteki ve kaçınılmaz, yakında vuku bulmasından korkulan kurumsal istikrarsızlık nedeniyle tehdit altında kalan veya önemli nitelikteki doğal afetlerden olumsuz bir şekilde etkilenen kamu düzenini ve toplumsal ve sosyal barışı korumak veya hiç vakit kaybetmeksizin ve derhal yeniden tesis etmek amacıyla savunma hali durumuna karar verebilir. Devlet başkanı savunma halinin ilan edilmesine veya bir sefere mahsus olmak üzere süresinin uzatılmasına karar verdikten sonra, ilgili kararnameyi gerekçeleri ile birlikte yirmi dört saat içerisinde, savunma hali kararının onaylanıp onaylanmamasına salt çoğunlukla karar verecek olan Ulusal Kongre'ye vermekle yükümlüdür (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016).

Brezilya Anayasası'nın 137. maddesine göre sıralanan hal veya durumların ortaya çıkması durumunda devlet başkanı Cumhuriyet Konseyi ve Milli Savunma Kurulu'nu dinledikten sonra, sıkıyönetim kararının verilmesi için Ulusal Kongre'den

yetki talep eder. Maddeye göre söz konusu bu hal ve durumlar şunlardır (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016):

- Ulusal çapta etkisi olan ciddi nitelikteki karışıklık, kargaşa, tedirginlik, ihlal veya savunma hali kararnamesi uyarınca alınan önlemlerin etkisizliğini veya yetersiz kaldığını ortaya koyabilecek nitelikteki olayların\durumların vuku bulması\meydana gelmesi
- Savaş halinin ilan edilmesi veya yabancı silahlı güçlerin saldırısına yanıt verilmesi veya müdahale edilmesidir.

Söz konusu 137. maddeye göre sıkıyönetim hali ilan edilmesi veya sıkıyönetim halinin süresinin uzatılması konusunda yetki talep eden devlet başkanının, bu talebine yol açan gerekçeleri Ulusal Kongre'ye bildirmesi gereklidir ve Ulusal Kongre konuyla ilgili olarak üyelerinin salt çoğunluğu ile karar verir (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016).

Brezilya Anayasası'nın 138. maddesine göre devlet başkanı sıkıyönetim kararnamesinin yayınlanmasından sonra sıkıyönetim haline özgü önlemleri uygulayacak kişiyi ve sıkıyönetim halinin kapsayacağı alan ve bölgeleri belirlemekle görevlidir. Devlet başkanının bu maddeyle sıkıyönetim haline en fazla otuz günlük süre için karar vereceği ve süre uzatma durumunda her seferinde en fazla otuz gün uzatabileceği belirtilmektedir. Savaş hali durumunda devlet başkanı sıkıyönetim haline karar verirse bu halin savaşın tüm süresi veya yabancı silahlı güçlerin saldırısının sürdüğü tüm süreyi kapsayacak şekilde ilan edeceği belirtilmektedir (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016).

Brezilya Anayasası'nın 49. maddesinin 4. fıkrasına göre Ulusal Kongre savunma halinin ve federal müdahalenin onaylanmasına ve sıkıyönetim ilan edilmesine izin vermeye yetkilidir (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016). Başkan görüldüğü gibi savunma hali, sıkıyönetim ve federal müdahale kararlarını Ulusal Kongre izin verirse verebilmektedir.

Brezilya devlet başkanına anayasada belirtilmiş bulunan güvenlik alanındaki bu yetkilerini gerçekleştirirken yardımcı olan organların başında bizdeki MGK, ABD'de bahsetmiş olduğumuz NSC, Azerbaycan'daki Milli Güvenlik Şurası'na benzer şekilde mevcut bulunan Federatif Cumhuriyet Konseyi ve Milli Savunma Kurulu gelmektedir. Bu konsey ve kurul üyeleri ve görevleri Brezilya Anayasası'nın 89, 90 ve 91. maddelerinde açıkça belirtilmiş bulunmaktadır.

Brezilya Anayasası'nın 89. maddesine göre Federatif Cumhuriyet Konseyi başkanın en yüksek danışma organıdır. Federatif Cumhuriyet Konseyi'nin üyeleri ise şu kişilerden oluşur: Federatif Cumhuriyetin Başbakanı, Temsilciler\Milletvekilleri Meclis Başkanı, Federal Senato Başkanı, Temsilciler\Milletvekilleri Meclisindeki çoğunluk ve azınlık liderleri, Federal Senatodaki çoğunluk ve azınlık liderleri, Adalet bakanı, Brezilya doğumlu yaşı otuz beşin üzerinde olan altı kişi; bu kişilerden ikisi Devlet Başkanı, ikisi Federal Senato ve ikisi de Temsilciler\Milletvekilleri Meclisi tarafından olmak üzere tümü üç yıl görev süresi için atanırlar; aynı kişinin yeniden atanması yasaktır (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016).

Brezilya Anayasası'nın 90. maddesine göre Federatif Cumhuriyet Konseyi federal müdahale, savunma durumu ve sıkıyönetim konusunda görüş bildirme yetkisine sahiptir (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016).

Brezilya Anayasası'nın 91. maddesine göre Milli Savunma Kurulu, milli egemenlik ve demokratik devletin savunması ile ilgili konularda devlet başkanının danışma organıdır. Milli Savunma Kurulu üyeleri Federatif Cumhuriyetin Başbakanı, Temsilciler\Milletvekilleri Meclis Başkanı, Federal Senato Başkanı, Hava ve Kara Kuvvetleri Komutanı ve Planlama, Adalet, Dışişleri ve Savunma Bakanları'ndan oluşmaktadır. Milli Savunma Kurulu'nun yetkileri şunlardır; savaş ilanı ve barış yapılması durumunda görüş bildirmek; savunma durumunda, sıkıyönetim ve federal müdahale kararlarında görüş bildirmek; ülke topraklarının güvenliği için zaruri olan bölgelerin\alanların kullanımı ile ilgili kriterleri ve şartları önermek ve bu bölgelerin\alanların fiili kullanımları, özellikle sınırların ve her türlü ulusal kaynağın korunması ve kullanılmaları hakkında görüş belirtmek; ulusal bağımsızlığın teminatı ve demokratik devletin savunulması için gereken inisiyatiflerin geliştirilmesi üzerinde çalışmak, önerilerde bulunmak ve bunları yakından takip etmek (anayasa. tbmm.gov.tr, 2016).

Görüldüğü gibi Brezilya başkanının güvenlik alanındaki bu yetkileri onu güvenlik politikaları kapsamında merkezi bir konumda bulundursa da Azerbaycan ve ABD ile kıyaslandığında Brezilya başkanı o kadar güçlü değildir. Bunun en önemli nedeni ise Brezilya'da ordunun politik bir rolünün bulunması ve başkanları göreve getirenin de görevden alanın da ordunun olmasıdır (www.egiad.org.tr, 2016).

Brezilya’da bulunan parçalı parti yapısı da başkanın partisini azınlıkta bırakarak onun bu gücünün düşmesine neden olan önemli faktörlerden biridir. Bu durum Brezilya başkanlarının kriz anlarında sağlam çoğunluk elde edemedikleri için Kongre’yi devre dışı bırakarak patronaj ilişkileriyle çoğunluk sağlama yoluna başvurmalarına neden olmuştur. Nitekim Brezilya başkanlığı yapan kişilerden Vargas intihar etmiş, Quadros büyük çoğunlukla kazandığı seçimlerden 7 ay sonra istifa etmiş ve Goulart döneminde ise askeri darbe yapılmıştır (www.tbmm.gov.tr, 2016).

Sonuç olarak başkanlık sistemini uygulayan ABD, Azerbaycan ve Brezilya ülkelerinde devlet başkanlarına güvenlik alanında verilmiş olan yetkiler onları güvenlik politikalarının belirlenmesi ve uygulanması noktasında merkezi bir konumda bulundurmaktadır. Her üç ülkede güvenlik alanında başkana yardımcı olan konsey ve kurullar bulunsa da genellikle danışma organı olarak oluşturulmuş olmaları başkanın bu konumunu etkilememektedir. Başkanlar güvenlik politikalarını oluşturma ve uygulama noktasında bu konsey ve kurullara dilerse başvurmakta, nihai kararı veren yine kendileri olmaktadır.

2.2. YARI BAŞKANLIK HÜKÜMET SİSTEMİNDE DEVLET BAŞKANININ GÜVENLİK POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ

Yarı başkanlık sisteminde devlet başkanının güvenlik politikalarındaki rolünü anlayabilmemiz için öncelikli olarak yarı başkanlık hükümet sisteminde devlet başkanının genel olarak güvenlik alanındaki yetkilerini ve yarı başkanlık sistemini uygulayan Fransa, Polonya ve Rusya ülke örneklerinden hareketle devlet başkanlarının bu yetkiler sayesinde güvenlik politikalarındaki rolünü ortaya koymak gerekmektedir.

2.2.1. Genel Olarak Yarı Başkanlık Hükümet Sisteminde Devlet Başkanının Güvenlik Politikalarındaki Rolü

Yarı başkanlık sisteminde yürütme organı düalist bir yapıya sahip olup yürütme organını devlet başkanı ve bakanlar kurulu (hükümet) oluşturmaktadır (Gözler, 2015: 75). Yarı başkanlık sisteminde başkanlık sisteminde olduğu gibi yürütme yetkisinin tek sahibi devlet başkanı değildir. Devlet başkanı bu yetkisini hükümet ile paylaşmaktadır.

Yarı başkanlık sisteminde yürütme organının iki kanadını oluşturan devlet başkanı ve hükümet için iki seçim yapılmaktadır. Yürütme organının hükümet kanadı için yapılan parlamento seçimleri sonucunda çoğunluğu oluşturan grup hükümeti kurmaktadır. Yürütme organının devlet başkanı kanadı ise doğrudan halk tarafından seçilir (Siaroff, 2003: 292'den akt. Alkan, 2010: 86-87). Meşruiyetini halktan alan devlet başkanı ve hükümetin uyumlu çalışabilmesi bu sistemde oldukça önemlidir.

Yürütme organının hükümet kanadının parlamentoya karşı siyasal sorumluluğu olmasına rağmen diğer kanadı devlet başkanının siyasal sorumluluğu bulunmamaktadır (www.tepav.org.tr, 2016). Devlet başkanı vatana ihanet haricinde mutlak bir sorumsuzluğa sahiptir (Ergil, 2013: 375). Dolayısıyla da devlet başkanı sadece vatana ihanet suçu işlediğinde görevden alınabilmektedir.

Devlet başkanına ayrıca sistemdeki tikanıklıkları önleme adına parlamentoyu feshetme yetkisi de tanınmıştır (Kılınç, 2016: 466). Devlet başkanı sahip olduğu yetkilerle bu sistemde başbakan ve bakanlara nazaran halkın daha etkili temsilcisi konumundadır (Yokuş, 2013: 241).

Devlet başkanının sorumluluğu bu noktada onu seçen halka karşıdır. Meşruiyetini halktan alan devlet başkanına bu sistemde başkanlık sisteminde olduğu gibi güvenlik alanında oldukça geniş yetkiler verilmiştir. Yarı başkanlık sisteminde de başkomutanlık sıfatı devlet başkanına aittir.

Devlet başkanı başkomutanlık sıfatını kullanarak Silahlı Kuvvetlerin kullanılmasına karar vermektedir (Altındağ, 2014: 273). Başkanlık sisteminde olduğu gibi yarı başkanlık sisteminde de başkomutanlık sıfatı ve Silahlı Kuvvetleri kullanma yetkisi devlet başkanına tanınmıştır. Bu yetkilerin sonucu olarak askeri personelin ataması da devlet başkanı tarafından yapılmaktadır.

Yarı başkanlık sisteminde genellikle savaş ilanı yetkisi parlamentolara tanınmıştır. Başkanlık sisteminde meclis onayı şartı ile devlet başkanına tanınan bu yetki yarı başkanlık sisteminde genel olarak parlamentolarda bulunmaktadır.

Yarı başkanlık sisteminde olağanüstü hal ilanı yetkisi ise devlet başkanına verilmiştir (Alkan, 2010: 88). Bu sistemde ulusal savunma ve olağanüstü hal durumunda yetkiler devlet başkanı tarafından kullanılmaktadır (Kahraman, 2012: 441).

Yarı başkanlık sisteminde de başkanlık sisteminde olduğu gibi olağanüstü hal ilanına devlet başkanı karar vermektedir.

Yarı başkanlık sisteminde devlet başkanlarının başkomutanlık sıfatı, Silahlı Kuvvetleri kullanma yetkisi ve olağanüstü durumlarda verilmiş bulunan yetkilerin yanı sıra ülkelerdeki sonraki başlıkta belirtmiş olduğum bizdeki 1982 Anayasası'nda mevcut bulunan MGK benzeri kurullar onları başkanlık sisteminde olduğu gibi güvenlik sisteminin merkezi bir konumunda bulundurmaktadır. Devlet başkanlarına sistemde verilmiş bulunan güvenlik alanındaki yetkiler onları güvenlik politikalarının belirlenmesi ve uygulanması noktasında en önemli aktör konumuna getirmiştir.

2.2.2. Fransa, Polonya ve Rusya'da Devlet Başkanının Güvenlik Politikalarındaki Rolü

Devlet başkanlarına verilmiş bulunan bir önceki başlıkta bahsetmiş olduğumuz güvenlik alanındaki yetkiler yarı başkanlık sistemini uygulayan ülkelerde farklılıklar göstermektedir. Yarı başkanlık sistemini uygulayan ülkelerdeki bu farklılıkları daha iyi anlamak için yarı başkanlık sistemini uygulayan Fransa, Polonya ve Rusya ülke örneklerinden hareketle devlet başkanına güvenlik alanında verilen yetkiler ve bu yetkiler sayesinde devlet başkanının güvenlik politikalarındaki rolünü inceleyeceğiz.

Fransa Anayasası başkomutanlık sıfatını devlet başkanına tanımıştır. Fransa Anayasası'nın 15. maddesine göre Fransa Cumhurbaşkanı Silahlı Kuvvetlerin başıdır. Aynı anayasanın 13. maddesine göre devletin tüm askeri görevlileri atamasının Cumhurbaşkanı tarafından yapılacağı belirtilmektedir (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016).

Başkomutanlık sıfatının doğal bir sonucu olarak askeri personelin atanması Fransa Cumhurbaşkanı tarafından yapılmaktadır. Fransa Anayasası'nın 20. maddesine göre idareden ve Silahlı Kuvvetlerden yararlanma yetkisi hükümete verilmiş bulunmaktadır (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016). Fransa'da görüldüğü gibi askeri görevlileri atama yetkisi Cumhurbaşkanı'nda, onlardan yararlanma yetkisi ise hükümette bulunmaktadır.

Fransa'da ulusal savunmada sorumluluk ise Başbakana verilmiştir. Nitekim Fransa Anayasası'nın 21. maddesine göre ulusal savunmadan Başbakanın sorumlu olduğu belirtilmektedir. Başbakana aynı zamanda belirtmiş olduğumuz 13. madde

hükümleri saklı kalmak üzere aynı anayasanın 21. maddesi ile askeri görevlilerin atanması konusunda yetkili olduğu belirtilmektedir (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016). Fransa’da daha önce değindiğimiz ülkelerden farklı olarak askeri personelin atanmasında Başbakan da yetkili kılınmıştır.

Fransa Anayasası’nın 35. maddesine göre savaş ilan etme kararına parlamento (Millet Meclisi ve Senato) tarafından izin verilir. Hükümet savaşın başlangıcından itibaren üç günlük süre sonunda silahlı kuvvetlerin yurtdışına yapacağı müdahaleyi parlamentoya bildirmek zorundadır. Hükümet savaş kararı ile birlikte savaşın planlarını, müdahale şekillerini detaylı bir şekilde açıklayarak gerekli bilgileri parlamentoya verir ve görüşmeler yapılır. Görüşmeler bitiminde oylama yapılmaz. Bu müdahalenin süresi 4 aydır. Bu sürenin aşılması durumunda tekrardan bu yetkinin uzatılması için parlamentoya başvurulur. Bu müdahale hakkında son kararın verilmesi Millet Meclisi’nden istenebilir. 4 aylık süre bitiminde parlamento hala karar vermemiş ve oturum halinde değilse kararını daha sonra yapılan oturumda açıklar (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016).

Fransa Anayasası savaş ilanı konusunda parlamento yetkili kılmakta ve söz konusu yetkisini kullanırken ona yardımcı olacak organı hükümet olarak belirlemiş bulunmaktadır.

Fransa’da bizdeki 1982 Anayasası’nda mevcut bulunan olağanüstü hal ve sıkıyönetim halleri aynı adla olağanüstü hal ve sıkıyönetim hali olarak bulunmaktadır. Fransa Anayasası’nın 16. ve 36. maddelerinde bu haller açıklanmıştır. Aynı anayasanın 16. maddesine göre anayasal kurumların düzeninin bozulması, Cumhuriyet kurumları, milletin bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğünün ya da uluslararası taahhütlerin gerçekleştirilmesinin kritik ve ani biçimde tehdit edilmesi durumunda Cumhurbaşkanı, Başbakan, Meclis başkanı ve Anayasa Konseyi’nin resmi görüşlerini ve daha sonra gerekli tedbirleri alarak bu hali millete bildirir. Bu hallerde parlamento kendiliğinden toplanır ve Millet Meclisi olağanüstü yetkilerin kullanıldığı süre içerisinde feshedilemez. Alınacak önlemler anayasal kamu güçlerine kısa sürede görevlerini yerine getirme imkanını sağlamalıdır (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016).

Bu haldeki yetkilerin kullanımından 30 gün sonra olağanüstü halin şartlarının devam edip etmediğinin tespit edilmesi için Senato Başkanı, Millet Meclisi Başkanı,

Millet Meclisi'nin 60 üyesi veya 60 senatör tarafından Anayasa Konseyi'ne gönderilebilir. Anayasa Konseyi bu incelemesini kendiliğinden gerçekleştirir ve kararını bu halin yetkilerinin kullanılmaya başladığı tarihten 60 gün sonra veya daha sonraki bir tarihte verir ve halka en kısa sürede açıklar (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016).

Fransa'da olağanüstü hal uygulamasında bahsetmiş olduğumuz diğer ülkelerden farklı olarak Anayasa Konseyi de yetkili kılınmıştır. Anayasa Konseyi olağanüstü halin uzatılması veya bu halin devam edip etmediği konusunda denetim yapabilmektedir. Ayrıca devlet başkanı alacağı önlemlerden önce Anayasa Konseyi'nin görüşünü almaktadır. Fakat bu görüş Cumhurbaşkanı için bağlayıcı olmayıp Cumhurbaşkanı'nın olağanüstü durum kararı almasını önlememektedir. Cumhurbaşkanı tanınan bu olağanüstü durum yetkisi ile milleti bir mesajla haberdar ederek, yasama, yürütme ve yargı organlarının güçlerini elinde toplamaktadır (Çam, 1993: 167). Ayrıca Cumhurbaşkanı'nın bu olağanüstü hal yetkisinin meclis onayına tabi olmaması da bu konuda bütün inisiyatifin Cumhurbaşkanı'nda olduğunu göstermektedir (Yücel, 2003: 351-352).

Fransa Anayasası'nın 16. maddesi ile devlet başkanına verilen bu yetki 1958 yılından beri bir tek kez 23 Nisan 1961 yılında De Gaulle tarafından Cezayir'e askeri ayaklanma ve hükümet darbesi sebebi ile kullanılmıştır (Oytan, 1982: 91). De Gaulle ayrıca başkomutanlık sıfatını kullanarak 1958 yılında Fransa'nın sahip olmadığı atom bombasının üretimini 1960'lı yıllarda başlatmıştır (Eyüboğlu, 2007: 118).

Her ne kadar söz konusu madde Cumhurbaşkanı'na olağanüstü hal ilanında geniş tedbirler alma yetkisine sahip bulunsun da Cumhurbaşkanı bazı noktalarda sınırlandırılmış bulunmaktadır. Olağanüstü hal süresinde parlamento kendiliğinden toplanmakta ve Cumhurbaşkanı tarafından feshedilememektedir. Bu durum Cumhurbaşkanı'nın söz konusu tedbirleri alırken parlamentodan bağımsız davranmamasını sağlamaktadır. Cumhurbaşkanı'nın aldığı bu tedbirlerden Anayasa Konseyi'ni haberdar etmesi ve alınan tedbirlerin duruma uygun olup olmadığını belirlemek için Anayasa Konseyi'nin toplanması da onu sınırlayan diğer bir nokta olmaktadır.

Fransa Anayasası'nın 36. maddesine göre sıkıyönetime Bakanlar Kurulu'nun karar vereceği ve bu sürenin uzatılmasının ise parlamentonun iznine bağlı olduğu

belirtilmektedir (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016). Bakanlar Kurulu'na bu yetki 7 Ocak 1959 tarihli KHK ile verilmiş bulunmaktadır. Bu kararnameye göre Bakanlar Kurulu tehlikeli hal ilan etmeye ve uyarıda bulunmaya yetkilidir. Kararnamenin 3. maddesine göre “tehlikeli hal ve uyarının, hükümetin hareket serbestisini güvenceye almaya, halkın ve temel donanımların emniyetini sağlama ve silahlı kuvvetlerin sevk ve seferber edilmesinin, seferberlik operasyonlarının güvenlik içinde yapılmasının sağlanmasına yönelik önlemlerden ibaret olduğu” belirtilmektedir (Oytan, 1982: 99).

Fransa'da sıkıyönetim hali uygulamasında da bahsetmiş olduğumuz diğer ülkelerden farklı olarak Cumhurbaşkanı değil Bakanlar Kurulu yetkilidir. Fransa'da Cumhurbaşkanı'na tanınan bu yetkilerin gerçekleştirilmesi sürecinde 1982 Anayasası'nda mevcut bulunan MGK'ya benzer şekilde Fransa Milli Savunma Yüksek Kurul ve Komiteleri bulunmaktadır.

Fransa Anayasası'nın 15. maddesine göre Milli Savunma Yüksek Kurul ve Komitelerine Cumhurbaşkanı başkanlık yapmaktadır. Anayasa'nın 21. maddesine göre Cumhurbaşkanı'nın bulunmadığı zamanlarda Milli Savunma Yüksek Kurul ve Komitelerine Başbakan başkanlık yapmaktadır (anayasa.tbmm.gov.tr, 2016).

Fransa Milli Savunma Yüksek Kurulu üyelerini Cumhurbaşkanı, Başbakan, Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, Ekonomi Bakanı, Bütçe Bakanı ve Dışişleri Bakanı oluşturmaktadır. Gerekli konularda diğer bakanlar da kurul toplantılarına katılabilmektedir (www.legifrance.gouv.fr, 2016).

Fransa Milli Savunma Yüksek Kurulu'nun görevi iç güvenlik, askeri program, caydırıcılık politikası, ekonomik ve enerji güvenliği, terörle mücadele, dış krizler gibi tüm savunma ve güvenlik konularını geliştirmek ve kararların hazırlanmasını sağlamaktır (www.legifrance.gouv.fr, 2016).

Fransa'da komiteler yasama komisyonları adı altında çeşitli alanlarda mevcut bulunmaktadır. Güvenlik ile ilgili olan komite ise Milli Savunma ve Silahlı Kuvvetler Komitesi'dir (www.assemblee-nationale.fr, 2016).

Fransa Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün 36. maddesine göre Milli Savunma ve Silahlı Kuvvetler Komitesi'nin yetki alanı millet ve ordu arasında bağlantı kurmak, işbirliği politikası ve askeri alanda yardım, stratejik konular, korunma endüstrisi, gazi,

sivil ve askeri personelin işbirliği ve yardım politikalarıdır (www.assemblee-nationale.fr, 2016).

Görüldüğü gibi Fransa'da Cumhurbaşkanı'na güvenlik alanında verilmiş olan yetkiler onu güvenlik sisteminin merkezinde bulundurmaktadır. Güvenlik politikaları da Cumhurbaşkanı'nın direktifleri doğrultusunda oluşturulmaktadır. Her ne kadar Milli Savunma Yüksek Kurul ve Komiteleri de güvenlik alanında yetkili bulunsa da bunların kararları danışma niteliğinde olup nihai karar Cumhurbaşkanı tarafından verilmektedir.

Polonya'ya baktığımızda Polonya Anayasası'nın 134. maddesine göre Cumhurbaşkanı Polonya Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin başkomutanıdır. Polonya Anayasası başkomutanlık sıfatını Cumhurbaşkanı'na vermiştir. Cumhurbaşkanı bu sıfatı ile Anayasanın 134. maddesinde belirtilen yetkileri yerine getirmektedir. Anayasa'nın 134. maddesine göre Cumhurbaşkanı barış süresi boyunca Silahlı Kuvvetlerin komutasını Milli Savunma Bakanı üzerinden yerine getirir, Cumhurbaşkanı belirli bir zaman için Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanlarını tayin eder, Cumhurbaşkanı Başbakan'ın isteği doğrultusunda, savaş zamanı için Silahlı Kuvvetler başkomutanını tayin eder, Silahlı Kuvvetler başkomutanını aynı usule uygun olarak görevden alabilir ve Cumhurbaşkanı Milli Savunma Bakanı'nın talebi üzerine askeri rütbeleri verme yetkilerine sahiptir (www.adalet.gov.tr, 2016).

Polonya'da Fransa'dan farklı bir uygulama bulunmaktadır. Fransa'da başkomutanlık sıfatı Cumhurbaşkanı'na verilmiş bulunmakta fakat bunu yerine getirme noktasında savaş zamanında atanan bir Silahlı Kuvvetler başkomutanı mevcut değildir. Polonya'da ise anayasada belirtildiği gibi devlet başkanı bu sıfatını kullanmak için savaş zamanında bir Silahlı Kuvvetler Başkomutanını atama ve aynı şekilde görevden alma yetkisine sahiptir. Bir başka farklılık ise Polonya Cumhurbaşkanı başkomutanlık sıfatını Milli Savunma Bakanı üzerinden yerine getirmektedir.

Polonya Cumhurbaşkanı'nın başkomutanlık sıfatının doğal bir sonucu olarak Polonya Anayasası'nın 136. maddesine göre ülkenin herhangi bir dış baskıya maruz kalması durumunda Başbakanın isteği üzerine Polonya Cumhuriyeti'nin savunması için Silahlı Kuvvetlere ülkenin hepsini kapsayacak şekilde genel ya da belirli bir yerini kapsayacak şekilde kısmi seferberlik ilan edebilme ve aynı zamanda tertiplenme emri verebilme yetkisine sahiptir (www.adalet.gov.tr, 2016).

Polonya Anayasası savaş hali ilanı yetkisini Sejm (meclis)'e vermiştir. Polonya Anayasası'nın 116. maddesine göre Sejm ülke adına savaş ilan etme yetkisine sahiptir. Sejm ülkeye yapılan silahlı bir saldırı halinde ya da uluslararası anlaşmalar yoluyla saldırıya karşı ortak savunma yükümlülüğü ortaya çıktığında savaş haline ilişkin bir karar kabul edebilir. Sejm'in toplanamaması durumunda savaş ilan etme yetkisi Cumhurbaşkanı'na aittir (www.adalet.gov.tr, 2016). Polonya'da da Fransa'da olduğu gibi savaş ilanı yetkisi parlamentoya verilmekte fakat farklı olarak parlamentonun toplanamadığı durumda Cumhurbaşkanı'nın savaş ilanına karar vereceği belirtilmektedir.

Polonya Cumhuriyeti devletin dış güvenliğini sağlama konusundaki sorumluluğu ise Bakanlar Kurulu'na vermiştir. Polonya Anayasası'nın 146. maddesinin 8. fıkrasına göre Bakanlar Kurulu devletin dış güvenliğini sağlar. Aynı maddenin 11. fıkrası ile Bakanlar Kurulu'na yıllık askerlik yapmakla yükümlü olan vatandaşları belirleme ve milli savunma alanında genel denetim uygulama yetkisi verilmiştir. (www.adalet.gov.tr, 2016).

Polonya'da bizdeki 1982 Anayasası'nda mevcut bulunan olağanüstü hal ya da sıkıyönetim halleri aynı adla olağanüstü hal ya da sıkıyönetim hali olarak bulunmaktadır. Polonya Anayasası'nın 229, 230 ve 231. maddelerinde bu haller açıklanmıştır. 229. maddeye göre ülkeye dış baskılar ve silahlı saldırı eylemleri olması durumunda ya da uluslararası sözleşme gereği saldırıya karşı ortak bir savunma yükümlülüğü doğduğunda Cumhurbaşkanı Bakanlar Kurulu'nun isteği üzerine ülkenin genelinde ya da bir kısmında sıkıyönetim ilan edebilir (www.adalet.gov.tr, 2016).

Polonya Anayasası'nın 230. maddesine göre Cumhurbaşkanı vatandaşların güvenliğine, kamu düzenine ve devletin anayasal düzenine tehditlerin olması durumunda Bakanlar Kurulu'nun isteği üzerine 90 günü aşmamak üzere ülke topraklarının tamamında ya da bir bölümünde olağanüstü hal ilan edebilir. Sejm'in ön izni ile olağanüstü halin bir defalığına ve 60 günü aşmamak üzere uzatılabileceği belirtilmektedir (www.adalet.gov.tr, 2016).

Polonya Anayasası'nın 231. maddesine göre Cumhurbaşkanı olağanüstü hal ve sıkıyönetim yönetmeliğin imzalanmasından sonraki 48 saatlik süre içerisinde Sejm'e sunar. Sejm bu yönetmeliği hemen görüşür ve milletvekili üye tamsayısının yarısının

hazır bulunduğu bir oturumda salt çoğunluk sağlanırsa bu yönetmeliği iptal edebilir (www.adalet.gov.tr, 2016).

Fransa'da Cumhurbaşkanı'na olağanüstü dönemlerde sınırsız yetki verilmişken Polonya Cumhurbaşkanı'nın sınırlandırıldığı görülmektedir. Polonya Cumhurbaşkanı'nın bu dönemde çıkaracağı kanun hükmünde kararname ve yönetmeliklerin Sejm'in onayı ile gerçekleştirebileceği ve Sejm'in kararı ile kaldırılabilir olması Cumhurbaşkanı'nı sınırlandırmaktadır.

Polonya Anayasası'nın 234. maddesine göre Cumhurbaşkanı sıkıyönetim esnasında belli sınırlar kapsamında ve Sejm'in bir oturum yapmak için toplanamadığı hallerde, Bakanlar Kurulu'nun isteği üzerine kanun hükmünde kararnameler çıkarılabileceği ancak bu kararnamelerin bir sonraki oturumda Sejm tarafından onaylanması gerektiği belirtilmektedir (www.adalet.gov.tr, 2016). Bu hüküm, anayasanın meclisten çıkan düzenlemelerin anayasal diğer organlardan çıkan düzenlemelere önceliği ilkesinin tek istisnasını oluşturmakta olup, Polonya'da bugüne kadar hiç uygulanmamıştır (www.tbmm.gov.tr, 2016).

Polonya'da Cumhurbaşkanı'na verilmiş bulunan güvenlik alanındaki bu yetkileri yerine getirirken bizdeki 1982 Anayasası'nda mevcut bulunan MGK, Fransa'da bahsetmiş olduğumuz Milli Savunma Yüksek Kurulu'na benzer şekilde Polonya Milli Güvenlik Kurulu kendisine yardımcı olmaktadır.

Polonya Anayasası'nın 135. maddesine göre Cumhurbaşkanı'nın devletin iç ve dış güvenliği konusunda danışma organının Milli Güvenlik Kurulu olduğu belirtilmektedir. Anayasa'nın 144. maddesine göre Cumhurbaşkanı Milli Güvenlik Kurulu üyelerini atama ve görevden alma yetkisine sahiptir (www.adalet.gov.tr, 2016).

Milli Güvenlik Kurulu'nu toplantıya çağırma ve gündemi belirleme yetkisi de Cumhurbaşkanı'na aittir. Milli Güvenlik Kurulu'nun görevi devlet güvenliğine ilişkin incelemelerde bulunmak ve kanaatini ortaya koymaktır. Milli Güvenlik Kurulu üyelerini; Cumhurbaşkanı, Sejm ve Senato başkanları, Başbakan, Başbakan yardımcısı, İçişleri Bakanı, Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı ve bazı siyasi parti başkanları oluşturmaktadır (www.tbmm.gov.tr, 2016).

Polonya'da da görüldüğü gibi Cumhurbaşkanı'na güvenlik alanında oldukça geniş yetkiler verilmiş bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı verilen bu yetkiler sayesinde

güvenlik sisteminin merkezi bir aktörüdür. Güvenlik politikaları Cumhurbaşkanı tarafından verilen bu yetkiler sayesinde şekillenmektedir. Cumhurbaşkanı'na bu yetkileri yerine getirirken Milli Güvenlik Kurulu yardımcı olsa da nihai kararlar Cumhurbaşkanı tarafından alınmaktadır.

Rusya'ya baktığımızda ise Rusya Anayasası'nın 87. maddesine göre Cumhurbaşkanı Silahlı Kuvvetlerin Yüksek Başkomutanıdır (www.anayasa.gen.tr, 2016). Görüldüğü gibi Rusya Anayasası da başkomutanlık sıfatını Cumhurbaşkanı'na tanımıştır.

Rusya Cumhurbaşkanı başkomutanlık sıfatının gereği olarak Rusya Anayasası'nın 83. maddesine göre Rusya Federasyonu askeri stratejisini onaylama ve silahlı kuvvetlerin yüksek komuta heyetini göreve atama ve görevden alma yetkisine sahiptir (www.anayasa.gen.tr, 2016).

Rusya Anayasası savaş ilanı yetkisini ise Federasyon Konseyi'ne tanımıştır. Rusya Anayasası'nın 102. maddesine göre Federasyon Konseyi Silahlı Kuvvetlerin sınır dışında kullanılmasına izin vermeye ve Cumhurbaşkanı'nın sıkıyönetim ve olağanüstü hal ilan edilmesine ilişkin kararnamesini onaylamaya yetkilidir (www.anayasa.gen.tr, 2016).

Rusya Anayasası ülke savunması ve devlet güvenliği sorumluluğunu hükümete vermiştir. Rusya Anayasası'nın 114. maddesine göre hükümetin ülke savunması ve devlet güvenliği ile ilgili önlemleri almakla yetkili olduğu belirtilmektedir (www.anayasa.gen.tr, 2016).

Rusya'da bizdeki 1982 Anayasası'nda mevcut bulunan olağanüstü hal ve sıkıyönetim halleri aynı adla olağanüstü hal ve sıkıyönetim hali olarak bulunmaktadır. Rusya Anayasası'nın 87 ve 88. maddelerinde bu haller açıklanmıştır. 87. maddeye göre Cumhurbaşkanı ülke topraklarına saldırı ya da yakın saldırı tehdidi olması durumlarında Devlet Duma'sına ve Federasyon Konseyi'ne derhal bilgi sunarak ülke genelinde ya da ayrı ayrı bölgelerinde sıkıyönetim ilan edebilir (www.anayasa.gen.tr, 2016).

Rusya Anayasası'nın 88. maddesine göre Cumhurbaşkanı kanunlarda öngörülen durumlarda ve şekilde, Devlet Duma'sına ve Federasyon Konseyi'ne derhal bilgi sunarak ülke genelinde ya da ayrı ayrı bölgelerinde olağanüstü hal ilan edebilir (www.anayasa.gen.tr, 2016).

Rusya’da da Fransa ve Polonya’da olduğu gibi olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilan etmeye Cumhurbaşkanı yetkilidir. Rusya’da Cumhurbaşkanı güvenlik alanındaki bu yetkilerini yerine getirirken bizdeki 1982 Anayasası’nda mevcut bulunan MGK, Fransa’da bahsetmiş olduğumuz Milli Savunma Yüksek Kurulu, Polonya’daki Milli Güvenlik Kurulu’na benzer şekilde Rusya Güvenlik Kurulu yardımcı olmaktadır.

Rusya Anayasası’nın 83. maddesine göre Cumhurbaşkanı statüsü kanunla belirtilen Rusya Federasyonu Güvenlik Kurulu’nu kurma ve yönetme yetkisine sahiptir (www.anayasa.gen.tr, 2016). Güvenlik Kurulu’na Cumhurbaşkanı başkanlık yapmaktadır. Rusya Güvenlik Kurulu’nun daimi üyelerini Federal Güvenlik Servisi Direktörü, Genelkurmay Kremlin Başkanı, Federal Meclis Devlet Duma Başkanı, Çevre Koruma Faaliyetleri, Çevre ve Ulaştırma Rusya Federasyonu Özel Temsilcisi, İçişleri Bakanı, Dışişleri Bakanı, Federal Meclis Federasyon Konseyi Başkanı, Başbakan, Rus Dış İstihbarat Direktörü, Güvenlik Kurulu Sekreteri ve Savunma Bakanı oluşturmaktadır (www.scrf.gov.ru, 2016).

Güvenlik Kurulu’nun diğer üyelerini Volga Federal Bölgesi RF Başkanı, Merkez Federal Bölgesi RF Başkanı, Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi RF Başkanı, Federal Gümrük Servisi Başkanı, Rus Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanı- Rusya Federasyonu Savunma Birinci Bakan Yardımcısı, Rusya Federasyonu Birlikleri Milli Muhafız Federal Servisi Müdürü-Rusya Federasyonu Ulusal Muhafız Birliklerinin Başkomutanı, Adalet Bakanı, Sibirya Federal Bölgesi RF Başkanı, Güvenlik Konseyi Sekreter Yardımcısı, Petersburg Valisi, Doğal Afetler Sonuçları, Sivil Savunma Acil ve Önlenmesi Rus Bakanı, Maliye Bakanı, Moskova Belediye Başkanı, Başbakan Yardımcısı-Uzak Doğu Federal Bölgesinde RF Başkanı, Güney Federal Bölgesinde RF Başkanı, Urallar Federal Bölgesinde RF Başkanı, Kuzey Batı Federal Bölgesi içinde RF Başkanı ve Rusya Başsavcısı oluşturmaktadır (www.scrf.gov.ru, 2016).

Rusya Güvenlik Federal Yasası’nın 14. maddesine göre Güvenlik Kurulu’nun görevi Cumhurbaşkanı’nın Rusya Federasyonu’nun güvenliği alanındaki uygulamaları için koşulları sağlamak, güvenlik ve kontrol ile ilgili devlet politikasını oluşturmak, tahmin, algılama, analiz ve güvenlik risklerini değerlendirmek, onları nötralize etmek için önlemler geliştirmek, savaş ve askeri tehditlerle ilgili tehlike değerlendirmesi yapmak, Cumhurbaşkanı için teklifleri hazırlamak, acil durumların tasfiyesi ve bunların

sonuçlarının aşılması için önlemler almak, güvenliğı sağlamak için özel ekonomik önlemlerin uygulanmasını sağlamak, uzatmak ve olağanüstü hali kaldırmak, Federal yürütme organları ve güvenlik çözümleri alanında Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı tarafından yapılan uygulamalar ve yürütme organlarının diğer faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamak ve güvenlik alanında Federal yürütme organlarının faaliyetlerini değerlendirmektir (www.scrf.gov.ru, 2016).

Rusya Cumhurbaşkanı'nın çıkarmış olduğı kararname ile belirlenen Ulusal Güvenlik Stratejisi de bulunmaktadır. Ulusal Güvenlik Stratejisi Rusya Federasyonu'nun milli güvenliğinin sağlanması yönünde oluşturulan devlet politikaları için temel bir belge işlevi görmektedir (www.scrf.gov.ru, 2016).

Sonuç olarak yarı başkanlık sistemini uygulayan Fransa, Polonya ve Rusya ülkelerinde Cumhurbaşkanlarına güvenlik alanında verilmiş olan yetkiler onları güvenlik politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında merkezi bir konuma getirmiştir. Her üç ülkede güvenlik alanında başkana yardımcı olan konsey ve kurullar bulunsada genellikle danışma organı olarak oluşturulmuş olmaları Cumhurbaşkanlarının bu konumunu etkilememektedir. Başkanlar güvenlik politikalarını oluşturma ve uygulamada bu konsey ve kurullara dilerse başvurmakta, nihai kararı veren yine kendileri olmaktadır.

2.3. PARLAMENTER HÜKÜMET SİSTEMİNDE DEVLET BAŞKANININ GÜVENLİK POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ

Parlamente sistemde devlet başkanının güvenlik politikalarındaki rolünü anlayabilmemiz için öncelikli olarak parlamente sistemde devlet başkanının genel olarak güvenlik alanındaki yetkilerini ve parlamente sistemi uygulayan Almanya, İtalya ve İngiltere ülke örneklerinden hareketle devlet başkanlarının bu yetkiler sayesinde güvenlik politikalarındaki rolünü ortaya koymak gerekmektedir.

2.3.1. Genel Olarak Parlamente Hükümet Sisteminde Devlet Başkanının Güvenlik Politikalarındaki Rolü

Parlamente sistemde yürütme organı düalist bir yapıya sahip olup devlet başkanı ve hükümetten oluşmaktadır (Teziç, 2003: 407). Dolayısıyla da parlamente

sistemde yürütme yetkisinin tek sahibi devlet başkanı olmayıp yarı başkanlık sisteminde olduğu gibi devlet başkanı bu yetkisini hükümet ile paylaşmaktadır.

Parlamente sistemde yürütme organının her iki kanadı da parlamento tarafından seçilmektedir (Deniz, 2006: 142). Parlamente sistemde görüldüğü gibi başkanlık ve yarı başkanlık sistemlerinden farklı olarak devlet başkanı parlamento tarafından seçilmektedir.

Parlamente sistemde devlet başkanının siyasal sorumluluğu bulunmayıp (Efe vd., 2015: 152) hükümetin ise parlamentoya karşı hukuki, cezai ve siyasi sorumluluğu bulunmaktadır (Alkan, 2010: 81). Devlet başkanının bu sistemdeki sorumsuzluğu parlamente monarşilerde mutlak nitelikte iken parlamente cumhuriyetlerde vatan hainliği (Teziç, 2003: 408-409) devlet başkanının sorumsuzluğunun tek istisnasını oluşturmaktadır (Şen, 2004: 6). Parlamente sistemde de yarı başkanlık sisteminde olduğu gibi devlet başkanının sorumsuzluğunun tek istisnasını vatan hainliği oluşturmaktadır.

Devlet başkanına bu sistemde hükümet bunalımları sevdalılarını vazgeçirmek (önleyici fonksiyon) ve hükümet ve parlamento arasındaki uyuşmazlıkların çözülmesine imkan vermek (tedavi edici fonksiyon) için parlamento feshetme yetkisi tanınmıştır (Özbudun ve Köker, 1993: 99). Fesih yetkisi devlet başkanına sistemin işleyişindeki aksaklıkları gidermek adına verilmiş bir yetkidir.

Bu sistemde Bakanlar Kurulu ve Başbakan yürütme organının icrai yetkilerini kullanmaktadır. Başbakan tarafından ana ilkeleri belirlenmiş olan hükümet politikaları Bakanlar Kurulu tarafından yürütülmektedir. Dolayısıyla da yürütme organının icrai yetkilerini Başbakan ve Bakanlar Kurulu yerine getirmekte, devlet başkanı ise sembolik yetkilere sahip bulunmaktadır. Devlet başkanı tarafından gerçekleştirilen işlemlerin sorumluluğu da başbakan ve bakanlara aittir (Kahraman, 2012: 434). Bu sorumluluğun Başbakan ve bakanlara ait olmasının nedeni karşı imza kuralıdır. Bu kurala göre devlet başkanı tarafından yapılan bir yazılı işleme Başbakan ve bakanlar imza atarak sorumluluğu üstlenmektedirler (Sevinç, 2002: 123). Ülkenin genel siyasetini belirleme ve uygulama yetkisi de Bakanlar Kurulu'ndadır (Şen, 2004: 6).

Parlamente sistemde başkanlık ve yarı başkanlık sistemine nazaran daha zayıf bir konumda bulunan devlet başkanına güvenlik alanında bazı yetkiler tanınmış bulunmaktadır.

Parlamente sistemde devlet başkanı başkomutanlık sıfatına sahiptir. Devlet başkanı başkomutanlık sıfatını bu sistemde barış halinde Genelkurmay Başkanı, savaş halinde ise Bakanlar Kurulu tarafından tayin edilen bir başkomutan aracılığı ile kullanmaktadır (Aldıkaçtı, 1960: 134). Parlamente sistemde de başkanlık ve yarı başkanlık sisteminde olduğu gibi başkomutanlık sıfatı devlet başkanına tanınmıştır. Askeri personel de bu sıfatının gereği olarak devlet başkanı tarafından atanmaktadır.

Parlamente sistemde gerekli organların rızasını almak şartı ile devlet başkanı savaş ilan etmeye yetkilidir (Aldıkaçtı, 1960: 132). Parlamente sistemde başkanlık sisteminde olduğu gibi gerekli organların rızası şartı ile savaş ilanı yetkisini devlet başkanına tanımıştır.

Parlamente sistemlerde olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilan etme yetkisi de devlet başkanına aittir (Gözler, 2001: 287). Görüldüğü gibi parlamente sistemde de başkanlık ve yarı başkanlık sisteminde olduğu gibi bu hallerdeki yetki devlet başkanına verilmiş bulunmaktadır.

Parlamente sistemde devlet başkanlarının başkomutanlık sıfatı, gerekli organların rızası şartı ile savaş ilanı, olağanüstü hal ve sıkıyönetim durumlarında verilmiş bulunan yetkiler onları güvenlik sisteminin merkezi bir konumunda bulundurmaktadır. Fakat başkanlık ve yarı başkanlık sistemiyle kıyaslandığında devlet başkanı bu yetkilerini kullanma da o kadar güçlü bir konumda bulunmamaktadır. Nitekim aşağıda belirtilen ülkelerdeki bizdeki 1982 Anayasası'nda mevcut bulunan MGK benzeri kurullara (İtalya hariç) genellikle Başbakan'ın başkanlık yapıyor olması ve sistemin Başbakan'a tanımış olduğu yetkiler devlet başkanlarını geri planda bırakmıştır.

2.3.2. İngiltere, Almanya ve İtalya'da Devlet Başkanının Güvenlik Politikalarındaki Rolü

Devlet başkanlarına verilmiş bulunan bir önceki başlıkta bahsetmiş olduğumuz güvenlik alanındaki yetkiler parlamenter sistemi uygulayan ülkelerde farklılıklar göstermektedir. Parlamenter sistemi uygulayan ülkelerdeki bu farklılıkları daha iyi anlamak için parlamenter sistemi uygulayan İngiltere, Almanya ve İtalya ülke örneklerinden hareketle devlet başkanına güvenlik alanında verilen yetkiler ve bu yetkiler sayesinde devlet başkanının güvenlik politikalarındaki rolünü inceleyeceğiz.

İngiltere'de Silahlı Kuvvetlerin başkomutanlığı sıfatını kraliçe taşımaktadır (www.tbmm.gov.tr, 2016). Görüldüğü gibi İngiltere'de de başkomutanlık sıfatı devlet başkanına tanınmıştır.

İngiltere'de ayrıca askerler kraliçeye bağlılık yemini ederler (Durgun, 2015: 43). Fakat ordu İngiltere'de anayasal teamüle göre Başbakan'a ve Savunma Bakanı'na bağlı olarak görev yapmaktadır (www.haberiyakala.com, 2016). İngiltere'de bağlılık ve sadakatlerini kraliçeye kanıtlayan askerler uygulamada görüldüğü gibi Başbakan ve Savunma Bakanı'nın direktifleri doğrultusunda hareket etmektedir.

İngiltere'de savaş ilan etme yetkisi kraliçeye aittir (Gürbüz, 1987: 64). Parlamento kraliçenin bu yetkisine ancak mali gerekçeler dolayısıyla karışabilir. İngiltere'de alınan savaş kararını parlamento gerekli kaynakları sağlayıp desteklemediği sürece kraliyetin bu kararının bir etkisi bulunmamaktadır. Nitekim İkinci Dünya Savaşı'na İngiltere'nin katılması hükümet kararı ile gerçekleşmiştir (www.tbmm.gov.tr, 2016).

İngiltere'de görüldüğü gibi kraliçenin bu yetkisi hükümet desteklediği sürece etkili olabilmekte, aksi takdirde kraliçe böyle bir kararı tek başına gerçekleştirememektedir. İngiltere'de bizdeki 1982 Anayasası'nda mevcut bulunan olağanüstü hal ve sıkıyönetim halleri ise olağanüstü hal uygulaması adıyla bulunmaktadır.

İngiltere'de savaş ya da barış zamanında ortaya çıkan olağanüstü hal uygulamaları ayrı yasalarla düzenlenmiştir. İngiltere'de barış zamanında ortaya çıkan olağanüstü hallerin yönetimi 1920 tarihli The Emergency Power Act, The Northern Ireland Acts (1972, 1973, 1974, 1982) yasaları ile düzenlenmiştir. 1920 tarihli The

Emergency Power Act'e göre toplumu ciddi grevlerin etkisinden korumak için kraliçe birer aylık süre ile olağanüstü hal ilan etme yetkisine sahiptir. Kraliçe olağanüstü hal süresi içerisinde gereken tedbirleri almak için ikincil yasama yapabilir. Ayrıca kraliçe olağanüstü hal süresi içerisinde bakanlara ve diğer makamlara yetki devredebilmektedir. Olağanüstü hal kapsamında çıkarılan kurallar parlamentoya en kısa süre içerisinde sunulur ve 7 gün içerisinde parlamento tarafından onaylanmazsa yürürlükten kaldırılır (Phillips, 1987: 360-363'den akt. Karahanoğulları, 1995: 216).

İngiltere'de savaş zamanı ortaya çıkan olağanüstü hal uygulaması ise Defence of Realm Act (1914, 1915, 1939, 1940) ve Emergency Power (Defence) Act yasalarıyla düzenlenmiştir. Kraliçe özel meclisi ile birlikte kamu güvenliğini korumak ve Tac'ın savunmasını sağlamak için bu kapsamda ikincil yasama yapabilir. İkincil yasama kurallarının içeriği kraliçe tarafından belirlenmemekte, ilgili bakan söz konusu kuralları kraliçe adına hazırlamaktadır. Hazırlanan bu kurallar Kraliçe tarafından onaylanmaktadır (Karahanoğulları, 1995: 217).

İngiltere'de kraliçe yetkilerini yerine getirirken ona Privy Council adlı konsey danışmanlık yapmaktadır. Bu konseyin üyeleri Privy Counsellors olarak adlandırılmaktadır. Bu üyeler Başbakanın tavsiyesi üzerine kraliçe tarafından atanmaktadır. Bu konseyin toplamda 650 üyesi bulunmaktadır. Konsey üyeliği süreklidir. Üyelere konseyde görüşülen konuları gizli tutacaklarına dair yemin ettirilmektedir. Bu konseyin başkanlığını konsey üyeleri arasından biri Lord başkanı sıfatıyla yapmaktadır. Konseyin görevi kraliçeye görevlerini yerine getirirken tavsiyelerde bulunmaktır (researchbriefings.parliament.uk, 2016). Üyeler her ne kadar kraliçe tarafından atansa da kraliçe Başbakan'ın önerdiği kişiler arasından seçimini yapmaktadır. Başbakan'ın bu durumda da etkili olduğu görülmektedir.

İngiltere'de bizdeki 1982 Anayasası'nda mevcut bulunan MGK'ya benzer şekilde Ulusal Güvenlik Kurulu bulunmaktadır. İngiltere'de 2010 yılında Ulusal Güvenlik Kurulu ve Ulusal Güvenlik Danışmanlığı oluşturulmuştur. Ulusal Güvenlik Kurulu Başbakan'ın başkanlığında toplanmaktadır. Ulusal Güvenlik Kurulu'nun daimi üyelerini "Başbakan Yardımcısı, Maliye Bakanı, Dışişleri Bakanı, İçişleri Bakanı, Savunma Bakanı, Uluslararası Kalkınma Bakanı, Hazine Bakanı, Enerji ve İklim Değişikliği Bakanı, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu'ndan sorumlu devlet bakanı ve

Güvenlik Bakanı” oluşturmaktadır. Ulusal Güvenlik Kurulu toplantılarına gerekli durumlarda Genelkurmay Başkanı, istihbarat birimlerinin başkanları ve diğer kurumların üst düzey görevlileri de katılabilmektedir (www.mgk.gov.tr, 2016).

Ulusal Güvenlik Kurulu’nun görevi ülkenin karşılaştığı tehditlere yönelik mücadelenin koordinasyonunu sağlamak ve bu mücadeleye yönelik ilgili Bakanlık, kurum ve kuruluşlar tarafından sürdürülen çalışmaların en üst düzeyde uyumunu sağlamaktır (www.mgk.gov.tr, 2016).

İngiltere’de daha önce incelemiş olduğumuz ülkelerden farklı bir uygulama bulunmaktadır. Başkanlık ve yarı başkanlık sistemlerindeki ülke örneklerimizde MGK benzeri kurullara devlet başkanı başkanlık yapmakta iken İngiltere’de bu kurula Başbakan başkanlık yapmaktadır. Dolayısıyla devlet başkanı olan kraliçenin başkanlık ve yarı başkanlık sistemlerindeki devlet başkanları kadar yetkisi ve gücü bulunmamaktadır. Kraliçe yönetimde önemli bir role sahip olmayıp ülkeyi bir arada tutan psikolojik bir çimento işlevi görmektedir (Roskin, 2014: 38). İngiltere’de kraliçeden ziyade Başbakana ve hükümete güvenlik alanında yetkiler verilmiş bulunmaktadır. Her ne kadar bu yetkilerini kullanırken kraliçe onayı gerekse de belirleyici rol Başbakan ve hükümette bulunmaktadır. Dolayısıyla da İngiltere’de daha önce incelemiş olduğumuz ülkelerden farklı olarak güvenlik politikalarının oluşturulması ve uygulanması noktasında devlet başkanı değil Başbakan ve hükümet yetkilidir. Bu politikalar Başbakan ve hükümet kararları doğrultusunda uygulamaya geçirilmektedir.

Almanya’ya baktığımızda ise Almanya’da da başkomutanlık sıfatı devlet başkanına tanınmıştır. Almanya Anayasası’nın 60. maddesine göre Cumhurbaşkanı federal subay ve astsubayları atama ve görevden alma yetkisine sahiptir (www.adalet.gov.tr, 2016).

Almanya Anayasası’nın 65. maddesine göre Silahlı Kuvvetler üzerinde emir ve kumanda yetkisi Federal Savunma Bakanı’na aittir (www.adalet.gov.tr, 2016).

Almanya’da görüldüğü gibi farklı bir uygulama bulunmaktadır. Diğer incelemiş olduğumuz ülkelerde silahlı kuvvetlere emir ve talimat verme yetkisi devlet başkanına aittir. Almanya’da ise bu yetki Federal Savunma Bakanı’na verilmiş

bulunmaktadır. Devlet başkanı sadece Silahlı Kuvvetlerin atanması konusunda bir yetkiye sahiptir.

Almanya Anayasası'nda bizdeki 1982 Anayasası'nda belirtilen olağanüstü hal ve sıkıyönetim uygulamaları olağanüstü hal ve savunma hali olarak belirtilmektedir. Almanya Anayasası'nın 80. ve 115. maddelerinde bu haller açıklanmaktadır.

Almanya Anayasası'nın 80. maddesinin 1. fıkrasına göre olağanüstü hal ilanı anayasada ve federal bir yasada sivil halkın korunması da dahil olmak üzere alakalı hükümlerin sadece bu maddeye uygun olarak kullanılacağını belirtilmesi durumunda bu hükümlerin ulusal savunma hali dışında uygulanması Federal Meclis'in olağanüstü hal ilanı ile ya da bu uygulamayı özellikle onaylaması ile mümkündür. Bu hükümlere uygun olarak alınan önlemler Federal Meclis'in talebiyle kaldırılır. Bunların dışında anılan hükümler ise bir ittifak sözleşmesi çerçevesinde uluslararası bir organ tarafından Federal Hükümet'in onayı ile alınan kararlara dayalı olarak uygulanır. Buna dayalı olarak alınan önlemlerin ise Federal Meclis üyelerinin çoğunluğunun talebi üzerine kaldırılabilmesi belirtilmektedir (www.adalet.gov.tr, 2016). Almanya'da olağanüstü hal ilanındaki yetki Federal Meclis ve Federal Hükümet arasında paylaştırılmıştır.

Almanya Anayasası'nın 115a. maddesine göre Federal Meclis, Federal Konsey'in onayı ile ülke topraklarının silahlı saldırıya uğradığını ya da böyle bir saldırının çok yakın olduğunu tespit edebilir. Federal Meclis bu tespitini Federal Hükümetin önerisi ve verilen oyların 2/3 çoğunluğu ve en az Federal Meclis üyelerinin çoğunluğu ile yapabilir. Federal Meclis'in tam zamanında toplanabilmesinin önünde aşılmaz engellerin bulunması, bu saldırının hiç kuşkuyla yer vermeden aniden harekete geçilmesini gerektirmesi ya da karar için yeterli sayıya ulaşamaması halinde bu tespiti verilen oyların 2/3'sinin çoğunluğu ya da en az üyelerinin çoğunluğu ile Ortak Komisyon'un yapacağı belirtilmektedir (www.adalet.gov.tr, 2016).

Yapılan bu tespit Federasyon Cumhurbaşkanı tarafından Federasyon'un resmi gazetesinde ilan edilir. Bu ilanın zamanında yapılamaması halinde şartların izin vermesi ile birlikte Federasyon Resmi Gazetesi'nde yapılmak üzere değişik yer ve biçimde yapılabilir. Şartların izin vermesiyle birlikte Federal Cumhurbaşkanı tarafından ilan edilmek üzere ülke topraklarının silahlı saldırıya uğraması ve yetkili organların bu halin tespitini yapacak olamamaları halinde bu tespit saldırının başladığı anda yapılmış ve

ilan edilmiş sayılır. Federal Başbakan'ın savunma halinin ilanıyla birlikte silahlı kuvvetler üzerinde emir ve kumanda yetkisi elde edeceği belirtilmektedir (www.adalet.gov.tr, 2016).

Savunma hali durumunda Almanya Anayasası'nın 53a maddesine göre 2/3'si Federal Meclis'in milletvekillerinden ve 1/3'i Federal Konsey üyelerinden oluşan Ortak Komisyon oluşturulmaktadır. Ortak Komisyon'da bulunan milletvekilleri Federal Hükümet'in üyesi olmama şartıyla Federal Meclis tarafından parti gruplarının kuvveti oranında belirlenir. Eyaletler Federal Konsey'de birer üye ile temsil edilirler ve bu üyeler talimatlara bağlı bulunmamaktadır. Ortak Komisyon'a Federal Devlet'in ulusal savunmayla alakalı programlarını bildirmek zorunda olduğu belirtilmektedir (www.adalet.gov.tr, 2016).

Görüldüğü gibi Almanya'da daha önce incelemiş olduğumuz ülkelerden farklı olarak barış zamanında Federal Savunma Bakanı'nın emir ve komutası altında olan Silahlı Kuvvetler savunma hali durumunda Federal Başbakan'ın emir ve komutası altına girmektedir. Her ne kadar başkomutanlık sıfatı devlet başkanında bulunsa da Başbakan'ın savaş durumunda Silahlı Kuvvetler üzerinde emir ve komuta yetkisine sahip olması onun bu sıfatını geri planda bırakmaktadır.

Savunma halinin ilanında Federal Meclis, Federal Hükümet, Federal Konsey ve Ortak Komisyon yetkilidir. Devlet başkanının bu durumda yetkisi sadece ilan etmekten ibarettir. Başkanlık ve yarı başkanlık sistemlerindeki ülke örneklerinde genel olarak bu hallerin ilanı devlet başkanının kararı ve meclis onayı ile gerçekleşmekte iken Almanya'da devlet başkanının bu hallerde geri planda olduğu görülmektedir.

Almanya Anayasası'nda güvenlikle ilgili ayrıca Ulusal Savunma Komisyonu ve Savunma Ombudsmanı mevcut bulunmaktadır. Almanya Anayasası'nın 45. maddesinde söz konusu komisyon ve ombudsman açıkça belirtilmiş bulunmaktadır. 45. maddeye göre bir olayla ilgili soruşturma yapmak için savunma komisyonu kurulabilmektedir. Ulusal Savunma Komisyonu bu maddeye göre bir soruşturma komisyonunun haklarına sahip olup, üyelerinin 1/4'ünün isteği söz konusu olursa bir olayı soruşturma konusu yapmak zorundadır (www.adalet.gov.tr, 2016).

Almanya'da aynı zamanda Anayasa'nın 45. maddesinin b fıkrasına göre Federal Meclis'e parlamenter denetim ve temel hakların korunması konularında yardım

etmek üzere Federal Savunma Ombudsmanı atanacağı belirtilmektedir (www.adalet.gov.tr, 2016).

Federal Meclis bu ombudsman sayesinde Silahlı Kuvvetler üzerindeki denetimini gerçekleştirmektedir. Ombudsmanın temel görevi Silahlı Kuvvetler içerisindeki temel hak ihlallerinin takibini yaparak parlamentoyu Federal ordunun durumu hakkında bilgilendirmektir. Ombudsman kendiliğinden, Federal Meclisi'nin talimatı ile ya da Savunma Komisyonu'nun talimatı ile harekete geçmektedir. Ombudsmana Federal ordu bünyesindeki askerlerin doğrudan başvurabilme yetkisinin bulunmasından dolayı bu ombudsman askerlerin avukatı olarak görülmektedir. Bu ombudsman parlamenter denetim faaliyetleri hakkında her yıl Federal Meclis'e rapor sunmaktadır (www.tbmm.gov.tr, 2016).

Almanya'da bizdeki 1982 Anayasası'nda mevcut bulunan MGK, İngiltere'de bahsetmiş olduğumuz Ulusal Güvenlik Kurulu'na benzer şekilde Federal Güvenlik Konseyi bulunmaktadır.

Almanya Federal Güvenlik Konseyi'nin başkanı Başbakan (Şansölye)'dir. Federal Güvenlik Konseyi'nin üyelerini Başbakan yardımcısı, Savunma Bakanı, Adalet Bakanı, Maliye Bakanı, Kalkınma Bakanı, Dışişleri Bakanı, İçişleri Bakanı ve Ekonomi ve Teknoloji Bakanı oluşturmaktadır. Konsey toplantılarına gereken durumlarda ilgili bakanlar da katılabilmektedir. Federal Güvenlik Konseyi Almanya'nın güvenlik politikasının koordinasyonunu sağlamakla görevlidir (www.baks.bund.de, 2016). Almanya'da da İngiltere'de olduğu gibi bu kurula Başbakan başkanlık yapmaktadır.

Almanya'da görüldüğü gibi devlet başkanının başkanlık ve yarı başkanlık sistemlerindeki devlet başkanları kadar yetkisi ve gücü bulunmamaktadır. Başbakan'ın gerek savaş ilanı gerekse de başkanlığında toplanan kurul ve diğer noktalarda da belirleyici bir role sahip olması devlet başkanını geri planda bırakmaktadır.

İtalya'ya baktığımızda ise İtalya Anayasası'nın 87. maddesine göre Cumhurbaşkanı silahlı kuvvetlerin başkomutanıdır. Cumhurbaşkanı meclislerin (Milletvekili Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu) kararı üzerine savaş ilan eder (www.adalet.gov.tr, 2016). İtalya'da savaş ilanı İngiltere ve Almanya'da olduğu gibi meclislerin kararı üzerine devlet başkanı tarafından ilan edilmektedir.

İtalya Anayasası'nın 78. maddesine göre savaş ilanına ve savaş ilanıyla ilgili gereken yetkileri hükümete vermeye parlamento yetkilidir (www.adalet.gov.tr, 2016).

İtalya Anayasası'nda bizdeki 1982 Anayasası'nda belirtilen olağanüstü hal ve sıkıyönetim uygulamaları bulunmamaktadır. Sadece İtalya Anayasası'nın 77. maddesinde acil ve gerekli durumlarda çıkarılan kanun hükmünde kararname belirtilmiş bulunmaktadır.

İtalya Anayasası'nın 77. maddesine göre hükümetin kanun hükmünde kararname çıkarabilmesi için meclisler tarafından yetki verilmesi gerekir. Hükümetin acil ve gerekli durumlarda geçici bir önlem alması durumunda bu önlemi kanuna dönüşmesi için meclise getirebilir. Meclis bu durumda feshedilmiş bulursa bile bunu görüşmek için 5 gün içerisinde toplanır ve bu önlem, yayımlandığı tarihten itibaren 60 gün içerisinde kanunlaşamazsa başlangıcından itibaren yürürlükten kalkmış sayılır (www.adalet.gov.tr, 2016).

İtalya'da bizdeki 1982 Anayasası'nda mevcut bulunan MGK, İngiltere'de bahsetmiş olduğumuz Ulusal Güvenlik Kurulu, Almanya'daki Federal Güvenlik Konseyi'ne benzer şekilde Yüksek Savunma Kurulu bulunmaktadır.

İtalya Anayasası'nın 87. maddesine göre Cumhurbaşkanı Yüksek Savunma Kurulu başkanlığını yapma yetkisine sahiptir (www.adalet.gov.tr, 2016). Görüldüğü gibi İngiltere ve Almanya'dan farklı olarak bu kurula başbakan değil devlet başkanı başkanlık yapmaktadır.

İtalya Yüksek Savunma Kurulu'nun üyelerini Bakanlar Kurulu Başkanı, Dışişleri Bakanı, İçişleri Bakanı, Ekonomi ve Maliye Bakanı, Savunma Bakanı, Ekonomik Kalkınma Bakanı ve Savunma Şefi oluşturmaktadır. İtalya Yüksek Savunma Kurulu'nun genel olarak görevi güvenlik ve savunma konularında eksiksiz bilgi toplamak, bunları değerlendirmek ve devlet başkanına sunmakla görevlidir (www.difesa.it, 2016).

İtalya'da görüldüğü gibi İngiltere ve Almanya ile karşılaştırıldığında devlet başkanı daha çok ön plandadır. İtalya Anayasası'nın gerek başkomutanlık sıfatı gerekse savaş ilanı yetkisi devlet başkanını güvenlik sisteminin merkezi bir konumuna getirmiştir. Dolayısıyla da İtalya'da İngiltere ve Almanya'dan farklı olarak güvenlik

politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında devlet başkanı ön plandadır. Bu politikalar devlet başkanının kararları doğrultusunda uygulamaya geçirilmektedir.

Sonuç olarak başkanlık sisteminde güvenlik alanında merkezi aktörün devlet başkanıdır ve anayasadan aldığı yetkiler onu güvenlik politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında nihai kararı veren kişi konumuna getirmiştir. Yarı başkanlık sisteminde devlet başkanlarına güvenlik alanında yetkiler verilmiş bulunsa da başkanlık sistemindeki devlet başkanı kadar güçlü bir konumda bulunmamaktadır. Yarı başkanlık sisteminde bunun nedeni devlet başkanının bu yetkilerini sınırlayan meclisler ve hükümet, Başbakan vb. faktörlerin varlığıdır. Parlamenter sistemde ise İtalya ülke örneği hariç güvenlik alanında devlet başkanından ziyade başbakan ön planda bulunmaktadır. Parlamenter sistem ülke anayasalarında başbakana güvenlik alanında tanınan yetkilerin de onların bu konumunu güçlendirmiş olduğunu söyleyebiliriz. Her üç sistemde de devlet başkanlarına ve diğer aktörlere danışmanlık yapan güvenlik ile ilgili kurullar vb. oluşumlar bulunsa da bunların kararlarının bağlayıcı olmamasından dolayı nihai kararlar devlet başkanları ve diğer aktörler tarafından verilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE CUMHURBAŞKANI'NIN GÜVENLİK POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ

3.1. GENEL OLARAK TÜRKİYE'DE CUMHURBAŞKANI'NIN GÜVENLİK POLİTİKALARINDAKİ ROLÜ

Türkiye'de cumhurbaşkanlığı makamı 1921 Anayasası'nda 1923 yılında yapılan değişiklik ile oluşturulmuş ve Cumhurbaşkanı'nın TBMM üyeleri arasından seçileceği esası getirilmiştir (Çağdaş, 2009: 4). 1924 Anayasası ile Cumhurbaşkanı'nın TBMM üyeleri arasından seçilmesi usulü devam ettirilmiştir. 1924 Anayasası'nın 31. maddesine göre Cumhurbaşkanı TBMM genel kurulu tarafından ve meclis üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilir. Cumhurbaşkanı yeniden seçilebilir (1924, md.31).

Daha sonra kabul edilen 1961 Anayasası ile Cumhurbaşkanı seçilecek kişi ve seçilme usulü ile ilgili bazı özel şartlar getirilmiştir. Bu şartlar 1961 Anayasası'nın 95. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. 1961 Anayasası'nın 95. maddesine göre TBMM tarafından Cumhurbaşkanı 40 yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış meclis üyeleri arasından üye tamsayısının $\frac{2}{3}$ çoğunluğuyla ve gizli oyla 7 yıllık bir süre için seçilir. Yapılan ilk iki oylamada $\frac{2}{3}$ çoğunluk sağlanamazsa salt çoğunlukla yetinilir ve bir kimse üst üste iki defa cumhurbaşkanı seçilemez (1961, md.95).

Türkiye'de halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasası'nın ilk halinde ise Cumhurbaşkanı'nın seçimi ile ilgili bu özel şartlarda bazı değişiklikler yapılmıştır. 1982 Anayasası'nın 101. maddesine göre "Cumhurbaşkanı TBMM tarafından 40 yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış kendi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından 7 yıllık bir süre için seçilir ve bir kimse iki defa Cumhurbaşkanı seçilemez (www.adalet.gov.tr, 2017).

Görüldüğü gibi cumhurbaşkanlığı makamının oluşturulduğu 1923 yılı ve daha sonra kabul edilen 1924, 1961 anayasaları ve 1982 Anayasası'nın ilk halinde Cumhurbaşkanı TBMM üyeleri arasından TBMM tarafından seçilmektedir. Ancak bu durum 1982 Anayasası'nda 2007 yılında yapılan değişiklikte değiştirilmiştir. Halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasası'nın son halinde bu durum belirtilmektedir.

1982 Anayasası'nın 101. maddesine göre millet tarafından Cumhurbaşkanı 40 yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış meclis üyeleri ya da bu nitelikleri taşıyan ve milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından seçilir. Cumhurbaşkanı 5 yıllığına seçilir ve en fazla iki defa seçilme hakkına sahiptir (1982,

md. 101).

11 Şubat 2017 tarihli 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a göre referandumdan evet kararı çıktığı için TBMM ve cumhurbaşkanlığı seçimleri aynı günde yapılacaktır (www.resmigazete.gov.tr, 2017). Yeni sisteme göre meclis ve cumhurbaşkanlığı seçimleri 5 yılda bir aynı gün yapılacaktır (www.akparti.org.tr, 2017). Ayrıca yeni sistemde TBMM üyelerinin Cumhurbaşkanı olabilme imkanı kaldırılarak Cumhurbaşkanı'nın artık 40 yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından doğrudan millet tarafından seçileceği belirtilmektedir (www.resmigazete.gov.tr, 2017).

Türkiye'de cumhurbaşkanlığı makamının oluşturulmasından sonra kabul edilen 1924 Anayasasında yürütme organı bağımsız bir organ olmasını sağlayacak yetkilerle donatılmamıştır (Karatepe, 2013: 234). 1961 Anayasası ise 1924 Anayasası'ndan farklı olarak meclisi egemenliği tek başına kullanan organ olmaktan çıkarmış (Karatepe, 2013: 234-235) ve parlamenter sistemin mantığına uygun olarak sembolik bir Cumhurbaşkanı ve ona karşı sorumlu bulunan hükümet modeli öngörmüştür (Demir, 2013: 466). 1982 Anayasası ise güçlü yürütme esası üzerine kurularak yürütme organını güçlendirme yönündeki tercihini Cumhurbaşkanı yönünde kullanmıştır (Kuzu, 2013: 27-47). 1982 Anayasası ile bu noktada Cumhurbaşkanı'nın yetki ve görevleri artırılmıştır (Karatepe, 2013: 235).

1982 Anayasası Cumhurbaşkanı'na tanımış olduğu geniş yetkilerle Cumhurbaşkanı'nı yürütme organının temsilcisi olma konumundan liderliği konumuna yükseltmiştir (tbbyayinlari.barobirlik.org.tr, 2017).

Ayrıca Cumhurbaşkanı'nın millet tarafından seçilmesi esasının getirilmesi de onun bu görev ve yetkilerini kullanmadaki gücünü pekiştirmiştir. 1982 Anayasası'nın 104. maddesiyle Cumhurbaşkanı'nın yetkileri sistemli bir liste halinde sayılarak Cumhurbaşkanı'na sembolik yetkileri aşan yasama, yürütme ve yargı organlarıyla ilgili önemli yetkiler verilmiştir (Bilir, 2013: 305).

Cumhurbaşkanı'nın 104. madde ile verilen yürütme alanına ilişkin görev ve yetkileri onu güvenlik politikalarının gerek oluşturulması gerekse uygulanması aşamalarında sistemin önemli bir aktörü konumuna getirmiştir. Söz konusu bu yetkiler

başkomutanlık sıfatı, TSK'nin kullanılmasına karar verme yetkisi, Genelkurmay Başkanını atama yetkisi, MGK başkanlığını yapma yetkisi, olağanüstü hal ve sıkıyönetim yetkisi ve af yetkisidir. Ayrıca kaynağını anayasadan almayan uygulamada Cumhurbaşkanı başkanlığında yapılan güvenlik zirveleri de Cumhurbaşkanı'nı güvenlik politikaları alanında etkili kılmaktadır.

Cumhurbaşkanı'nın Türkiye'de güvenlik politikalarındaki rolünü ortaya koymak için söz konusu bu yetkileri incelemek ve Türkiye'de kabul edilen 1921, 1924, 1961 ve halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasalarında bu yetkilerin varlığı ve Cumhurbaşkanı'nın hangi anayasadan itibaren bu yetkisini kullanmaya başladığını ortaya koymak gerekmektedir.

Bu bölümde öncelikli olarak 1982 Anayasası'nın 104. maddesinden aldığı bahsetmiş olduğumuz güvenlik alanındaki yetkileri ve daha sonra uygulamada yer alan güvenlik zirvelerini ele alacağız.

3.2. BAŞKOMUTANLIK SIFATI

Başkomutanlık sıfatı Türkiye'de ilk olarak 5 Ağustos 1921 günü Büyük Millet Meclisi tarafından yapılan oturumda kabul edilen Başkumandanlık Kanunu ile ortaya çıkmıştır. Başkumandanlık Kanunu Türk Kurtuluş Savaşı'nın kriz dönemi Kütahya-Eskişehir savaşı sonrası, dolayısıyla da Sakarya Savaşı öncesinde bu krizden kurtulmak için çıkarılmıştır. Başkumandanlık Kanunu bu krizi önlemenin tek çaresi olarak Mustafa Kemal'in ordunun başına geçmesi gerektiği düşünülerek ortaya çıkan bir kanundur (Yaman, 1992: 85).

Başkumandanlık Kanunu'nun 2. maddesine göre Başkumandanın ordunun maddi ve manevi kuvvetini yüksek seviyede artırarak ordunun sevk ve idaresini bir kat daha sağlamlaştırma hususunda meclisin buna ilişkin yetkisini meclis adına fiilen kullanacağı belirtilmektedir. Başkumandanlık Kanunu'nun 3. maddesi ile Başkumandanın bu yetkisini 3 aylık süre ile kullanacağı belirtilmiştir (Akgün, 1982: 200).

Bu kanunun süresi ilk olarak 31 Ekim 1921 tarihinde, ikinci olarak 4 Şubat 1922 tarihinde, üçüncü olarak ise 6 Şubat 1922 tarihinde uzatılmıştır (Atatürk, 2006: 345). 20 Temmuz 1922 tarihinde ise başkomutanlık süresiyle ilgili sınırlama

kaldırılarak (Tekin, 2003:120)

Başkumandanlık Kanunu'nun süresiz olması kararlaştırılmıştır. Başkumandanlık Kanunu'yla kendisine başkomutanlık sıfatı verilen Mustafa Kemal Lozan Antlaşması'nın imzalanmasına kadar bu sıfatını kullanmıştır (Yaman, 1992: 93-110).

Mustafa Kemal'in başkomutanlık yetkisi 1924 Anayasası'nın yürürlüğe girdiği tarihe kadar devam etmiş ve başkomutanlık yetkisi 1924 Anayasası ile yeniden düzenlenmiştir (Öztürk, 2000: 52).

Bu çerçevede Türkiye'de kabul edilen 1924 ve 1961 Anayasalarında başkomutanlık sıfatı Cumhurbaşkanı'na tanınmıştır. 1924 Anayasası'nın 40. maddesine göre başkomutanlık TBMM'nin yüce varlığından ayrılamaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur. Harp Kuvvetlerinin komutası barışta özel kanuna göre Genelkurmay Başkanlığına ve seferde Bakanlar Kurulu'nun teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından tayin edilecek kimseye verilir (1924, md.40).

1961 Anayasası'nın 110. maddesine göre ise Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunan başkomutanlık meclisin yüce varlığından ayrılamaz ve Genelkurmay Başkanı Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup Bakanlar Kurulu'nun teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanır (1961, md.110).

Cumhurbaşkanı'na verilen başkomutanlık sıfatı Türkiye'de halen yürürlükte bulunan 1982 anayasası ile de devam ettirilmiştir. 1982 Anayasası'nın 104. maddesine göre Cumhurbaşkanı meclis adına TSK'nin başkomutanlığını temsil eder (1982, md.104).

1982 Anayasası'nın 117. maddesine göre Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunan başkomutanlık meclisin yüce varlığından ayrılamaz ve savaş zamanında bu görev Cumhurbaşkanı adına Genelkurmay Başkanı tarafından yerine getirilir (1982, md.117).

Cumhurbaşkanı'nın başkomutanlık sıfatı sembolik bir görev olup bu görev savaşı yürütecek olan silahlı kuvvetlerin başkomutanı Genelkurmay Başkanı tarafından fiilen yerine getirilmektedir (Öztürk, 1992: 82). Dolayısıyla da Cumhurbaşkanı'na silahlı kuvvetleri komuta ve emretme yetkisi vermemektedir (Gözler, 2001: 190).

Cumhurbaşkanı görüldüğü gibi başkomutanlık sıfatını savaş halinde Genelkurmay Başkanı aracılığı ile yerine getirmektedir.

11 Şubat 2017 tarihli 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a göre referandumdan evet kararı çıktığı için Cumhurbaşkanı'nın bu yetkisini TBMM adına kullanacağı ibaresi eklenmiştir (setav.org, 2017).

Savaş zamanında Genelkurmay Başkanı tarafından kullanılan başkomutanlık yetkisinin sorumluluğu ise Bakanlar Kurulu'na aittir. Genelkurmay Başkanı bu nedenle bu yetkisini yerine getirirken Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen temel askeri strateji çerçevesinde hareket etmek zorundadır (Erdoğan, 1990: 331).

Genelkurmay Başkanı'nın bu noktada kime karşı sorumlu olduğu da 1982 Anayasası'nın 117. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. Buna göre Genelkurmay Başkanı görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur (1982, md.117). Dolayısıyla da Genelkurmay Başkanı başkomutanlık yetkisini yerine getirirken hükümet kararları doğrultusunda hareket etmektedir.

Başkomutanlık sıfatı görüldüğü gibi Cumhurbaşkanı tarafından temsil edilmektedir. Türkiye'de Silahlı Kuvvetlerin Başkomutanlığının bir tek kişi tarafından temsil edilmesi ise Türk askeri geleneklerinden kaynaklanmaktadır. Önceden hakan, kağan ve padişah gibi kişiler tarafından temsil edilen başkomutanlığın temsili cumhuriyete geçişle birlikte Cumhurbaşkanı'na verilmiştir (Öztürk, 1992: 82). Dolayısıyla da Türkiye'de ilk olarak Başkumandanlık Kanunu ile ortaya çıkan başkomutanlık sıfatı sonraki zamanlarda kabul edilen 1924, 1961 ve 1982 anayasaları ile Cumhurbaşkanı'na tanınmış bulunmaktadır.

3.3. TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNİN KULLANILMASINA KARAR VERME YETKİSİ

Cumhurbaşkanı'nın TSK'nin kullanılmasına karar verme yetkisiyle ilgili Türkiye'de kabul edilen anayasalara bakıldığında zaman ilk anayasa olan 1921 Anayasası'nda bu yetki ve savaş ilanı ile ilgili bir ibare bulunmamaktadır.

Ancak 1921 Anayasası'nın 7. maddesinde antlaşma ve barış akdinin ve vatan müdafaası ilanının Büyük Millet Meclisine ait olduğunun belirtilmesi ve tüm alanlarda

tek söz sahibinin Büyük Millet Meclisi olması silahlı kuvvetlerin kullanılmasına karar vermeye de meclisin yetkili olduğunu göstermektedir (Kuşoğlu, 2011: 10).

Daha sonra kabul edilen 1924 Anayasası'nda ise TSK'nin kullanılmasına karar verme yetkisiyle ilgili bir hüküm bulunmamakta, yalnızca savaş ilanında yetkili organ belirtilmektedir. 1924 Anayasası'nın 26. maddesine göre TBMM savaş ilan etmeye yetkilidir (1924, md. 26). Bu dönemde uygulamaya bakıldığında Atatürk ve İnönü arasında silahlı kuvvetlerin kullanımıyla ilgili anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Bu anlaşmazlıklardan biri de I. Dersim Harekatı'dır. Bu harekât sonucunda başbakan tarafından devletin kaybının 51 yaralı 30 şehit olduğu açıklanmıştır (www.radikal.com.tr, 2017).

21 Mart 1937'de başlayıp 10 Eylül 1937'de son bulan bu ayaklanma sonucunda Başbakan İsmet İnönü mecliste yaptığı konuşma sonrasında Atatürk ile aralarında çıkan anlaşmazlık sonucunda önce bir süre dinlenmeye ayrılmış daha sonra 25 Ekim 1937 tarihinde Başbakanlık görevinden tamamen ayrılmıştır. Bunun sonucunda Celal Bayar Başbakanlığa getirilmiştir (Güntepe Y. ve Babaoğlu, 2016: 58-60). İnönü'nün bu istifasının nedeni Atatürk ve Mareşal Çakmak arasında yapılan görüşmeler sonucunda isyanlar nedeniyle Tunceli ilinin temizlenmesi için İnönü'ye teklif götürmeleri İnönü'nün ise bu teklife sıcak bakmamasıdır. İnönü'nün bu teklife sıcak bakmaması sonucunda Celal Bayar'a teklif götürülmüş ve Bayar bu teklifi kabul edince Başbakanlığa getirilmiştir (Arcayürek, 2002: 81).

Görüldüğü gibi 1921 ve 1924 Anayasalarında TSK'nin kullanılmasına karar verme yetkisiyle ilgili herhangi bir hüküm bulunmamakta bu yetkiyle ilgili ilk hüküm daha sonra kabul edilen 1961 Anayasası ile getirilmiştir.

1961 Anayasası'nın 66. maddesine göre TBMM milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hali ilanına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası antlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında, TSK'nin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin vermeye yetkilidir (1961, md.66).

Cumhurbaşkanı'na TSK'nin kullanılmasına karar verme yetkisi ilk olarak Türkiye'de halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasası ile getirilmiştir. 1982 Anayasası'nda silahlı kuvvetlerin kullanılmasına ve savaş ilanına TBMM karar

vermekte fakat bazı istisnai durumlarda bu yetki Cumhurbaşkanı tarafından kullanılmaktadır. TBMM'nin bu yetkisi 1982 Anayasası'nın 92. maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Buna göre milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hali ilanına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası antlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında, TSK'nin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi TBMM'nindir (1982, md.92). Savaş ilanı yetkisi görüldüğü gibi 1982 Anayasası ile TBMM'ne tanınmış bulunmaktadır. TBMM bu yetkisini ancak milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde kullanabilecektir. Milletlerarası meşru hukuktan kastedilen ise Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 2. maddesidir. Söz konusu maddede TBMM'nin savaş ilanı yetkisini meşru müdafaa hakkı kapsamında kullanabileceği belirtilmektedir (Gözler, 2015: 190).

Savaş ilan etme yetkisini anayasa yasama organına vermiş olmasına rağmen uygulamada yürütme organı bu sınırları geniş olarak yorumlamaktadır. Nitekim 1950 yılında Kore'ye asker gönderilmesi bu kapsamda değerlendirilebilecek bir olaydır (Akkan, 2016: 43). 18 Temmuz 1950 tarihinde Adnan Menderes Hükümeti Yalova'da Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu toplantısında TBMM onayı alınmadan Güney Kore'ye askeri birlik gönderme kararı almıştır (Alper vd., 2014: 76).

TBMM'nin TSK'nin yurtdışına gönderilmesi kararı ayrıca “kanun veya iç tüzük niteliğinde olmadığından, Anayasa Mahkemesi'nin denetimine tabi değildir ” (Aslan, 2015: 259).

Görüldüğü gibi savaş ilanı yetkisi TBMM'ye tanınmış bulunmakla beraber bu yetkisini iki istisna olan milletlerarası nezaket kurallarının ve antlaşmaların gerektirdiği haller dışında kullanabilmektedir.

Söz konusu bu istisna durumlarında ise;

“2941 Sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu'nun 5.maddesine göre, Türkiye'nin taraf olduğu BM antlaşması Kuzey Atlantik Paktı (NATO) antlaşması gibi, uluslararası sözleşmelerin gerektirdiği durumlarda, Genelkurmay Başkanlığının görüşleri alınarak, TSK'nın yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına karar verme yetkisi TBMM'ne verilmiştir. Bu kuvvetlerle ilgili esasları tespit etmek görev ve yetkisi Bakanlar Kurulu'na bırakılmıştır” (Aslan, 2015: 253).

Cumhurbaşkanı'nın yürütme organının başında olması ve başkomutanlık sıfatını TBMM adına temsil etmesinden dolayı bu istisnai yetkilerin kullanılmasında Bakanlar Kurulu ile yetki ortaklığına sahip bulunduğu söylenebilmektedir (Erdoğan, 1990: 331).

Nitekim TBMM'nin silahlı kuvvetlerin kullanılmasına karar verme yetkisi bazı istisnai durumlarda Cumhurbaşkanı'na da tanınmıştır. 1982 Anayasası'nın 104. maddesinde Cumhurbaşkanı'nın TSK'nin kullanılmasına karar vermeye yetkili olduğu belirtilmektedir (1982, md.104).

Cumhurbaşkanı'nın hangi istisnai durumlarda bu yetkisini kullanacağı 1982 Anayasası'nın 92. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. Buna göre TBMM tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı TSK'nin kullanılmasına karar verebilir (1982, md.92). Görüldüğü gibi Cumhurbaşkanı bu yetkisini TBMM ara vermede ya da tatilde iken ülkeye ani bir silahlı saldırı olursa kullanabilmektedir.

Cumhurbaşkanı yurtdışına silahlı kuvvet gönderme ve yabancı silahlı kuvvetleri Türkiye'ye çağırma yetkisine sahip bulunmayıp yalnızca ani bir saldırı durumunda ülkeyi savunma hedefiyle silahlı kuvvetlerin kullanılmasına karar verebilmektedir (Öztürk, 1992: 82).

Cumhurbaşkanı'nın silahlı kuvvetlerin kullanımına dair bu yetkisi siyasi sorumluluk gerektirdiğinden tek başına kullanamamakta, Bakanlar Kurulu'nun bu işleme katılıp sorumluluğu yüklenmesi gerekmektedir (Erdoğan, 1990: 330). TSK'nin kullanılmasına ilişkin yetki Cumhurbaşkanı'na istisnai bir durumda verilmiş bulunmasından dolayı Cumhurbaşkanı'nın bu yetkide belirleyici bir rolü bulunmamaktadır (Altındağ, 2014: 292).

Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanması ve milli güvenliğin sağlanmasındaki yetki ise 1982 Anayasası'nın 117. maddesine göre Bakanlar Kurulu'na verilmiş bulunmaktadır. Söz konusu maddeye göre milli güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından TBMM'ye karşı Bakanlar Kurulu sorumludur (1982, md.117).

Bakanlar Kurulu'na verilmiş bulunan bu görevler aslında Genelkurmay Başkanı'nı ilgilendirmektedir. Çünkü Silahlı Kuvvetlerin savaşa hazırlanması Genelkurmay Başkanı'nın uzmanlık alanıdır (Tanilli, 2001: 487).

11 Şubat 2017 tarihli 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a göre referandumdan evet kararı çıktığı için Cumhurbaşkanı'nın halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasası'nın 104. maddesinde sayılan yetkilerine ek olarak milli güvenlik politikalarını belirleme ve gerekli tedbirleri alma yetkisi elde edecektir. Bu kanunla Bakanlar Kurulu kaldırılarak yürütme organını yalnızca Cumhurbaşkanı temsil edecektir. Dolayısıyla da yeni sistemde Cumhurbaşkanı milli güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından TBMM'ye karşı sorumlu olacaktır (www.resmigazete.gov.tr, 2017).

Görüldüğü gibi 1982 Anayasası başkomutanlığı sıfatını Cumhurbaşkanı'nın taşıdığı TSK'nin kullanılmasına izin verme yetkisini TBMM ve Cumhurbaşkanı'na tanımış bulunmakla beraber silahlı kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasındaki yetkiyi ise Bakanlar Kurulu'na tanımıştır. Yeni cumhurbaşkanlığı sisteminin gelmesi durumunda ise Bakanlar Kurulu'nun kaldırılmış bulunmasından dolayı TSK'nin gerek kullanılması gerekse yurt savunmasına hazırlanmasındaki yetkiyi Cumhurbaşkanı elde edecektir.

3.4. GENELKURMAY BAŞKANINI ATAMA YETKİSİ

Genelkurmay Başkanlığı'nın Türkiye'de oluşturulma sürecine bakıldığında zaman Genelkurmay Başkanlığı Kurtuluş Savaşı döneminde hükümet içerisinde Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekâleti olarak ayrı bir bakanlık olarak bulunmaktaydı. Bu bakanlığın yanında ayrıca Milli Savunma Bakanlığı o zamanki adıyla Müdafa-i Milliye Vekâleti olarak bulunmakta olup her ikisi de ayrı bakanlık olarak örgütlenmiş bulunduğundan aralarında herhangi bir hiyerarşi ilişkisi mevcut değildi. Daha sonra Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekâleti 1924 yılında kabul edilen 429 Sayılı Kanun ile kaldırılarak bağımsız olarak görev yapmak üzere Genelkurmay Başkanlığı kurulmuştur. Bu kanunda Genelkurmay Başkanlığı'nın nereye bağlı olduğu belirtilmemekte Başbakanın teklifi üzerine Cumhurbaşkanının onayı ile atanacağı yer almaktadır (Yılmaz, 2005: 376).

1924 Anayasası'nın 40. maddesinde harp kuvvetlerinin komutasının Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılacağı belirtilmiş bulunsa da Genelkurmay Başkanlığının nereye bağlı olduğuna dair bir hüküm bulunmamaktadır (1924, md.40).

Daha sonra 05.06.1944 tarihinde çıkarılan Genelkurmay Başkanlığının Vazife ve Salahiyetleri Kanunu ile Genelkurmay Başkanlığının Başbakan'a bağlı olduğu hükmü getirilmiş ve Genelkurmay Başkanlığı 1944-1949 yılları arasında Başbakanlığa bağlı kalmıştır. Ancak daha sonra kabul edilen 1949 yılında kabul edilen 5398 sayılı kanunla Genelkurmay Başkanlığı Milli Savunma Bakanlığı'na bağlandı (Yılmaz, 2005: 376-377).

1961 Anayasası ise 1949 yılında getirilen bu düzenlemeyi değiştirerek Genelkurmay Başkanı'nın Başbakan'a karşı sorumlu olduğunu ve Bakanlar Kurulu'nun teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanacağı hükmünü getirmiş ve Genelkurmay Başkanlığı için yeni bir konum yaratmıştır (Yılmaz, 2005: 377).

Görüldüğü gibi Genelkurmay Başkanlığı Türkiye' de öncelikle bağımsız olarak görev yapmak üzere oluşturulmuş daha sonra 1949 yılı düzenlemesinden 1961 Anayasasına kadar süren süreç hariç Başbakanlığa bağlı olarak görevini sürdürmüştür. Ancak Genelkurmay Başkanı'nın atanması yetkisi 1982 Anayasası'na gelen süreçte Cumhurbaşkanı tarafından kullanılmıştır. 1982 Anayasası ile de Cumhurbaşkanı'nın bu yetkisi devam ettirilmiştir. Cumhurbaşkanı'nın bu yetkisi 1982 Anayasası'nın 104. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. Söz konusu maddeye göre Genelkurmay Başkanı Cumhurbaşkanı tarafından atanır (1982, md.104).

Genelkurmay Başkanı'nı atama yetkisi anayasa ile Cumhurbaşkanı'na tanınmış bulunsa da Cumhurbaşkanı bu yetkisini Bakanlar Kurulu'nun teklif ettiği kişiler arasından seçerek kullanabilmektedir. Bu durum 1982 Anayasası'nın 117. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. Bu maddeye göre Genelkurmay Başkanı Bakanlar Kurulu'nun teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanır (1982, md.117).

11 Şubat 2017 tarihli 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a göre referandumdan evet kararı çıktığı için Bakanlar Kurulu'nun kaldırılmış bulunmasından dolayı Cumhurbaşkanı Genelkurmay Başkanı'nı atama yetkisini tek başına kullanacaktır (www.resmigazete.gov.tr, 2017).

Genelkurmay Başkanı'nın kimler arasından Bakanlar Kurulu tarafından teklif edileceği konusunda 25.07.2016 tarihli Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile değişiklik yapılmıştır. Bu kararname kapsamında 1324 Sayılı Genelkurmay Başkanı'nın Görev ve Yetkilerine Dair Kanun'un 8. maddesi değiştirilmiş bulunmaktadır (www.tbmm.gov.tr, 2017).

1324 sayılı kanunun değişiklikten önceki halinde 8. maddesine göre Genelkurmay Başkanı Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlığını yapmış general ve amiraller arasından, Bakanlar Kurulu'nun teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanır (www.tbmm.gov.tr, 2017). 1324 sayılı kanunun değişiklikten sonraki halinde ise 8. maddesinde Genelkurmay Başkanı orgeneral ve oramiraller arasından Bakanlar Kurulu'nun teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanacağı belirtilmektedir (1324, md.8). Görüldüğü gibi Genelkurmay Başkanı'nın Kuvvet Komutanları arasından atanma zorunluluğu kaldırılmış bulunmaktadır.

Daha öncede belirttiğimiz gibi 1982 Anayasası'nın 117. maddesine göre Genelkurmay Başkanı Silahlı Kuvvetlerin komutanı olup savaşta başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı namına yerine getirmektedir (1982, md.117). Dolayısıyla da "Genelkurmay Başkanının ilk ve en önemli görevi barışta ve savaşta Silahlı Kuvvetlerin komutanlığını yapmaktır " (Özdemir, 1989: 144).

Genelkurmay Başkanı emir ve komuta zinciri içerisinde TSK'nin savaş ve barış zamanında teknik ve askeri yönlerden sevk ve idare edilerek savaşa hazırlanması ile günlük askeri hizmet ve görevlerini yerine getirmektedir (Akgüner, 1983: 155). Genelkurmay Başkanı aynı zamanda askeri politikayı planlamakla da görevlidir (Özdemir, 1989: 144). Ancak Genelkurmay Başkanı'nın TSK'nin ne yönde kullanılacağına karar verme yetkisi bulunmamaktadır (Akgüner, 1983: 155).

Genelkurmay Başkanı'nın genel olarak görevleri ise 1324 sayılı Genelkurmay Başkanı'nın Görev ve Yetkilerine Ait Kanunun 2. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. Bu maddeye göre Genelkurmay Başkanı'nın görevleri Milli Savunma Bakanlığı'nın görevleri saklı kalmak kaydıyla Silahlı Kuvvetlerin savaşa hazırlanmasında personel, istihbarat, hareket, teşkilat ve eğitim hizmetlerine ait ilke ve öncelikler ile ana programları tespit etmek, istihbarat, teşkilat ve eğitim hizmetlerinin

Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıkları ile Genelkurmay Başkanlığına bağlı kuruluşlar vasıtasıyla uygulanmasını sağlamak, lojistik ve tedarik hizmetleri için tespit etmiş olduğu ilke, öncelik ve ana programlar ile askeri okullardaki eğitim ve öğretim hizmetlerine ilişkin önerilerini Milli Savunma Bakanlığı'na bildirmektir (1324, md.2).

Genelkurmay Başkanı'nın kime karşı sorumlu olduğu ise 1982 Anayasası'nın 117. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. Buna göre Genelkurmay Başkanı görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur (1982, md.117).

1324 Sayılı Genelkurmay Başkanı'nın Görev ve Yetkilerine Dair Kanun'un 6. maddesine göre Genelkurmay Başkanı'nın görevlerini yerine getirirken Milli Savunma Bakanlığı ile işbirliği yapacağı belirtilmektedir (1324, md.6). Aslında parlamenter demokrasilerde de olduğu gibi seçimle gelen Milli Savunma Bakanı'na bağlı olması gereken Genelkurmay Başkanı bu bakanlık ile eşit bir statüde yer alacak şekilde Başbakana karşı sorumlu tutulmuştur. Genelkurmay Başkanlığı böylece yön veren bir statüye gelirken Milli Savunma Bakanlığı ise yardımcı olan bir role itilmiş bulunmaktadır (tesev.org.tr, 2017). Genelkurmay Başkanlığı ile Milli Savunma Bakanlığı arasında hiyerarşik bir ilişkinin bulunmaması (Kalyon, 2010: 45) nedeniyle Milli Savunma Bakanlığı'nın Genelkurmay Başkanlığı üzerinde kontrol ve denetim yapamaması da Genelkurmay Başkanlığı'na geniş özerklik alanı sağlamıştır (tesev.org.tr, 2017).

Genelkurmay Başkanlığı Türkiye'de askerin gücün odaklandığı zirve olarak kendi kendini denetleyen fakat sivil otoriteye denetim imkanı tanımayan bu yapısıyla sivil siyasi otorite üzerinde vesayetini kurarak bugüne kadar devam ettirmiştir (Cemal, 2010: 354).

Türkiye Genelkurmay Başkanlığının bu yapısı ile NATO üyesi ülkeler arasında Genelkurmay Başkanı Başbakana bağlı olarak görev yapan tek ülke olma durumunu sürdürmektedir. Genelkurmay Başkanı'nın özerklik yaratan bu konumu hükümet ve Cumhurbaşkanı arasında da problemlere neden olmaktadır. Nitekim 2002 yılında eski Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök'ün görevini o dönemin Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu'ndan alması bu kapsamda değerlendirilebilecek bir olaydır. Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit Hüseyin Kıvrıkoğlu'nun görev süresini tamamlamış bulunmasına rağmen görev süresinin uzatılmasına dair öneriyi dönemin Cumhurbaşkanı

Ahmet Necdet Sezer’e götürmüştür (tesev. org.tr, 2017).

Cumhurbaşkanı Sezer Ecevit’in bu talebine TSK’nin komuta ilkeleri ve hiyerarşisini alt üst edebileceği düşüncesi ile olumlu bakmamıştır. Ecevit’in bu ısrarına rağmen eski Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı araya girerek Cumhurbaşkanı Sezer ile görüşmüş Hilmi Özkök’ün Genelkurmay Başkanı olmasını sağlamıştır (tesev. org.tr, 2017).

Turgut Özal ise cumhurbaşkanlığı yaptığı dönemde Silahlı Kuvvetler konusunda üstünlüğünü sağlayarak 1987 yılında Necdet Öztoran’un Genelkurmay Başkanı olmasını engellemiştir. Ayrıca 1990 Körfez Krizi döneminde Genelkurmay Başkanı Necip Torumtay Özal’ın kararlarına tepki olarak istifa etmiştir (Erdoğan, 2003: 232-233). Torumtay’ın istifası Cumhurbaşkanı’nın ve devletin, Silahlı Kuvvetlere müdahalesinden ve yönetiliş biçiminden rahatsızlık duyduğunun bir ifadesidir (Öztürk, 2000: 89).

Görüldüğü gibi Türkiye’de Genelkurmay Başkanı’nı atama yetkisi Cumhurbaşkanı tarafından kullanılmasına rağmen Genelkurmay Başkanı’nın özerklik yaratan konumu ve Başbakan’a bağlı olarak görevini sürdürmesi Cumhurbaşkanı ile arasında problemlere neden olmaktadır.

3.5. MİLLİ GÜVENLİK KURULUNA BAŞKANLIK ETME YETKİSİ

Türkiye’de “ulusal savunma ve güvenlik mekanizmasının temelleri 1933 yılında Yüksek Müdafaa Meclisi ve Umumi Kâtipliğinin kurulması ile atılmıştır ” (www.setav.org, 2017). 1933 yılında oluşturulan Yüksek Müdafaa Meclisi “Başbakan’ın başkanlığında, Genelkurmay Başkanı ve Bakanlar Kurulu üyelerinden oluşur. Yüksek Müdafaa Meclisi’ne dilediği takdirde Cumhurbaşkanı başkanlık eder ” (www.mgk.gov.tr, 2017).

Görüldüğü gibi ilk olarak oluşturulan Yüksek Müdafaa Meclisi’nin başkanlığı Başbakan tarafından yapılmaktadır. Görevi ise ulusal seferberlikle ilgili gerekli esasları hazırlamak ve milletvekillerine verilecek görevleri belirlemektir. Meclis görevlerini yaparken yılın belirli zamanlarında toplantılar yapabilir ve gerek görürse olağanüstü de toplanabilir (www.mgk.gov.tr, 2017).

Yüksek Müdafaa Meclisi yerini 1949 yılında kurulan Milli Savunma Yüksek Kurulu ve Genel Sekreterliğine bırakmıştır. Milli Savunma Yüksek Kurulu;

“Başbakanın başkanlığında ve onun teklifi ile Bakanlar Kurulu tarafından seçilecek Bakanlarla, Milli Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı’ndan oluşur. Cumhurbaşkanı bu kurulun tabii üyesidir. Bakanlar Kurulu’nun 1 Temmuz 1949 gün ve 39548 sayılı kararı ile Milli Savunma Yüksek Kurulu üyeliğine seçilecek Bakanlar; İçişleri, Dışişleri, Maliye, Bayındırlık, Ekonomi, Ticaret, Ulaştırma, Tarım ve İşletmeler Bakanları olup; seferde Harp Kuvvetleri Genel Komutanı Yüksek Kurulun tabii üyesidir. Kurul gerektiğinde Askeri Şura üyelerini ve her türlü uzmanları istişare için çağırabilir” (www.mgk.gov.tr, 2017).

Milli Savunma Yüksek Kurulu ve Genel Sekreterliğinin görevi ise ulusal seferberlik planını barış zamanında hazırlayarak gerektiği zaman uygulanmasını sağlamak, devlet teşkilatı, özel kurum ve örgütler ve vatandaşların ulusal savunmayla ilgili ödev ve görevleri tespit ederek gerekli idari ve kanuni önlemleri alarak yetkili olan makamlara sunmak ve bunların uygulanmasını takip etmek, hükümet tarafından takibi yapılacak ulusal müdafaa politikasının temellerini ortaya koymak ve vatan savunmasıyla ilgili Başbakanın gerekli gördüğü konularda görüşlerini bildirmektir (Özdemir, 1989: 96).

Milli Savunma Yüksek Kurulu 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında kaldırılarak yerine 1961 Anayasası ile Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği getirilmiştir (tesev.org.tr, 2017).

1961 Anayasası ile kurulan Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği;

“Cumhurbaşkanının hazır bulunmadığı zaman Başbakanın başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcıları, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Ulaştırma ve Çalışma Bakanları ile Kuvvet Komutanlarından oluşur. Lüzumu halinde Başbakan’ın daveti üzerine diğer Bakanlar ve kuruluşların uzman kişileri toplantıya katılırlar, fakat oylamaya iştirak edemezler. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri toplantılara katılır, fakat oylamaya katılamaz” (www.mgk.gov.tr, 2017).

MGK, Türkiye’de 1980 darbesi sonrası 1982 Anayasası’nın kabul edilmesi ile birlikte 1983 yılında çıkarılan MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu ile yeniden düzenlenmiştir. 2945 sayılı MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu’nun 3.

maddesine göre MGK Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan Yardımcıları, Adalet, Milli Savunma, İçişleri ve Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından oluşmaktadır (2945, md. 3).

Görüldüğü gibi 1961 Anayasası ile getirilen MGK'ya Cumhurbaşkanı'nın başkanlık yapacağı esası benimsenmiştir. Ayrıca günümüze gelen süreçte MGK'nın üye yapısında sivil üye sayısı da arttırılmış bulunmaktadır.

11 Şubat 2017 tarihli 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a göre referandumdan evet kararı çıktığı için MGK'nın yapısı da değişmektedir. Yeni sistemde MGK üyelerine Başbakanlığın kaldırılmış bulunmasından dolayı Başbakan ve yardımcılarını yerine Cumhurbaşkanı yardımcılarını getirilmiş ve Jandarma Genel Komutanı kurul üyeleri arasından çıkarılmıştır (www.resmigazete.gov.tr, 2017). Jandarma Genel Komutanı'nın kurul üyeleri arasından çıkarılmasının nedeni ise İçişleri Bakanı'na bağlı olması ve kurul üyeleri arasında İçişleri Bakanı'nın mevcut bulunmasıdır.

MGK 2945 Sayılı MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu'nun 5. maddesine göre kurul iki ayda bir toplanmaktadır. Kurul Başbakan'ın teklifi üzerine ya da doğrudan Cumhurbaşkanı'nın çağrısı üzerine toplanır. Kurul toplantıları Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında yapılmakta olup Cumhurbaşkanı'nın katılmadığı zamanlarda ise kurula Başbakan başkanlık yapmaktadır (2945, md. 5).

Daha önce belirttiğimiz anayasa değişikliği kanunu ile getirilecek olan yeni sistemde MGK artık Cumhurbaşkanı'nın bulunmadığı zamanlarda Cumhurbaşkanı yardımcısının başkanlığında toplanacaktır (www.resmigazete.gov.tr, 2017).

MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu'nun 3. maddesine göre toplantılara kurul üyelerinin dışında gündemin özelliğine göre ilgili bakan ve kişiler çağrılarak görüşleri alınabilmektedir (2945, md. 3).

Söz konusun kanunun 6. maddesine göre Cumhurbaşkanı Başbakan ve Genelkurmay Başkanı'nın görüşlerini dikkate alarak kurul gündemini hazırlar (2945, md. 6). Görüldüğü gibi Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanan MGK'nın gündemini de Cumhurbaşkanı belirlemektedir.

Anayasa değişiklik kanunu ile gelen yeni sistemde ise kurul gündemi artık Cumhurbaşkanı yardımcıları ve Genelkurmay Başkanı'nın önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanı tarafından düzenlenecektir (www.resmigazete.gov.tr, 2017).

MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu'nun 7. maddesine göre kurul kararları çoğunlukla alınır. Eşitlik halinde kurul başkanının bulunduğu taraf çoğunluğu sağlamış sayılır. Kurul kararları Cumhurbaşkanı'na ve Bakanlar Kurulu'nda görüşölmek üzere Başbakanlığa, MGK Genel Sekreterliği tarafından gönderilir (2945, md. 7). Aynı kanunun 10. maddesine göre MGK kararlarının asılları ve görüşme tutanakları Genel Sekreterlikte saklanır, açıklanamaz ve yayınlanamaz (2945, md.10).

Kurul kararlarının gizli olmasına rağmen yapılan toplantıların ardından MGK Genel Sekreterliği tarafından toplantıların içeriği yayınlanan basın bildirileri ile kamuoyuna açıklanmaktadır (Gürpınar, 2013: 75). Söz konusu kanunun 11. maddesine göre kurul Başbakana bağlı olarak kurulmuştur. Kanunun 13. maddesine göre MGK Genel Sekreterliğinin görevi MGK'nın sekreterlik hizmetlerini yürütmek ve MGK ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir (2945, md. 11-13).

Aynı kanunun 15. maddesine göre MGK Genel Sekreteri Başbakanın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Söz konusu atamanın, TSK mensupları arasından yapılmasının öngörölməsi halinde Genelkurmay Başkanı'nın olumlu görüşü alınır (2945, md.15). Söz konusu kanunun 3. maddesine göre MGK Sekreteri MGK toplantılarına katılabilmekte fakat oy hakkı bulunmamaktadır (2945, md.3).

MGK'nın görevi ise halen yürürlökte bulunan bu kanunun 4. maddesine göre kanunun 2. maddesinde belirtilen milli güvenlik ve milli güvenlik siyaseti tanımları çerçevesinde devletin milli güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili konularda tavsiye kararları almak ve gerekli koordinasyonun sağlanması için görüş tespit etmek, bu tavsiye karar ve görüşlerini Bakanlar Kurulu'na bildirmek ve kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir. Başbakan MGK'nın tavsiye kararlarının ve görüşlerinin değerlendirilmek üzere Bakanlar Kurulu'na sunulması ve Bakanlar Kurulunda kabulü halinde bu tavsiye kararlarının uygulanmasının koordinasyonu ve izlenmesi için bir Başbakan Yardımcısını görevlendirebilir (2945, md. 4).

Anayasa değişiklik kanunu ile gelen yeni sistemde MGK'nın görevinde de değişiklik yapılmış bulunmaktadır. Yeni sistemde Bakanlar Kurulu'nun kaldırılmış bulunmasından MGK milli güvenlik siyasetiyle alakalı olan görüş ve tavsiyelerini Cumhurbaşkanı'na bildirecek ve kurulun alınmasını zorunlu gördüğü kararlar ise Cumhurbaşkanı tarafından değerlendirilecektir (www.resmigazete.gov.tr, 2017).

Milli güvenlik ve milli güvenlik siyaseti tanımları da ilgili kanunda yer bulmuştur. MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu'nun 2. maddesine göre milli güvenlik devletin anayasal düzeninin, milli varlığının, bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik dahil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü i ve dış tehditlere karşı korunması ve kollanmasıdır. Milli güvenlik siyaseti ise milli güvenliğin sağlanması ve milli hedeflere ulaşılması amacı ile MGK'nın belirlediği görüşler dahilinde, Bakanlar Kurulu tarafından tespit edilen iç, dış ve savunma hareket tarzlarına ait esasları kapsayan siyasettir (2945, md. 2).

MGK Genel Sekreterliği tarafından milli güvenlik siyaset belgesi hazırlanmaktadır. Hazırlanan bu belge milli güvenlik konularının asıl politika belgesi olup Bakanlıklar ve Genelkurmay bu belge çerçevesinde temel görüş ve stratejilerini belirlemektedir. Milli güvenlik siyaset belgesi kırmızı kitap ve gizli anayasa olarak da tanımlanmaktadır (Kalyon, 2010: 52). Milli güvenlik siyaset belgesinin bu tanımları içerisindeki kırmızı kitap terimini ise Türkiye'de ilk olarak Alparslan Türkeş'in kullandığı iddia edilmektedir (www.internethaber.com, 2017).

Kırmızı kitap olarak adlandırılan bu belge milli ve milletlerarası alanda yaşanan gelişmeler sonrasında geliştirilen kavram ve tehditlere göre yenilenmekte (Aksu, 2012: 447) ve Türkiye'nin zayıflıkları, hassasiyetleri ve güç dengeleri değerlendirmeye alınmaktadır (İba, 1999: 250).

Milli güvenlik siyaset belgesinin nasıl hazırlandığı ve içeriğiyle ilgili fazla bir bilgi bulunmamaktadır (tesev.org.tr, 2017). Milli güvenlik siyaset belgesi gizli olarak kabul edilmesinden dolayı TBMM'ye sunulmamakta ve tartışılıp onaylanmamaktadır (odatv.com, 2017). 1982 Anayasasının 117. maddesinde milli güvenliğin sağlanmasından Bakanlar Kurulu'nun sorumlu olduğu ve 118. maddede milli güvenlik siyaseti ile ilgili hususların Bakanlar Kurulu tarafından değerlendirildiği belirtilmektedir (1982, md.117-118). Anayasanın bu maddelerinden hareketle milli güvenlik siyaset

belgesinin de Bakanlar Kurulu'na sunulup değerlendirileceği söylenebilmektedir.

MGK Genel Sekreterliği tarafından hazırlanarak Bakanlar Kurulu'na gönderilen belgenin Bakanlar Kurulu tarafından onaylanması halinde ise milli güvenlik siyaset belgesi adını alarak yürürlüğe girmektedir (tesev.org.tr, 2017). Bakanlar Kurulu tarafından belge diğer bakanlıklara da gizli genelge olarak gönderilerek uygulamaya geçmektedir (İba, 1999: 251).

Milli güvenlik siyaset belgesinin uygulanmasından Bakanlar Kurulu sorumlu olmasına rağmen belge MGK Genel Sekreterliği tarafından hazırlanmaktadır. Ne 1982 Anayasası'nda ne de MGK kanununda MGK Genel Sekreterliğine bu belgeyi hazırlama yetkisi verilmemiştir (tesev.org.tr, 2017). Aslında milli güvenlik siyaset belgesinin Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanarak parlamentoya sunulması ve tüm partiler tarafından görüşülerek kabul edilmesi gerekmektedir (tesev.org.tr, 2017).

Milli güvenlik siyaset belgesi ikinci bir anayasa niteliğinde (www.hukukajansi.com, 2017) olup bu belgeye aykırı olarak hiçbir kanun veya kararname çıkarılamayacağı iddia edilmektedir (www.hurriyet.com.tr, 2017). Türkiye'nin gizli anayasası olarak kabul edilen bu belgenin meclisi, hükümeti ve devletin bütün kurumlarını bağlayıcı hükümler içerdiği düşünülmektedir (İba, 1999: 207). Her ülkenin milli güvenliği ile ilgili anayasa ve kanunları dışında kabul edip uyguladığı ve bunun dışında hareket edilmeyen bu tür milli güvenlik belgeleri bulunduğu düşünülmektedir. Hatta bu belgelerin Türkiye'de olduğundan çok daha etkili olduğu konusunda ciddi emareler bulunmaktadır.

MGK daha önce de belirtildiği gibi milli güvenlikle ilgili konulardaki karar ve görüşlerini Bakanlar Kurulu'na tavsiye etmektedir. Dolayısıyla da milli güvenlikle ilgili konularda kararları alma ve uygulama yetkisi Bakanlar Kurulu'na aittir (tesev.org.tr, 2017).

2945 sayılı MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu'nun 8. maddesine göre MGK kararlarının Başbakan tarafından Bakanlar Kurulu gündeminde öncelikli alınmak suretiyle görüşüleceği ve gerekli kararların alınacağı belirtilmektedir (2945, md.8). Bakanlar Kurulu'nun MGK tarafından bildirilen kararları öncelikle dikkate alacağı hükmü MGK'yı siyasal sistem içerisinde Bakanlar Kurulu ile eşit bir statüye yükseltmiş bulunmaktadır (tesev.org.tr, 2017).

Ayrıca Bakanlar Kurulu'nun bir danışma organı olarak oluşturulmuş bulunmasına rağmen kurul kararlarının MGK Genel Sekreterliği tarafından bildiri şeklinde kamuoyuna açıklanması bu kurulun Bakanlar Kurulu üzerinde bir yürütme kurulu gibi algılanmasına neden olmaktadır (Özdemir, 1989: 279).

MGK'nın yapılan her toplantısında bir önceki toplantıda alınmış olunan kararların uygulanıp uygulanmadığı yönünde yapılan değerlendirmeler de yürütme organı üzerinde bir baskı yaratmakta ve MGK bu noktada danışma organından ziyade karar organına dönüşmektedir (Sezen, 2000: 79-80).

MGK 1982 Anayasası'nın kendisine sağladığı bu yetkilerle sorumsuz ancak yetkili bir organ olarak meclisin üzerinde siyasi ve askeri elitin karar alma ve bu kararları uygulama aşamalarını değerlendirme organı gibi çalışan üst kabine statüsüyle (Özdemir, 1995: 58). Türkiye'de her zaman ordunun ulusal güvenlikle ilgili konularda sesini duyurabileceği bir platform olarak seçilmiş meclisin üzerinde bir konum yansıtmıştır (Sakallıoğlu, 1996: 10002).

MGK bu noktada makro düzeyde devlet politikalarının oluşturulduğu bir kurul olmaktan ziyade askeri istek ve faaliyetlerin merkezi olmuştur (tesev.org.tr, 2017). Kurul kararlarının hükümetler açısından bağlayıcı olmamasına rağmen hükümetler kurulda alınan kararların ordunun iradesini yansıttığını bildiklerinden dolayı orduyu karşılarına almamak için kurul kararlarına uymak zorunda kalmışlardır (www.sde.org.tr, 2017). 1961 yılından itibaren ister sağ çizgide ister sol çizgide yer alan hiçbir hükümet MGK kararlarının dışına çıkmaya cesaret edememiştir (www.hukukajansi.com, 2017).

Askeri otorite MGK sayesinde bağımsızlığını pekiştirerek siyasi otorite üzerindeki denetim gücünü artırmıştır (tesev.org.tr, 2017). Nitekim 12 Mart 1971 muhtırasını imzalayan TSK mensuplarının imzalarının yanına MGK üyesi sıfatlarını eklemeleri MGK'yı anayasal organları uyarma aracı olarak kullandıklarını göstermektedir (Akgüner, 1983: 194).

TSK ayrıca hazırlanan milli güvenlik siyaset belgesi sayesinde iç ve dış tehditleri belirleyerek, milli güvenlik politikasının genel çerçevesini çizme ve iç ve dış politikayı yönlendirme fırsatına sahip olmuştur (Aksu, 2012: 447). Özellikle 28 Şubat sürecinde yaşananlar milli güvenlik siyaset belgesinin kullanılarak sadece siyasetin

değil hukuk, eğitim vb. alanların da nasıl tasarlandığını göstermiştir (www.radikal.com.tr, 2017).

MGK bu noktada Türkiye’de hiçbir zaman sadece güvenlikle ilgili konuların tartışıldığı bir platform olmamıştır. Nitekim 1960-1971 yılları arasında Demokrat Parti’den yasaklı bulunanlar, Adalet Partisi iktidarının denetimi ve anayasal değişiklik talepleri, din adamlarına yönelik önlemler, 1970’li yıllarda ise Doğu mitingleri ve Amerikan aleyhtarı gibi konuların kurulda tartışılmış olması da bunu göstermektedir (tr.boell.org, 2017).

Ayrıca MGK özellikle Refah Partisi ile Doğru Yol Partisinin koalisyon iktidarlığı döneminde 28 Şubat 1997 tarihli toplantısında almış olduğu kararlarla siyasi iktidarın el değiştirmesine neden olmuştur (Sezen, 2000: 76). Söz konusu bu toplantıda yayınlanan 18 maddeden oluşan metin hükümete karşı bir muhtıra niteliğinde görülmüş hükümet bu kararları gönül rızası ile imzalamamıştır (Kuzu, 2013: 32). Nitekim bunun sonucunda yeni seçilen iktidar ilk olarak MGK’nın toplantıda almış olduğu zorunlu temel eğitimin 5 yıldan 8 yıla çıkarılması kararını kanunla uygulamaya geçirmiştir (Sezen, 2000: 76).

MGK aracılığıyla askerlerin siyasi iktidara yaptığı baskıyı önlemek adına 2000 yılından sonra kurulun sivilleşmesi yönünde bazı adımlar atılmıştır. Bu kapsamda kurulda sivil üye sayısı arttırılmış ve 2004 yılında ilk sivil MGK Genel Sekreteri atanmıştır. Türkiye’nin bu kapsamda atanan ilk sivil MGK Genel Sekreteri Mehmet Yiğit Alpogan’dır (www.cnnturk.com, 2017).

Ayrıca MGK kanununda 2003 yılında yapılan değişiklikler kapsamında MGK’nın görev ve yetkileri kısıtlanmış, kurumdaki askeri personel sayısı azaltılmış, kurul kararlarının Bakanlar Kurulu tarafından öncelikle dikkate alınması durumu Bakanlar Kurulu’nun değerlendirme sonucunda uygun bulması halinde kabul edeceği tavsiye kararları şeklinde değiştirilmiş, kurulun ayda bir yerine iki ayda bir toplanacağı hükmü getirilmiş ve kurulun olağanüstü toplantı yapabilmesi için Genelkurmay Başkanı’nın teklif etme yetkisi kaldırılmıştır (www.mgk.gov.tr, 2017).

2011 yılında bu kapsamda Abdullah Gül’ün cumhurbaşkanlığı döneminde MGK’nın oturma düzeni de değiştirildi. 2011 yılında Gül’ün başkanlığında yapılan

MGK toplantısında askerlerle sivil üyeler önceden olduğu gibi karşı karşıya değil karışık bir şekilde oturmuşlardır (www.hurriyet.com.tr, 2017).

Bu değişikliğin nedeni ise asker ve sivil üyelerin masanın farklı taraflarında karşılıklı olduğu oturma düzeninin kamuoyu tarafından asker kanat ve sivil kanat şeklinde oluşan karşıtlık algılamasını ortadan kaldırmaktır (www.kdgm.gov.tr, 2017).

Yapılan bu düzenlemelerden sonra MGK'nın 2003 yılından bu yana yaptığı toplantıların basın bildirimlerini incelediğimiz zaman tartışılan konuların eskiye oranla daha çok güvenlikle ilgili olduğu görülmektedir. MGK'nın 31 Ocak 2017 tarihli son toplantısında özellikle "FETÖ\PDY, PKK ve DEAŞ terör örgütleri ile mücadele başta olmak üzere 2016 yılı içinde meydana gelen terör eylemleri hususunda yıllık güvenlik değerlendirmesi" yapıldığının açıklanması da bunu doğrulamaktadır (www.mgk.gov.tr, 2017).

Geçmişten günümüze gelen süreçte TSK tarafından yönlendirilen MGK'nın başkanlığının Cumhurbaşkanı'na verilmesi ise Cumhurbaşkanı'na devlet iktidarını kullandırma amaçlıdır (Öztürk, 1992: 83). Bu kurul Cumhurbaşkanları tarafından 1983 yılından itibaren özellikle 1989 yılı sonrasında Türkiye'de siyasal alana alternatif bir kurum ve tartışma alanı konumuna yükseltilmiştir (tbbyayinlari.barobirlik.org.tr, 2017).

MGK bu çerçevede Cumhurbaşkanlarının kendilerini gündemde tutma ve siyasal yeteneklerini ortaya koyma da aracı olarak kullandıkları bir kurul olmuştur (tbbyayinlari.barobirlik.org.tr, 2017). Nitekim 2001 yılında yapılan MGK toplantısında Cumhurbaşkanı Sezer'in Başbakan Ecevit'e anayasa kitapçığını fırlatması ile yaşanan kriz örneği bu durumu doğrulamaktadır. Cumhurbaşkanı Sezer'in Devlet Denetleme Kurulu'nun dönemin bankalarında yaşanan yolsuzlukları araştırması için görevlendirmesine tepki gösterilmesi üzerine 1982 Anayasası'nın 108. maddesine dayanarak bunu yaptığını ve anayasayı bilmediklerini iddiasıyla anayasa kitapçığını Başbakan Bülent Ecevit ve Başbakan Yardımcısı Hüsamettin Özkan'ın önüne fırlatmıştır. Bunun üzerine Başbakan Bülent Ecevit MGK toplantısını terk etmiştir (Gönenç ve Ergül, 2002: 42-43). Görüldüğü gibi MGK başkanlığını yapma yetkisi Cumhurbaşkanı'nın bu kurulu yönlendirme ve görüşlerini belirtmesi imkanını sağlayarak onu güvenlik politikalarında etkili hale getirmektedir.

3.6. OLAĞANÜSTÜ HAL VE SIKIYÖNETİM İLAN ETME YETKİSİ

Türkiye’de kabul edilen anayasalarda olağanüstü hal ve sıkıyönetim uygulamalarına bakıldığı zaman bu konulara ilk olarak 1924 Anayasası’nda yer verilmiştir. Söz konusu anayasada olağanüstü hal düzenlenmemiş ancak 86. maddesinde sıkıyönetim uygulaması düzenlenmiş bulunmaktadır. Buna göre Bakanlar Kurulu süresi 1 ayı geçmemek üzere sıkıyönetim ilan eder ve bunu meclisin onayına sunar (1924, md.86).

Görüldüğü gibi ilk olarak 1924 Anayasası’nda yer verilen sıkıyönetim uygulamasında yetkili organ Bakanlar Kurulu’dur. Ancak Bakanlar Kurulu bu yetkisini kullanırken meclisin onayını almak zorundadır.

Bakanlar Kurulu’nun sıkıyönetim ilanı yetkisi daha sonra kabul edilen 1961 Anayasası ile de bazı değişiklikler yapılarak tanınmıştır. Ayrıca 1961 Anayasası’nda olağanüstü hal uygulaması da getirilerek olağanüstü yönetim usulleri başlığı altında olağanüstü haller ve sıkıyönetim halleri 123. ve 124. maddelerinde açıklanmıştır. 123. maddeye göre olağanüstü hallerde vatandaşlar için yürütülebilecek para, mal ve çalışma yükümlükleri ile bu hallerin ilanı, yürütülmesi ve kaldırılması ile ilgili hususların kanunla düzenleneceği belirtilmektedir (1961, md.123).

Görüldüğü gibi 1961 Anayasası’nda hangi durumda olağanüstü hal ilan edileceğine dair bir hükme yer verilmemiştir. Ancak madde gerekçesinden “ekonomik bunalım ya da doğal afet durumlarında ilan edileceği anlaşılmaktadır” (Altuğ, 2014: 4).

1961 Anayasası’nın 124. maddesine göre savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi, ayaklanma olması veya vatan ve cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren veya anayasanın tanıdığı hür demokratik düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketleri hakkında kesin belirtilerin ortaya çıkması sebebiyle Bakanlar Kurulu süresi 2 ayı geçmemek üzere, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya her yerinde sıkıyönetim ilan edebilir ve bunu hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onamasına sunar. Meclis gerekli gördüğü zaman, sıkıyönetim süresini kısaltabileceği gibi, tamamıyla da kaldırabilir. Meclisler toplanık değilse hemen toplantıya çağrılır (1961, md.124).

Görüldüğü gibi 1924 ve 1961 Anayasalarında olağanüstü hal durumlarında yetkili organlar Bakanlar Kurulu ve TBMM'dir. Cumhurbaşkanı'na olağanüstü hallerin ilanında 1924 ve 1961 Anayasalarında herhangi bir yetki verilmemiştir.

Türkiye'de halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasası'nda ise olağanüstü haller 119. ve 120. maddelerde belirtilmiş bulunmaktadır.

1982 Anayasası'nın 119. maddesine göre tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde süresi 6 ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir (1982, md.119). 120. maddeye göre anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, MGK'nın da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi 6 ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir (1982, md.120).

Görüldüğü gibi olağanüstü hal ilanında MGK'nın görüşünün alınması gerekli iken bu görüşün herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır (Üskül, 2003: 76). 1982 Anayasası ile 1924 ve 1961 Anayasalarından farklı olarak olağanüstü hal ilanı durumlarında Cumhurbaşkanı'na da yetki tanınmıştır. 1982 Anayasası ile 1924 ve 1961 Anayasalarında Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilen olağanüstü hallerin artık Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından ilan edileceği hükmü getirilmiştir.

Olağanüstü hal durumlarında ne gibi düzenlemelerin yapılacağı ise 1982 Anayasası'nın 121. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. Buna göre 119. ve 120. maddeler uyarınca olağanüstü hale karar verilmesi durumunda, bu karar Resmi Gazete'de yayımlanır ve TBMM'nin onayına sunulur. TBMM tatilde ise derhal toplantıya çağrılır. Meclis olağanüstü hal süresini değiştirebilir ve Bakanlar Kurulu'nun istemi üzerine, her defasında 4 ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir veya kaldırabilir (1982, md.121).

Tabii afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilan edilmesi durumunda yapılacak düzenlemeler 1982 Anayasası'nın 121. maddesinde belirtilmiş

bulunmaktadır. Buna göre tabii afet ve ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilan edilmesi durumunda vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü halin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, anayasanın 15. maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandıracağı veya nasıl durdurulacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne surette alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü yönetim usulleri, olağanüstü hal kanunuyla düzenlenir (1982, md.121).

Bu maddede belirtilmiş bulunan temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ile ilgili ilkelere bakıldığında 1982 Anayasası'nın 15. maddesine göre savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. Savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz. Kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz. Suç ve cezalar geçmişe yürütülemez, suçluluğu mahkeme kararıyla saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz (1982, md.15).

1982 Anayasası'nın 121. maddesine göre ayrıca Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir. Bu kararnameler Resmi Gazete 'de yayımlanır ve aynı gün TBMM'nin onayına sunulur; bunların meclisçe onaylanmasına ilişkin süre ve usul, içtüzükle belirlenir (1982, md.121).

Olağanüstü halin ilan edilmesi durumunda yürürlükte bulunan olağanüstü hal kanunu uygulanmaya başlanır ve bu kanunda kendisine yetki verilenler bu yetkilerini kullanmaya başlar (Üskül, 2003: 55). Olağanüstü hal kanunu ülkenin tamamında sürekli olarak geçerli olmakla beraber olağanüstü hal ilan edilmediği sürece uygulanmamakta, askıda bırakılmaktadır. Olağanüstü hal süresi içerisinde uygulanan bu kanun bu halin son bulmasıyla birlikte bu kanun tekrar askıya alınmakta ve yürürlükte kalmaya devam etmektedir (Özler, 2003: 265).

2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu'nun 12. maddesine göre olağanüstü hal ilanı durumunda koordinasyon, Başbakanlıkça veya Başbakan'ın görevlendireceği bakanlık tarafından sağlanır (2935, md. 12). Görüldüğü gibi olağanüstü halin uygulanması durumunda yapılacak düzenlemelerin koordinasyonu sivil makamlara verilmiş bulunmaktadır.

Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş ilanı ise 1982 Anayasası'nın 122. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. Buna göre anayasanın tanıdığı hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik ve olağanüstü hal ilanını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi, ayaklanma olması veya vatan veya cumhuriyete karşı kuvvetli eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, MGK'nın da görüşünü aldıktan sonra, süresi 6 ayı geçmemek üzere yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilan edebilir. Bu karar derhal Resmi Gazete 'de yayımlanır ve aynı gün TBMM'nin onayına sunulur. TBMM toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağrılır. TBMM gerekli gördüğü takdirde sıkıyönetim süresini kısaltabilir, uzatabilir veya sıkıyönetimi kaldırabilir. Sıkıyönetimin her defasında 4 ayı aşmamak üzere uzatılması, TBMM'nin kararına bağlıdır. Savaş hallerinde bu 4 aylık süre aranmaz (1982, md.122).

Ayrıca 1982 Anayasası'nın 122. maddesine göre sıkıyönetim süresinde Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararname çıkarabilir. Bu kararnameler Resmi Gazete 'de yayımlanır ve aynı gün TBMM'nin onayına sunulur (1982, md.122).

Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali durumunda yapılacak düzenlemeler ise 1982 Anayasası'nın 122. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. Buna göre sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, idare ile olan ilişkileri, hürriyetlerin nasıl kısıtlanacağı veya durdurulacağı ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi halinde vatandaşlar için getirilecek yükümlülükler kanunla düzenlenir (1982, md.122).

1982 Anayasası'nın 122. maddesine göre ayrıca sıkıyönetim komutanlarının Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yapacağı belirtilmektedir (1982, md.122). Sıkıyönetim komutanlarının bu noktada Genelkurmay Başkanlığına bağlanması siyasal iktidarın denetlemesine imkan verilmediğini göstermektedir (Üskül, 1989: 19).

1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun 2. maddesine göre sıkıyönetim altına alınan yerlerde genel güvenlik ve asayişe ilişkin zabıta kuvvetlerine ait görev ve yetkilerin Sıkıyönetim Komutanlığına geçeceği ve Zabıta kuvvetlerinin bütün teşkilatı ile Sıkıyönetim Komutanının emrine gireceği belirtilmektedir (1402, md.2). Görüldüğü gibi olağanüstü halden farklı olarak sıkıyönetim ilan edilmesi durumunda kullanılacak yetkiler askeri bir makama, Sıkıyönetim Komutanlığına verilmiştir.

Halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasası görüldüğü gibi olağanüstü hal durumunu genişletmiş ve yönetimin askerlerin eline geçtiği sıkıyönetim halini ise daraltarak sivil idareden yana bir durum yaratmıştır. Fakat sıkıyönetimin ilanı durumunda ise 1961 Anayasası'na oranla askeri makamlar daha fazla yetkiler elde etmektedir (www.sde.org.tr, 2017).

11 Şubat 2017 tarihli 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a göre referandumdan evet kararı çıktığı için yeni sistemde sıkıyönetim hali kaldırılarak yalnızca olağanüstü hal uygulaması olacaktır. Yeni sistemde Bakanlar Kurulu kaldırılarak yürütme organının yalnızca Cumhurbaşkanından oluşmasından dolayı olağanüstü hale Cumhurbaşkanı tek başına karar verecektir. Cumhurbaşkanı "savaş, savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi 6 ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir. Olağanüstü hal ilan kararı verildiği gün Resmi Gazete 'de yayınlanır ve aynı gün TBMM'nin onayına sunulur. TBMM tatilde ise derhal toplantıya çağrılır ve meclis

gerekli gördüğü takdirde olağanüstü halin süresini kısaltabilir, uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir. Cumhurbaşkanı'nın talebiyle TBMM her defasında 4 ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir. Savaş hallerinde bu 4 aylık süre aranmaz" şeklinde değiştirilmiş bulunmaktadır (www.resmigazete.gov.tr, 2017).

Olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilan kararlarının TBMM'nin onayına sunulması durumunda TBMM tarafından yapılan onaylama işlemi ise parlamento kararı şeklinde gerçekleşmektedir. Parlamento kararları anayasada belirtilmiş bulunanlar haricinde Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenememektedir. Dolayısıyla da Anayasa Mahkemesi'nin TBMM'nin sıkıyönetim ve olağanüstü hal ilan kararının onaylanmasına ilişkin kararının parlamento kararı olmasından dolayı denetleme yetkisi yoktur (Altuğ, 2014: 11).

1982 Anayasası ayrıca 1961 Anayasası ile getirilen olağan dönem kanun hükmünde kararnamelerinden farklı olarak özel bir hukuki sisteme bağlanan sıkıyönetim ve olağanüstü hal durumlarında çıkarılabilen kanun hükmünde kararnameler düzenlemesini getirmiştir (Tan, 1995: 335).

Olağan dönemde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerde yetkili organ Bakanlar Kurulu iken olağanüstü dönemde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerde yetkili organ Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'dur (Turhan, 1992: 18). Bakanlar Kurulu'nun bu yetkisini Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanarak kullanması bir zorunluluk olup tek başına kullanamamaktadır. Cumhurbaşkanı burada yönlendirici bir role sahiptir (Üskül, 2003: 179).

Bu kararnameler olağanüstü halin sona ermesiyle birlikte yürürlükten kalkmaktadır (Üskül, 2003: 169). Ayrıca bu kararnamelerin olağan kanun hükmünde kararnamelerden farklı olarak yetki kanununa dayanma zorunluluğu da bulunmamaktadır (Aliefendioğlu, 1992: 420).

Diğer yandan bu kararnameler konu sınırlamasına tabi olmayıp (Gözler, 2015: 218) temel haklar, kişi hakları ve siyasal hakları sınırlayıp kullanılmasını askıya alabilmektedir (Üskül, 2003: 182). Ancak bu kararnameler sebebe bağlı bir işlem türüne girdiği için bu kararnamelerin çıkarılabilmesi için usulüne uygun olarak ilan edilen olağanüstü hal olmalıdır (Özler, 2003: 266).

Olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanun hükmünde kararnameleri yalnızca olağanüstü hal ilan edilen süre içerisinde kullanılabilir (Özler, 2003: 266). Bu kararnamelerin süre açısından sınırlı olması nedeniyle bu kararnamelerle yasalarda değişiklik yapılamamaktadır. Ayrıca bu kararnameler ile yapılan düzenlemeler olağanüstü halin amaç ve sınırlarını aşmamalıdır (Öden, 2009: 665-666).

Bu kararnameler yer açısından da sınırlandırılmış olup yurdun bir bölgesi için ilan edilmesi durumunda kanun hükmünde kararname ile alınan önlemlerin o bölgenin kapsamı dışına çıkmaması gerekmektedir (Öden, 2009: 665). Dolayısıyla da bu kararnameler nerede olağanüstü hal ilan edildiyse orada uygulanabilmektedir (Üskül, 2003: 181).

Bu kararnameler Resmi Gazete’de yayınlanarak TBMM’nin onayına sunulmaktadır. TBMM’nin bu kararnameyi reddedeceği tarihe kadar bu kararnameler yürürlükte kalmakta, ret kararının Resmi Gazete’de yayınlandığı tarihte yürürlükten kalkmaktadır. TBMM’nin bu kararnameleri onaylaması durumunda ise kararnameler kanuna dönüşmektedir (Gözler, 2015:218).

Bu kararnamelerin yargısal denetimi de yapılamamaktadır (Gözler, 2015: 218). Bu durum 1982 Anayasası’nın 148. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. 1982 Anayasası’nın 148. maddesine göre olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi’ne dava açılmaz (1982, md.148).

1982 Anayasası ile verilen bu yetki sayesinde yürütme organı asli ve özerk düzenleme yapabilme yetkisine sahip olmaktadır (Turhan, 1992: 19). Olağanüstü hal usullerinin yürütme organına hak ve hürriyetlerin önemli ölçüde sınırlandırılması ve durdurulması ilişkin geniş yetkiler tanımış (Özler, 2003: 265) bulunması ve bu dönemde çıkarılan kararnamelerin yargı denetimine tabi olmaması da yürütme organına geniş bir düzenleme alanı sağlamaktadır

Bu kararnameler konusunda Cumhurbaşkanı’nın iradesi ise olağan dönem kanun hükmünde kararnamelerinden farklıdır. Cumhurbaşkanı bu kararnamelerde Bakanlar Kurulu’nun iradesine eklenen şekli olarak bir onaylayan makam değil bu işlemin asli bir unsurunu oluşturmaktadır (Özbudun, 2005: 241).

11 Şubat 2017 tarihli 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a göre referandumdan evet kararı çıktığı için Cumhurbaşkanı'na olağanüstü halin gerektirdiği durumlarda cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarma yetkisi tanınmıştır. Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan "kanun hükmündeki bu kararnameler Resmi Gazete 'de yayımlanır, aynı gün meclis onayına sunulur. Savaş ve mücbir sebeplerle TBMM'nin toplanamaması hali hariç olmak üzere; olağanüstü hal sırasında çıkarılan cumhurbaşkanlığı kararnameleri 3 ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve karara bağlanır. Aksi halde olağanüstü hallerde çıkarılan cumhurbaşkanlığı kararnamesi kendiliğinden yürürlükten kalkar" (www.resmi gazete.gov.tr, 2017).

Cumhurbaşkanı görüldüğü gibi olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilan etme yetkisi sayesinde aktif olarak siyasete katılarak hükümet başkanı gibi hareket etme ve yasama faaliyetine katılma imkanına sahip olmaktadır (Öztürk, 1992: 84).

Cumhurbaşkanı ayrıca olağanüstü dönemlerde verilen bu yetkiler sayesinde sembolik yetkileri olan bir devlet başkanı statüsünü (Sevinç, 2002: 117) aşmakta ve Bakanlar Kurulu'ndaki etkinliğini artırarak önlemlerin alınmasında rol oynamaktadır. Fakat Cumhurbaşkanı Fransa'daki gibi bu yetkilerini tek başına kullanamamaktadır (Altındağ, 2014: 290). Bu dönemlerde kararlarını Bakanlar Kurulu ile beraber almaktadır.

3.7. AF YETKİSİ

Türkiye'de kabul edilen anayasalarda özel af ve genel af olmak üzere farklı organlar tarafından kullanılan af yetkileri bulunmaktadır. Genel af "sosyal fayda düşünceleri ile, bütün veya belirli bazı suçları ve hükmedilmiş ise cezaları bütün neticeleriyle birlikte düşüren bir yasama işlemidir ve çıkarılacak bir kanunla gerçekleştirilir"(Dönmezer ve Erman, 1997: 224).

Özel af ise "kesinleşmiş cezayı büsbütün kaldıran, hafifleten veya daha hafif olmak şartıyla, başka bir cezaya çeviren bir atıfet kurumudur"(Dönmezer ve Erman, 1997: 238).

Özel af genel aftan farklı olarak yalnızca cezayla ilgili olup suça etkisi olmamaktadır (Coşkun ve Davut, 2013: 218). Dolayısıyla da genel af hem cezayı hem

suçu, özel af ise sadece cezayı ortadan kaldırmaktadır (Gözler, 2001: 201). Özel af görüldüğü gibi suçluluk halini etkilememektedir (Gözler, 2015: 198).

Özel af belirli bir durumda bulunan ya da belirli bir cezaya mahkum edilmiş olan tüm mahkumları ya da işlemde adı geçen bir ya da birkaç mahkumu da kapsayabilmektedir. Özel af eğer tüm mahkûmları kapsıyorsa kişisel olmayan ya da toplu özel aftır. Özel af işlemde adı geçen bir ya da birkaç mahkumu kapsamı durumunda ise kişiye özgü ya da bireysel özel af olarak adlandırılmaktadır (Dönmezer ve Erman, 1997: 238).

TBMM gerek genel af gerekse de özel af durumunda yetki kullanabilmekte olup, cumhurbaşkanı ise yalnızca bireysel özel af yetkisini kullanabilmektedir (Dönmezer ve Erman, 1997: 239).

TBMM ve Cumhurbaşkanı'na tanınmış bulunan af yetkisine ilişkin olarak Türkiye'de kabul edilen anayasalara baktığımız zaman 1921 Anayasası'nda bir ibare bulunmamaktadır. Fakat bu anayasanın meclis hükûmeti sistemini benimsemiş bulunması genel af yetkisinin de yasama organına ait olacağını göstermektedir. Bu dönemde yasama organı tarafından Fransızlar tarafından Adana ve civarının boşaltılması için bir genel af ilan edilmiştir (Keyman, 1965: 86). İlan edilen bu af genel af yetkisinin bu anayasada meclis tarafından kullanıldığını göstermektedir.

1924 Anayasası'nda ise TBMM ve Cumhurbaşkanı'nın af yetkisi düzenlenmiş bulunmaktadır. TBMM'nin genel ve özel af ilan etme yetkisi 1924 Anayasası'nın 26. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre TBMM genel ve özel af ilan etmeye ve cezaları hafifletme ve değiştirmeye, mahkemeler tarafından kesinleşen ölüm cezalarını yerine getirmeye yetkilidir (1924, md.26).

Cumhurbaşkanı'nın özel af ilan etme yetkisine ise 1924 Anayasası'nın 42. maddesinde yer verilmiş bulunmaktadır. Buna göre Cumhurbaşkanı hükûmetin teklifi üzerine, daimi malullük ve kocama gibi özlük sebeplerden dolayı belli kimselerin cezalarını kaldırabilir veya hafifletebilir (1924, md.42). Görüldüğü gibi TBMM gerek özel af gerekse genel af yetkisini kullanma noktasında herhangi bir nedenle sınırlandırılmamıştır. Ancak sadece özel af yetkisine sahip olan Cumhurbaşkanı bu yetkisini daimi malullük ve kocama gibi sebepler durumunda kullanabilmektedir.

İlk olarak 1924 Anayasası ile tanınan TBMM ve Cumhurbaşkanı'nın af yetkisi 1961 Anayasası ile de bazı değişiklikler yapılarak devam ettirilmiştir. TBMM'nin genel ve özel af ilan etme yetkisi 1961 Anayasası'nın 64. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. Buna göre TBMM genel ve özel af ilanına ve mahkemeler tarafından verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermeye yetkilidir (1961, md.64).

Cumhurbaşkanı'nın özel af yetkisi ise 1961 Anayasası'nın 97. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. Buna göre Cumhurbaşkanı sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle belirli kişilerin cezalarını hafifletebilir veya kaldırabilir (1961, md.97). Görüldüğü gibi 1924 Anayasası'nda Cumhurbaşkanı'nın özel af yetkisine malullük (sakatlık) ve kocama gibi getirilen sınırlamalar arasına 1961 Anayasası ile "sürekli hastalık" ibaresi de eklenmiş bulunmaktadır.

Türkiye'de halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasası'nda da TBMM ve Cumhurbaşkanı'nın af yetkisi bazı değişikliklerle devam ettirilmiş bulunmaktadır. TBMM'nin ve Cumhurbaşkanı'nın bu yetkisi 1982 Anayasası'nın 87. ve 104. maddelerinde belirtilmiştir.

1982 Anayasası'nın 87. maddesine göre TBMM, üye tamsayısının 3/5 çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilan etmeye yetkilidir (1982, md.87). Görüldüğü gibi 1982 Anayasası'nda önceki anayasalardan farklı olarak meclisin genel ve özel af ilan etme yetkisine nitelikli çoğunluk şartı getirilmiştir.

Cumhurbaşkanı'nın özel af yetkisi ise 1961 Anayasası'ndaki haliyle 1982 Anayasası ile de devam ettirilmiştir. 1982 Anayasası'nın 104. maddesine göre ise Cumhurbaşkanı sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek ve kaldırmak yetkisine sahiptir (1982, md.104).

11 Şubat 2017 tarihli 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a göre referandumdan evet kararı çıktığı için yeni sistemde Cumhurbaşkanı'nın özel af yetkisinde de değişiklik yapılmıştır. Yeni sistemde Cumhurbaşkanı'nın bu yetkisinden belirli ibaresi kaldırılmıştır (www.resmigazete.gov.tr, 2017). Görüldüğü gibi yeni sistemde Cumhurbaşkanı'nın özel af yetkisinden belirli ibaresi kaldırılmıştır.

TBMM ve Cumhurbaşkanı'na anayasalarda tanınmış bulunan af yetkilerinin anayasada belirtilen tek bir istisnası bulunmaktadır. Bu istisna ‐hüküm gereği münhasıran (sadece) orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz‐ olarak belirtilmektedir (Derdiman, 2011: 471). Dolayısıyla da meclis ve Cumhurbaşkanı bu yetkisini bu istisna haricinde kullanabilecektir.

Gerek TBMM gerekse de Cumhurbaşkanı'na anayasalarla tanınmış bulunan af yetkisi yalnızca işlenmiş bulunan suç sonrası ortaya çıkan ceza ya da infazı yok eden bir tasarruf olup, herhangi bir yöntemle düzenlenen hukuki anlaşmazlığın tahliline veya karara bağlanması ile ilgili olmadığından yargı işlemi kapsamına girmemektedir. Nitekim af yetkisinin Cumhurbaşkanı ve TBMM tarafından gerçekleştiriliyor olması da bunun bir yargı işlemi olmadığını göstermektedir. TBMM ve Cumhurbaşkanı bu yetkisini kullanırken yargısal düşüncelerden bağımsız olarak hareket etmektedirler (Döner, 2008: 38-39).

Cumhurbaşkanı af yetkisini kullanırken anayasada belirtilmiş bulunan nedenlerin dışına çıkma ve kesin kararı tartışma konusu yaparak mahkemelerin bağımsızlığı ilkesini ihlal etme imkanına sahip değildir (Keyman, 1965: 6). Cumhurbaşkanı bu af yetkisini ‐uygulamada Başbakan ve Adalet Bakanının imzalarını taşıyan üçlü kararname ile kullanmaktadır ‐ (Turhan, 1989: 118).

Türkiye cumhurbaşkanları arasında özel af yetkisini 261 mahkumu affederek en çok Ahmet Necdet SEZER kullanmıştır. Diğer cumhurbaşkanlarından Kenan EVREN 27 mahkumu, Süleyman DEMİREL 100 mahkum, Turgut ÖZAL 4 yıllık görev süresi içinde 21 mahkumu affetmiştir (www.haber7.com, 2017). Cumhurbaşkanı Gül ise görev süresinin sonuna kadar 30 mahkumun kalan cezasını affetmiştir (www.haber7.com, 2017). Halen görevde bulunan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN ise bugüne kadar özel af kapsamında 3 mahkumu affetmiştir (www.mynet.com, 2017).

Görüldüğü gibi Cumhurbaşkanı'na verilmiş bulunan özel af yetkisini cumhurbaşkanları dilediğinde kullanıp kişilerin cezalarını kaldırabilmektedir.

3.8. GÜVENLİK ZİRVELERİ

Türkiye’de Cumhurbaşkanı başkanlığında dış politikada de facto (fiilen) belirleyici olan grup olarak adlandırılan güvenlik zirveleri yapılmaktadır (Gürbey, 2010: 65). Yapılan bu güvenlik zirveleri uygulamada olup herhangi bir kanundan alınan yetkiye dayanmamaktadır.

Türkiye’de yapılan bu güvenlik zirvelerine Cumhurbaşkanı başkanlığında genellikle Başbakan, Başbakan Yardımcısı, İçişleri Bakanı, Milli Savunma Bakanı, Dışişleri Bakanı ve Genelkurmay Başkanı katılmaktadır (www.ntv.com.tr, 2017). Bu zirvelere ayrıca konuyla ilgili üst düzey bürokratlar (www.yenisafak.com, 2017) ve MİT Müsteşarı da katılabilmektedir (imc-tv.net, 2017).

Cumhurbaşkanlığı makamında yapılan bu zirve toplantıları basına kapalı olarak gerçekleşmektedir (www.trthaber.com, 2017).

Güvenlik zirvelerinde güvenlik politikaları ele alınıp değerlendirilmektedir (imc-tv.net, 2017). Ayrıca iç ve dış gelişmeler ve uluslararası gelişmeler de ele alınmaktadır (www.sabah.com.tr, 2017).

Günümüzde Beştepe’de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın başkanlığında yapılan güvenlik zirveleri önceki cumhurbaşkanları döneminde de yapıliyordu. Cumhurbaşkanı Özal 1990 yılında siyasi parti liderleriyle bir araya gelip Güneydoğu Anadolu bölgesinde PKK’ya yönelik gerçekleşecek harekâтта askerlerin liderlerden destek beklediklerini açıklamıştır (gazetearsivi.milliyet.com.tr, 2017).

Cumhurbaşkanı Demirel 1993 yılında Başbakan Tansu Çiller kuvvet komutanları ve bazı üst düzey bakanların katıldığı güvenlik zirvesi yapmıştır (gazetearsivi.milliyet.com.tr, 2017).

Cumhurbaşkanı Sezer ise 2001 yılında Başbakan Bülent Ecevit, Başbakan yardımcıları, Dışişleri Bakanı ve Genelkurmay Başkanı ile güvenlik zirvesi yapmıştır. Bu zirvede ABD’nin Afganistan operasyonu hakkında gelen bilgilerin Türkiye’ye etkileri değerlendirilmiştir (gazetearsivi.milliyet.com.tr, 2017).

Görüldüğü gibi Cumhurbaşkanı yapılan bu güvenlik zirveleriyle güvenlik politikalarını ele alma, değerlendirme ve uygulama aşamalarında görüşlerini ortaya koyabilmektedir. Ayrıca Cumhurbaşkanı bu zirvelerdeki belirleyici rolü sayesinde güvenlik politikalarını yönlendirebilmektedir.

SONUÇ

Güvenlik kavramı yalnızca bireylerin güvenliğini değil, toplumların, devletlerin ve diğer devletlerin güvenliklerini de içeren geniş boyutları olan bir kavramdır. Devletler bu noktada kendi güvenliklerini ve ülkelerinde yaşayan vatandaşlarının güvenliklerini sağlamakla görevlidirler. Devletler bu görevini yerine getirmek için güvenlik politikalarını belirleyip uygulamaktadırlar.

Güvenlik politikaları bu kapsamda devletlerin güvenlik alanında uygulamakta olduğu ya da uygulamayı planladığı politikalardır. Bu politikaların oluşturulması ve uygulanması süreçlerinde çeşitli aktörler rol oynamaktadır. Bu aktörlerden en önemlisi ise devlet başkanlarıdır.

Devlet başkanlarının bu rolü ülkelerde uygulanan hükümet sistemine göre farklılıklar göstermektedir. Başkanlık sisteminde başkanın yürütme organının tüm yetkilerini elinde bulundurması ve meşruiyetini halktan alması onun bu sistemde oldukça güçlü bir konumda bulunduğunu ve güvenlik politikaları konusunda rol oynayan en önemli aktör olduğunu göstermektedir. Bu sistemde devlet başkanlarına verilen başkomutanlık sıfatı, meclis onayı şartı ile savaş ilanı yetkisi, olağanüstü durumlarda verilen yetkiler ve bu ülkelerdeki Türkiye’de mevcut bulunan MGK benzeri yapılanmalar onları güvenlik sisteminin merkezi bir konumunda bulundurmaktadır. Verilen bu yetkiler bu sistemi uygulayan ülkelerde farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle seçilen ABD, Azerbaycan ve Brezilya ülke örnekleri devlet başkanlarının bu yetkiler sayesinde güvenlik politikalarının belirlenmesi ve uygulanması noktasında merkezi bir aktör konumunda olduğunu göstermiştir. Ancak ABD ve Azerbaycan ülkeleri ile kıyaslandığında Brezilya devlet başkanı daha zayıf bir konumdadır. Bunun nedeni ise Brezilya’da mevcut bulunan parti yapısı ve silahlı kuvvetlerin politik bir rolünün bulunmasıdır.

Bu ülkelerde Türkiye’deki MGK benzeri ABD’de NSC, Azerbaycan’da Milli Güvenlik Şurası, Brezilya’da ise Federatif Cumhuriyet Konseyi ve Milli Savunma Kurulu bulunmaktadır. Devlet başkanlarına güvenlik alanında danışmanlık yapmak üzere oluşturulmuş bulunan bu kurul ve konseylerin kararları tavsiye niteliğindedir. Dolayısıyla da devlet başkanları bu kurul ve konseylere dilerse başvurmakta, nihai kararı veren kendileri olmaktadır.

Yarı başkanlık sisteminde yürütme organı yalnızca devlet başkanından oluşmamakta, devlet başkanları yürütme yetkisini hükümet ile paylaşmaktadır. Devlet başkanlarının bu sistemde sahip oldukları başkomutanlık sıfatı, olağanüstü durumlarda verilen yetkiler ve bu ülkelerdeki Türkiye’de mevcut bulunan MGK benzeri yapılanmalar onları güvenlik sisteminin merkezi bir konumunda bulundurmaktadır. Ancak yarı başkanlık sistemindeki devlet başkanları, başkanlık sistemindeki devlet başkanları ile kıyaslandığında daha zayıf bir konumda olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise devlet başkanlarının yetkilerini sınırlayan meclisler ve hükümet vb. diğer faktörlerin varlığıdır.

Devlet başkanlarına güvenlik alanında verilen yetkiler bu sistemi uygulayan ülkelerde farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle seçilen Fransa, Polonya ve Rusya ülke örnekleri devlet başkanlarının bu yetkiler sayesinde güvenlik politikalarının belirlenmesi ve uygulanması noktasında merkezi bir aktör konumunda olduğunu göstermiştir.

Bu ülkelerde Türkiye’deki MGK benzeri Fransa’da Milli Savunma Yüksek Kurulu, Polonya’da Milli Güvenlik Kurulu, Rusya’da ise Güvenlik Kurulu bulunmaktadır. Devlet başkanlarına güvenlik alanında danışmanlık yapmak üzere oluşturulmuş bulunan bu kurullar kararları tavsiye niteliğindedir. Dolayısıyla da devlet başkanları bu kurullara dilerse başvurmakta, nihai kararı veren kendileri olmaktadır.

Parlamente sistemi de yarı başkanlık sisteminde olduğu gibi yürütme organı yalnızca devlet başkanından oluşmamakta, devlet başkanları yürütme yetkisini hükümet ile paylaşmaktadır.

Bu sistemde de devlet başkanlarına verilen başkomutanlık, gerekli organların onayı ile savaş ilanı, olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilanı yetkileri ve bu ülkelerdeki Türkiye’deki mevcut bulunan MGK benzeri yapılanmalar onları güvenlik sisteminin merkezi bir konumunda bulundurmaktadır. Fakat başkanlık ve yarı başkanlık sistemi ile kıyaslandığında devlet başkanının bu yetkileri kullanma noktasında daha zayıf bir konumda olduğunu göstermektedir. Bu ülkelerde güvenlik alanındaki konsey ve kurullara genellikle Başbakan’ın başkanlık yapması ve Başbakan’a bu sistemde tanınan yetkiler devlet başkanlarının başkanlık ve yarı başkanlık sistemleriyle kıyaslandığında geri planda olduğunu göstermektedir.

Verilen bu yetkiler bu sistemi uygulayan ülkelerde farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle seçilen İngiltere, Almanya ve İtalya ülke örneklerinde devlet başkanlarına güvenlik politikalarının belirlenmesi ve uygulanması noktasında yetkiler verilmiş bulunsa da İtalya ülke örneği hariç devlet başkanından ziyade bu politikalarda Başbakanın ön planda olduğu görülmektedir.

Bu ülkelerde Türkiye'deki MGK benzeri İngiltere'de Ulusal Güvenlik Kurulu, İtalya'da Yüksek Savunma Kurulu, Almanya'da ise Federal Güvenlik Konseyi bulunmaktadır. Devlet başkanlarına güvenlik alanında danışmanlık yapmak üzere oluşturulmuş bulunan bu kurul ve konseylerin kararları tavsiye niteliğindedir. Dolayısıyla da devlet başkanları bu kurul ve konseylere dilerse başvurmakta, nihai kararı veren kendileri olmaktadır.

Türkiye'de her devlette olduğu gibi güvenlik tehdit ve algılamalarına göre vatandaşlarının ve ülkesinin güvenliğini korumak için güvenlik politikalarını oluşturup uygulamaktadır. Türkiye'de bu politikaların oluşturulması ve uygulanması aşamalarında Cumhurbaşkanı etkili bir rol oynamaktadır. 1921, 1924, 1961 Anayasaları ile daha çok sembolik yetkilerle donatılan Cumhurbaşkanı bu etkin rolünü halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasası ile elde etmiştir.

Cumhurbaşkanı'na 1982 Anayasası'nın 104. maddesi ile verilen güvenlik alanındaki görev ve yetkilerin yanında ayrıca dayanağını anayasadan almayan uygulamada yapılmakta olan güvenlik zirveleri de Cumhurbaşkanı'nı güvenlik politikalarının belirlenmesi ve uygulanması aşamalarında en önemli aktör haline getirmiştir.

Türkiye'de güvenlik politikalarında her ne kadar Cumhurbaşkanı etkili bir aktör konumunda bulunsa da geçmişten günümüze azalan askeri vesayetinin etkili olması sorun yaratmaktadır. TSK Türkiye'de gerek iç gerekse dış güvenlik politikalarının oluşturulması ve uygulanması aşamalarında etkili bir konumda bulunmuştur. TSK bu etkinliğini MGK aracılığı ile sağlamıştır. MGK'nın güvenlik alanındaki görüş ve kararları tavsiye niteliği taşımasına rağmen bu kararlar Türkiye'de geçmişten günümüze kadar tüm hükümetler tarafından bağlayıcı olarak algılanıp gerçekleştirilmiştir.

Bakanlar Kurulu'na danışma organı niteliğinde oluşturulmasına rağmen kurul tarafından hazırlanan milli güvenlik siyaset belgesi ve alınan kararların gizli olmasına

rağmen kurul tarafından kamuoyuna açıklanması Bakanlar Kurulu'nun üzerinde hareket eden bir konumda bulunduğunu göstermektedir. Ancak 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandumdan evet kararı çıktığı için artık yeni sistemde Bakanlar Kurulu mevcut bulunmamaktadır. Dolayısıyla da MGK'nın karar, tavsiye ve görüşleri Cumhurbaşkanı'na bildirilerek Cumhurbaşkanı tarafından değerlendirilecektir. Kurul kararlarının dikkate alınıp alınmaması durumu başkanlık sisteminde olduğu gibi Cumhurbaşkanı'nın inisiyatifinde olacaktır.

Ayrıca önceki sistemde TSK'nın yurt savunmasına hazırlanması yetkisi hükümet tarafından kullanılmakta iken yeni sistemde hükümetin mevcut bulunmamasından dolayı artık TSK'nın yurt savunmasına hazırlanması yetkisini Cumhurbaşkanı kullanacaktır. TSK'nın kullanımı konusunda çalışmada örnek olayla da belirtilen hükümet ve Cumhurbaşkanı arasında yaşanan problemler de ortadan kalkacaktır.

Diğer yandan Genelkurmay Başkanı'nın Cumhurbaşkanı tarafından atanmasına rağmen Başbakanı karşı sorumlu bulunması Türkiye'de günümüzde geçmişe oranla azalan Cumhurbaşkanı ve hükümet çatışmalarına neden olmaktadır. Çalışmada belirtilen örnek olaylar da bu durumu doğrulamaktadır. Ancak 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandumdan evet kararı çıktığı için mevcut olan Başbakanlık makamı yeni sisteme geçilmesiyle birlikte kaldırılacaktır. Dolayısıyla da artık Genelkurmay Başkanı'nın bu konumundan kaynaklanan problemlerde ortadan kalkacaktır. Ayrıca önceki sistemde hükümetin teklif ettiği kişilerin arasından ataması yapılan Genelkurmay Başkanı'nın atanmasına artık Cumhurbaşkanı tek başına karar verecektir.

Önceki sistemde Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan hükümet tarafından olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilan edilmekteydi. Yeni sistemde hükümet ve sıkıyönetim hali kaldırılarak yalnızca olağanüstü hal uygulaması devam ettirilmektedir. Yeni sistemde olağanüstü hale meclis onayı şartı ile Cumhurbaşkanı karar verecektir. Ayrıca Cumhurbaşkanı'na yeni sistemde olağanüstü halin gerektirdiği hallerde cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilme yetkisi verilmiştir.

Cumhurbaşkanı tarafından kullanılan özel af yetkisinde de yeni sistemde değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklikle Cumhurbaşkanı'nın özel af yetkisinden

belirli ibaresi kaldırılmıştır. Dolayısıyla da Cumhurbaşkanı artık istediği kişileri özel af kapsamında affederek onların cezalarını kaldırabilecektir.

Sonuç olarak yapılan çalışma Türkiye’de güvenlik politikalarının oluşturulması ve uygulanması aşamalarında Cumhurbaşkanı’nın etkili bir rol oynadığını göstermiştir. Ayrıca yapılan referandum sonrası Türkiye’ye getirilen yeni sistemde Cumhurbaşkanı’nın bu rolünü sağlayan yetkilerine ek olarak milli güvenlik politikalarını belirleme ve gerekli tedbirleri alma yetkisi de tanınmıştır. Dolayısıyla da yeni sistemde Cumhurbaşkanı güvenlik politikalarının oluşturulması ve uygulanması aşamalarında daha da güçlü bir konuma getirilmiştir. Çalışmaya başladıktan sonra yapılan 16 Nisan 2017 tarihli referandum sonucunda getirilecek olan değişiklikler çalışmaya eklenerek güncellenmiştir.

KAYNAKÇA

- AKGÜN, Seçil, (1982), “Atatürk’ün Başkumandan Oluşu”, **Büyük Zafer ve Sonuçları**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, ss.188-221.
- AKGÜNER, Tayfun, (1983), **1961 Anayasasına Göre Milli Güvenlik Kavramı ve Milli Güvenlik Kurulu**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Yayın No:3162, İstanbul.
- AKKAN, Fatma, (2016), “Celal BAYAR ve Dış Politika”, **Cumhurbaşkanları ve Dış Politika**, Çakmak, Haydar, (Ed.), Kripto Basım Yayım Dağıtım, 1.Baskı, Ankara, ss.41-60.
- AKKAŞ, Hüseyin, (2001), “Türk Parlamenter Rejiminde Cumhurbaşkanlığı”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: III, Sayı:2, Afyon, ss.35-47.
- AKSU, Muharrem, (2012), “Türk Dış Politikası Karar Alma Mekanizmasında Türk Silahlı Kuvvetlerinin Etkinliği ve 2003 Sonrası Değişim”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:17, Sayı:3, Isparta, ss.441-465.
- AKYÜZ, Bilal, (2015), “Türkiye’de İç Güvenlik Algısının Değiştirilmesi: İç Güvenlik Teşkilatı’na Yönelik Yeni Yapılanma Modeli”, **Savunma Bilimleri Dergisi**, Cilt:14, Sayı:1, Ankara, ss.65-84.
- ALDIKAÇTI, Orhan, (1960), **Modern Demokrasilerde ve Türkiye’de Devlet Başkanlığı**, Kor Müessesesi, İstanbul.
- ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz, (1992), “Anayasa Yargısı Açısından Olağanüstü Yönetim Usulleri”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, Cilt:9, Sayı:3, Ankara, ss.411-434.
- ALKAN, Haluk, (2010), **Azerbaycan Paradoksu**, Usak Yayınları, 1. Baskı, Ankara.
- ALPER, Soner vd., (2014), “Unutulan Savaş Kore Savaşı”, **Hukuk Gündemi Dergisi**, Sayı:1, Ankara, ss.74-83.
- ALPKUTLU, Menderes, (2011), “Güvenliğin Sağlanmasında Liderin Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, **Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.

- ALTINDAĞ, Halil, (2014), “Yarı Başkanlık Sistemlerinde Devlet Başkanını Ön Plana Çıkaran Unsurlar-Fransa Örneği ve Türkiye ”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Sayı:18, Ankara, ss.267-297.
- ALTUĞ, Şahin, (2014), “Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri ve Onların Yargısal Denetimi”, **Adalet Dergisi**, Sayı:48, Ankara, ss.1-25.
- ARCAYÜREK, Cüneyt, (2002), **Çankaya Muhalefeti**, Bilgi Yayınevi, 1.Baskı, Ankara.
- ARI, Tayyar, (1997), **Amerika’da Siyasal Yapı Lobiler ve Dış Politika**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2.Baskı, İstanbul.
- ARI, Tayyar, (1999), **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 3.Baskı, İstanbul.
- ASLAN, Yasin, (2015), “Türk Silahlı Kuvvetlerinin Uluslararası Askeri Müdahalelerde Görevlendirilmesinin İç Hukuktaki Dayanakları ”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı:3, Ankara, ss.249-265.
- ATATÜRK, Mustafa, (2006), **NUTUK**, Yalçın, E. Semih, (Yh.), Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- BAYLİS, John, (2008), “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt:5, Sayı:18,Ankara, ss.69-85.
- BİÇER, Mustafa ve Hakan, YILMAZ, (2009), “Parlamentonun Kamu Politikası Oluşturma ve Planlama Sürecindeki Konumunun Yeni Kamu Mali Yönetim Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi ”, **Yasama Dergisi**, Sayı:13, İstanbul, ss.45-84.
- BİLİR, Faruk, (2013), “Hükümet Sistemleri Tartışmaları Bağlamında Hükümet Sistemimiz ve Partili Cumhurbaşkanı”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı:51, Ankara, ss.303-308.
- BİRDİŞLİ, Fikret, (2011), “Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:31,Kayseri, ss.149-169.

- BULUT, Yakup ve Mehmet, KARA, (2013), “Özel Güvenliğin Kuvvet(Zor) Kullanma Yetkisi ve Biber Gazı”, **3.Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu**, Gaziantep, ss.365-389.
- ÇAĞDAŞ, Tülin, (2009), **1921-1924-1961-1982 Anayasalarının Özellikleri**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 1.Baskı, İstanbul.
- ÇAKIR, Can, (2015), “Başkanlık Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği”, **Hukuk Gündemi Dergisi**, Sayı:2,Ankara, ss.9-13.
- ÇAKMAK, Haydar, (2003), **Avrupa Güvenliği**, Akçağ Kitabevi, Ankara.
- ÇAM, Esat, (1993), **Devlet Sistemleri**, Der Yayınları, Yayın No:47, İstanbul.
- ÇANKAL, Bilal, (2010), “İç Güvenlik Amaçlı İstihbarat Faaliyetlerinin Kurumsal ve Toplumsal Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, **Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.
- ÇALI, Hüseyin, (2012), “Aile İçi Şiddet: Bir Kamu Politikası Analizi”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:16, Sayı:2, Erzurum, ss.1-25.
- ÇEÇEN, Anıl, (2005), “Türkiye’nin Güvenliği”, **Uluslararası Çatışma Alanları ve Türkiye’nin Güvenliği**, Güngörmüş Kona, Gamze, (Der.), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul, ss.105-126.
- ÇELİK, Eda, (2008), “Çalışma Alanı Olarak Kamu Politikası: Tarihsel ve Düşünsel Kökler Üzerine”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:41, Sayı:3, Ankara, ss.41-72.
- CEMAL, Hasan, (2010), **Türkiye’nin Asker Sorunu**, Doğan Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul.
- ÇEVİK, Hüseyin, (2010), **Kamu Yönetimi**, Seçkin Yayınları, 1.Baskı, Ankara.
- ÇEVİK, Hüseyin, (2003), “Modern Devlette Kamu Politikası Oluşturma: Kavramlar, Aktörler, Karar Verme, Kamu Politikası Süreci ve Türkiye Analizi”, **Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar**, Balcı, Asım vd., (Ed.), Seçkin Yayınları, 1.Baskı, Ankara, ss.135-167.
- ÇINAR, Bekir, (1997), **Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör**, Sam Yayınları, 1.Baskı, Ankara.

- ÇOMAK, Hasret, (2006), “Avrupa’da Güvenlik Yapılanmasının Yeni Parametreleri ve Türkiye’nin Durumu”, **Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cilt:14, Sayı:1, İstanbul, ss.97-120.
- COŞKUN, Şenol ve Şevki, DAVUT, (2013), “Cumhurbaşkanının Seçimi, Yetkileri ve Görevleri Açısından Türkiye ve Fransa’nın Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Sayı:3, Ankara, ss.182-229.
- DEDEOĞLU, Beril, (2003), **Uluslararası Güvenlik ve Strateji**, Derin Yayınları, Yayın No:24, İstanbul.
- DEMİR, Fevzi, (2013), “Yarı Başkanlık Hükümet Sistemi ve Türkiye”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı:51, Ankara, ss.456-475.
- DEMİRAY, Muhittin, (2006), “Soğuk Savaş Sonrası Değişen Güvenlik Stratejileri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:11, Sayı:2, Isparta, ss.247-271.
- DEMİR, Sertif, (2009), “Avrupa Güvenlik Mimarisinin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’nin Bu Güvenlik Mimarisindeki Yeri”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Sayı:9, İstanbul, ss.9-50.
- DENİZ, Şadiye, (2006), “İngiltere ile Karşılaştırmalı Olarak Türkiye’de Parlamenter Sistemin İşleyişi ve Hükümet Sistemi Tartışmaları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:8, Sayı:3, İzmir, ss.133-157.
- DERDİMAN, Cengiz, (2011), **Anayasa Hukuku**, Alfa Aktüel Yayınları, 2.Baskı, Bursa.
- DERDİMAN, Cengiz, (2006), **Anayasa Hukukunun Genel Esasları ve Türk Anayasa Düzeni**, Alfa Aktüel Yayınları, 1.Baskı, Bursa.
- DÖNER, Ayhan, (2008), “Cezai ve İdari Yaptırımların Farklılığı Bağlamında TBMM’nin Af Yetkisi”, **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: XII, Sayı:3-4, Erzincan, ss.33-54.
- DÖNMEZ, Nihat, (2007), “Kamu Güvenliğinin Etkinliği Açısından Türkiye’de Özel Güvenlik ve Özel Dedektiflik”, Yüksek Lisans Tezi, **Kocaeli Üniversitesi**, Kocaeli.

- DÖNMEZER, Sulhi ve Sahir, ERMAN, (1997), **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 12.Baskı, İstanbul.
- DURGUN, Gonca, (2015), “Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı”, **Çağdaş Siyasal Sistemler**, Aykaç, Burhan ve Şenol, Durgun, (Ed.), Erek Matbaacılık, Ankara, ss.13-67.
- DURSUN, Hasan, (2012), “Adalet ve İçişleri Bakanlıklarının Kurumsal Etkinliğe Kavuşturulabilmesi için Öneriler”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı:101,Ankara, ss.367-406.
- EFE, Haydar vd., (2015), “Türkiye’nin Parlamenter Sistem Deneyiminin Önemi”, **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:6, Sayı:11, Kars, ss.149-176.
- EMİROĞLU, Hüseyin, (1999), “Türk Dış Politikasının Oluşturulma Sürecinde Yasama-Yürütme İlişkileri”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 54, Sayı:3, Ankara, ss.41-69.
- ERDOĞAN, Mustafa, (2003), **Türkiye’de Anayasalar ve Siyaset**, Liberte Yayınları, 4.Baskı, Ankara.
- ERDOĞAN, Mustafa, (1990), “Silahlı Kuvvetlerin Türk Anayasa Düzeni İçindeki Yeri”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:45, Sayı:1, Ankara, ss.309-334.
- ERGİL, Doğu, (2013), “Başkanlık Sistemi”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı:51, Ankara, ss.372-380.
- EYÜBOĞLU, Ercan, (2007), “Fransa: Parlamenter Bir VI. Cumhuriyet’e Doğru”, **Başkanlık Sistemi ve Türkiye**, Kamalak, İhsan, (Der.), Kalkedon Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul, ss.91-166.
- FIRAT, İsmail ve Emrah, ERDEM, (2014), “Türkiye’de İç Güvenlik Hizmeti ve Kolluğun Sivil Denetimi”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı: 94, Ankara, ss.115-133.
- GÖNENÇ, Levent ve Ozan, ERGÜL, (2002), “Yaşayan Anayasa 2001 Yılı Gelişmeleri”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı:1, Ankara, ss.13-84.

- GÖZLER, Kemal, (2015), **Kısa Anayasa Hukuku**, Ekin Basın Yayın Dağıtım, 13.Baskı, Bursa.
- GÖZLER, Kemal, (2015), **Türk Anayasa Hukukuna Giriş**, Ekin Basın Yayın Dağıtım, 10.Baskı, Bursa.
- GÖZLER, Kemal, (2001), **Devlet Başkanları Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi**, Ekin Kitabevi Yayınları, 1.Baskı, Bursa.
- GÖZLER, Kemal, (2001), “Karşılaştırmalı Anayasa Hukukunda Af Yetkisi”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, Cilt:18, Ankara, ss.298-329.
- GÜL, Kenan, (2008), “Kamu Yönetiminde ve Güvenlik Hizmetlerinde Hesap Verebilirlik”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt:10, Sayı:4, Ankara, ss.71-94.
- GÜNDAY, Metin, (2004), **İdare Hukuku**, İmaj Yayınevi, 9.Baskı, Ankara.
- GÜNTEPE, Emine ve Resul, BABAOĞLU, (2016), “Atatürk- İnönü Ayrılığı ve Dersim Olayları”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı:58, Ankara, ss.39-75.
- GÜRBEY, Gülistan, (2010), **Arızalı Demokrasilerde Dış Politika**, ODTÜ Yayıncılık, Ankara.
- GÜRBÜZ, Yaşar, (1987), **Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler**, Beta Basım Yayın Dağıtım, 2.Baskı, İstanbul.
- GÜRPINAR, Bulut, (2013), “Milli Güvenlik Kurulu ve Dış Politika”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt:10, Sayı:39, İstanbul, ss.73-104.
- İBA, Şaban, (1999), **Milli Güvenlik Devleti**, Çivi Yazıları, 1.Baskı, İstanbul.
- KAHRAMAN, Mehmet, (2012), “Hükümet Sistemi Tartışmaları Bağlamında Başkanlık ya da Yarı-Başkanlık Sistemlerinin Türkiye’de Uygulanabilirliği ”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:9, Sayı:18, Hatay, ss.431-457.
- KALYON, Levent, (2010), **Türkiye’nin Savunma Politikaları Üzerine Kırmızı Kim?**, Nobel Yayın Dağıtım, 1.Baskı, Ankara.

- KANDEMİR, Eyyub, (2011), “ABD Başkanları G. W. Bush ve B. Obama Dönemlerinde Yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejilerinde İttifak Söylemleri ve S. Walt’un İttifak Teorisi ”, **Savunma Bilimleri Dergisi**, Cilt:10, Sayı:2, Ankara, ss.122-151.
- KARAHANOGULLARI, Onur, (1995), “İngiliz Hukukunda İkincil Yasama”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:50, Sayı:3, Ankara, ss.211-230.
- KARATEPE, Şükrü, (2013), “Hükümet Sistemleri ve Türkiye”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı:51, Ankara, ss.223-235.
- KAYPAK, Şafak, (2012), “Güvenlikte Yeni Bir Boyut; Çevresel Güvenlik”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:8, Özel Sayı, Bolu, ss.1-22.
- KEYMAN, Selahattin, (1965), **Türk Hukukunda Af (Genel Af-Özel Af)**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- KILINÇ, Doğan, (2016), “Türkiye’de Bitmeyen Tartışma Hükümet Sistemi Üzerine Değerlendirmeler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:20, Sayı:1, Ankara, ss.447-510.
- KIRIŞIK, Fatih, (2016), **İdare Hukuku**, Meta Basım, 5.Baskı, İzmir.
- KIRIŞIK, Fatih ve Muhammet, DURDU, (2016), “Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemlerinde Devlet Başkanının Güvenlik Politikalarındaki Rolü”, **International Congress On Afro-Eurasian Research I**, Kazakistan, ss. 200-217.
- KIRIŞIK, Fatih ve Özcan, SEZER, (2015), “Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin (BİT) Kamu Politikası Oluşturma Sürecindeki Rolü”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:11, Sayı:2, Bolu, ss.199-215.
- KÖSE, Recep, (2010), “Kamu Güvenliği Politikaları Bağlamında Organize Suç ve Bu Suçlarla Mücadele Yöntemleri”, **Niğde Üniversitesi**, Niğde.

- KULA, Sedat ve Bekir, ÇAKAR, (2015), “Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki”, **Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:6, Sayı:12, Zonguldak, ss.191-210.
- KURT, Selim, (2015), “Toplumsal Güvenliğin Yükselişi”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, Sayı:37, Fransa, ss.459-476.
- KURT, Murat, (2009), “1980 Sonrası T.C. Hükümetlerinin Programlarında İç Güvenlik ve Terörün Yeri”, Yüksek Lisans Tezi, **Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.
- KUŞOĞLU, Baran, (2011), “Türk Anayasa Hukukunda Silahlı Kuvvetlerin Yurtdışına Gönderilmesine Dair Tezkereler”, **Yasama Dergisi**, Sayı:17, Ankara, ss.5-38.
- KUZU, Burhan, (2013), “Neden Başkanlık Hükümeti”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı:51, Ankara, ss.25-51.
- KUZU, Burhan, (2011), **Her Yönü ile Başkanlık Sistemi**, Babıali Kültür Yayıncılığı, 1.Baskı, İstanbul.
- KÜÇÜKŞAHİN, Ahmet, (2006), “Güvenlik Bağlamında, Risk ve Tehdit Kavramları Arasındaki Farklar Nelerdir ve Nasıl Belirlenmelidir”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Sayı:4, İstanbul, ss.7-40.
- MİL, İbrahim, (2014), “Türkiye’de İç Güvenlik Teşkilatları ve Özellikleri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, Cilt:5, Sayı:11, Isparta, ss.40-61.
- NACAK, Osman, (2014), “Kamu Politikalarının Belirlenmesinde Yeni İletişim Araçları ve Sosyal Ağların Rolü ”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:46, İstanbul, ss.100-116.
- OĞUZ, Gonca, (2015), “İnsan Güvenliği ve Suriyeli Sığınmacılar”, **Ortadoğu Analiz Dergisi**, Cilt: 7, Sayı:71, Ankara, ss.14-16.
- OYTAN, Muammer, (1982), “Fransa’da Yürütme Organının Yetkileri ve Güçlü Olma Nedenleri”, **Amme İdaresi Dergisi**, Sayı:15, Ankara, ss.85-104.

- ÖDEN, Merih, (2009), “Anayasa Mahkemesi ve Olağanüstü Hal ve Sıkıyönetim Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetimi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:58, Sayı:3, Ankara, ss.659-691.
- ÖZBUDUN, Ergun, (2005), **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, 8.Baskı, Ankara.
- ÖZBUDUN, Ergun ve Levent, KÖKER, (1993), **BDT Ülkelerinde Demokrasiye Geçiş ve Anayasa Yapımı**, Yetkin Basımevi, Ankara.
- ÖZCAN, Behiç, (2011), “Uluslararası Güvenlik Sorunları ve ABD’nin Güvenlik Stratejileri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Sayı:22, Konya, ss.445-465.
- ÖZDEMİR, Hikmet, (1995), “Milli Güvenlik Kurulu”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, ARAL, Fahri vd., (Yh), Cilt:11, İstanbul, ss.54-58.
- ÖZDEMİR, Hikmet, (1989), **Rejim ve Asker**, Afa Yayıncılık, İstanbul.
- ÖZER, Buğra ve A. Berna, GÖRMEZ, (2012), “Kamu Politikaları Sürecinde Rasyonel Karar Verme Modeli”, **Kamu Politikalarında Dönüşüm KAYFOR**, TODAİE, 1.Baskı, Ankara, s.61.
- ÖZER, Attila, (2005), **Anayasa Hukuku Genel İlkeler**, Turhan Kitabevi, 2.Baskı, Ankara.
- ÖZLER, Murat, (2003), “Yürürlükte Olmayan Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesinde Değişiklik Yapılabilir Mi?”, **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: VII, Sayı:1-2, Erzincan, ss.263-270.
- ÖZTÜRK, Metin, (2000), **Ordu ve Politika**, Gündoğan Yayınları, 2.Baskı, Ankara.
- ÖZTÜRK, Namık, (1992), “Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Geleneği ve 1982 Anayasasındaki Düzenlemenin Parlamenter Sistemle Uyumunu”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:25, Sayı:1, Ankara, ss.82-84.
- REHİMLİ, Recep, (2015), “Azerbaycan Respublikası”, **Çağdaş Siyasal Sistemler**, AYKAÇ, Burhan ve Şenol, Durgun, (Ed.), Erek Matbaacılık, Ankara, ss.737-766.

- REHİMLİ, Recep, (2009), “Azerbaycan’da Yeniden Yapılanma Sürecinde Kamu Personel Sistemi”, **Avrasya Etüdleri**, Sayı:36, Ankara, ss.63-94.
- ROSKİN, Michael, (2014), **Çağdaş Devlet Sistemleri**, Adres Yayınları, 7.Baskı, Ankara.
- SAKALLIOĞLU, Ümit, (1996), “Ordu ve Siyaset”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, ARAL, Fahri vd., (Yh), Cilt:14, İstanbul, ss.999-1012.
- SANCAK, Kadir, (2013), “Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü”, **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:6, Trabzon, ss.123-134.
- SARTORİ, Giovanni, (1997), **Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği**, Özbudun, Ergun, (Çev.), Yetkin Yayınları, Ankara.
- ŞEN, İlker, (2004), **Rusya Federasyonu Siyasal Sistemi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- SEVİNÇ, Murat, (2002), “Güncel Gelişmelerin Işığında 1982 Anayasasına Göre Cumhurbaşkanı”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:57, Sayı:2, Ankara, ss.109-137.
- SEZEN, Seriya, (2000), “Milli Güvenlik Kurulu Üzerine”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:33, Sayı:4, Ankara, ss.63-83.
- SOĞUKSU, Abdurrahman, (2007), “Soğuk Savaş Sonrası Jeopolitik Yapılanmanın Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Sorunlarına ve Politikalarına Etkileri”, Yüksek Lisans Tezi, **Uludağ Üniversitesi**, Bursa.
- TAN, Turgut, (1995), “Türk Hukukunda Kanun Hükmünde Kararname Uygulaması ve Sorunlar”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:50, Sayı:1, Ankara, ss.335-353.
- TANİLLİ, Server, (2001), **Devlet ve Demokrasi**, Adam Yayınları, 2.Baskı, İstanbul.
- TATAROĞLU, Muhittin, (2016), “Yürütmede Etkinlik Bakımından Başkanlık Sisteminin Değerlendirilmesi”, **Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 5, Sayı:1, Muğla, ss.74-97.

- TEKİN, Nil, (2003), **Anahatlarıyla Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Çantay Kitabevi, 2.Baskı, İstanbul.
- TEZİÇ, Erdoğan, (2003), **Anayasa Hukuku**, Beta Basım Yayım Dağıtım, 8.Baskı, Kırklareli.
- TUNÇ, Hasan ve Bülent, YAVUZ, (2009), “Avantaj ve Dezavantajlarıyla Başkanlık Sistemi ”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı:81, Ankara, ss.1-39.
- TURHAN, Mehmet, (1992), “Olağanüstü Hallerde Çıkarılabilecek Kanun Hükmünde Kararnameler”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:25, Sayı:3, Ankara, ss.13-36.
- TURHAN, Mehmet, (1989),**Hükümet Sistemleri ve 1982 Anayasası**, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Diyarbakır.
- TÜRKER, Haşim, (2007), **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**, Nobel Yayın Dağıtım, 1.Baskı, Ankara.
- TÜRKMEN, İlhan, (2015), “Ulusal Kamu Politikalarında İstihbaratın Rolü ve Etkisi ”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:8, Sayı:36, Sinop, ss.910-917.
- UÇKUN, Gazi, vd., (2012), “Özel Güvenlik Sektörünün Türkiye’deki Rolü ve Dünyada’ ki Konumu”, **Electronic Journal of Vocational Colleges**, Cilt: 2, Sayı: 2, Kırklareli, ss.22-30.
- URHAL, Ömer, (2009), **Küreselleşen Dünyada Güvenlik (Milli Güvenlik, Kamu Güvenliği, Örgütlü Suçlar ve Suç İstihbaratı)**, Adalet Yayınevi, 2.Baskı, Ankara.
- USTA, Aydın, (2013), “Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış”, **Yasama Dergisi**, Sayı:24, İstanbul, ss.78-102.
- ÜSKÜL, Zafer, (2003), **Olağanüstü Hal Üzerine Yazılar**, Büke Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul.
- ÜSKÜL, Zafer, (1989), **Siyaset ve Asker**, Afa Yayınları, İstanbul.
- YAMAN, Ahmet, (1992), “Başkomandanlık Kanunu”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı:9, Ankara, ss.85-110.
- YAZICI, Serap, (2013), **Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemleri Türkiye İçin Bir Değerlendirme**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3.Baskı, İstanbul.

- YAVUZ, Haluk, (2000), **Türkiye’de Siyasal Sistem Arayışı ve Yürütmenin Güçlendirilmesi**, Seçkin Yayınları, 1.Baskı, Ankara.
- YILDIRIM, Murat, (2012), “Yeni Kamu Politikaları ve Kamu Yönetimi: Kamu Yararı Açısından Bir İnceleme ”, **Kamu Politikalarında Dönüşüm KAYFOR**, TODAİE, 1.Baskı, Ankara, ss.224-231.
- YILDIRIM, Ramazan, (2012), **İdare Hukuku Dersleri II**, Mimoza Yayınları, 2.Baskı, Konya.
- YILDIZ, Mete vd., (2016), “Kamu Politikasını Türk İdare Tarihi Üzerinden Çalışmak ”, **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:34, Sayı:2, Ankara, ss.133-158.
- YILDIZ, Mete ve Zahid, SOBACI, (2013), “Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi Genel Bir Çerçeve”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Yıldız, Mete ve Zahid, Sobacı, (Der.), Adres Yayınları, 1.Baskı, Ankara, ss.16-42.
- YILMAZ, Halit, (2005), “Türk Silahlı Kuvvetleri ve Milli Savunma Hizmeti”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:54, Sayı:4, Ankara, ss.375-430.
- YILMAZ, Sait, (2013), “Başkanlık Sistemi; ABD, Türkiye’ye Örnek Olabilir mi? ”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı:51, Ankara, ss.617-635.
- YILMAZ, Sefer, (2012), “Türkiye’nin İç Güvenlik Yapılanmasında Değişim İhtiyacı”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:21, Sayı:3, Adana, ss.17-40.
- YILMAZ, Sefer, (2011), “11 Eylül Sonrasında ABD ve Türkiye’deki İç Güvenlik Yeniden Yapılanmalarının Karşılaştırması”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:20, Sayı:3, Adana, ss.361-380.
- YILMAZ, Sait, (2008), **Güç ve Politika**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1.Baskı, İstanbul.
- YOKUŞ, Sevtap, (2013), “Hükümet Sistemini Demokrasi Ekseninde Tartışmak”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı:51, Ankara, ss.236-245.

YORULMAZ, Murat, (2014), ““Değişen” Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde “Değişmeyen” Güvenlik Paradoksu ”, **Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi**, Cilt:3, Sayı:1, Edirne, ss.103-135.

YUMUŞAK, Hakan, (2012), “Refah Devletine Giden Yolda Devletin Güvenlik Görevi”, **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Cilt:15, Sayı:1, İstanbul, ss.179-184.

YÜCEL, Bülent, (2003), “Yarı-Başkanlık Sisteminin Hükümet Modeli Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma: Fransa Modeli ve Komünizm Sonrası Polonya ”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:52, Sayı:4, Ankara, ss.351-352.

1982 Anayasası, (09.11.1982 Tarih ve 17863 Sayılı Resmi Gazete), Md.5-148.

1924 Anayasası, (15.01.1945 Tarih ve 5905 Sayılı Resmi Gazete), Md.31-86.

1961 Anayasası, (20.07.1961 Tarih ve 10859 Sayılı Resmi Gazete), Md.64-124.

Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu, (03.11.1983 ve 18210 Sayılı Resmi Gazete), Md.4.

Emniyet Teşkilat Kanunu, (12.06.1937 ve 3629 Sayılı Resmi Gazete), Md.1.

Genelkurmay Başkanının Görev ve Yetkilerine Ait Kanun, (07.08.1970 ve 13572 Sayılı Resmi Gazete), Md.2-8.

İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, (23.02.1985 ve 18675 Sayılı Resmi Gazete), Md.2-28.

Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, (04.03.2010 ve 27511 Sayılı Resmi Gazete), Md.1-4.

Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Genel Sekreterliği Kanunu, (11.11.1983 ve 18218 Sayılı Resmi Gazete), Md.2-15.

Olağanüstü Hal Kanunu, (27.10.1983 ve 18204 Sayılı Resmi Gazete), Md.12

Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu, (13.07.1982 ve 17753 Sayılı Resmi Gazete), Md.2-3.

Sıkıyönetim Kanunu, (15.05.1971 ve 13837 Sayılı Resmi Gazete), Md.2.

Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu, (09.01.1961 ve 10702 Sayılı Resmi Gazete), Md.35.

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu, (12.03.1983 ve 17985 Sayılı Resmi Gazete), Md.4.

Elektronik Kaynaklar:

Ahmet Necdet Sezer ile Abdullah Gül'ün af farkı. **Haber7**. (22.02.2017).

Almanak Türkiye 2005 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim, http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Almanak_Turkiye_2005_Guvenlik_Sektoru_Ve_Demokratik_Gozetim.pdf, (22.02.2017).

Almanak Türkiye 2006-2008 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim, http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Almanak_Turkiye_2008_Guvenlik_Sekt%C3%B6r%C3%BC_Ve_Demokratik_Gozetim.pdf, (22.02.2017).

Amerika Hakkında ABD Anayasası Açıklamalı, <http://photos.state.gov/libraries/turkey/231771/PDFs/abd-anayasasi.pdf>, (20.11.2016).

Anayasal Düzeyde Türkiye'nin Güvenlik Politikasının Avrupalılaşması, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-338-2014091012guvenlik-13.pdf>, (12.10.2016).

Askerlerle “Siyasal Birlik” isteği. **Milliyet**, (15.03.2017).

Avrupa ordularının neredeyse tamamının ortak özelliği sivil denetim. **NTV**. (10.12.2016).

Beştepe’de güvenlik zirvesi. **Yeni Şafak**. (13.02.2017).

Brezilya Federatif Cumhuriyeti Anayasası, <https://anayasa.tbmm.gov.tr/docs/brezilya.pdf>, (22.11.2016).

Code de la défense, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?idArticle=LEGIARTI000021544350&idSectionTA=LEGISCTA000021544352&cidTexte=LEGITEXT000006071307&dateTexte=vig>, (09.12.2016).

Commission de la défense nationale et des forces armées, <http://www2.assemblee-nationale.fr/14/commissions-permanentes/commission-de-la-defense>, (09.12.2016).

Cumhurbaşkanı Erdoğan açıkladı: “Kırmızı Kitap” masada. **Hürriyet**. (20.02.2017).

Cumhurbaşkanı Erdoğan başkanlığında güvenlik zirvesi. **NTV**. (11.02.2017).

Cumhurbaşkanı Seçimi Öncesi Cumhurbaşkanlığı, http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/cbaskani_secimi_onc_cbask.pdf, (14.02.2017).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Kitapçığı, <http://www.akparti.org.tr/site/haberler/cumhurbaskanligi-hukumet-sistemi-kitapcigi-yayinlandi/87887#1>, (22.02.2017).

Cumhurbaşkanlığı Sistemi, <http://setav.org/assets/uploads/2017/02/AnalizCumhurbaskanligiSistemi.pdf>, (21.02.2017).

Çiller, liderlere gidiyor. **Milliyet**. (15.03.2017).

Das Kuratorium, der Bundessicherheitsrat, <https://www.baks.bund.de/de/die-baks/das-kuratorium-der-bundessicherheitsrat>, (11.12.2016).

Demokrasilerde Hükümet Sistemleri ve Başkanlık Hükümeti Rejimi, <http://www.egiad.org.tr/wp-content/uploads/arastirma-raporlari/demokrasilerde-hukumet-sistemleri.pdf>, (22.11.2016).

Dış Politika ve Parlamento, <https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/gazeteler/web/kutuphanede%20bulunan%20dijital%20kaynaklar/kitaplar/sunum%20izni%20alınmıs%20yayınlar/197601701%20dış%20politika%20ve%20parlamento/197601701%20dış%20politika%20ve%20parlamento.pdf>, (10.12.2016).

Dövlət Təhlükəsizlik Şurasında kim var?, <http://qafqazinfo.az/news/detail/dovlet-tehlukesizlik-surasinda-kim-var-126327>, (21.11.2016).

Erdoğan bugüne değin 3 hükümlüyü affetti, <http://www.mynet.com/haber/guncel/erdogan-bugune-degin-toplam-3-hukumloyu-affetti-2649720-1>, (10.12.2016).

Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası, <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/08-ALMANYA%20209-276.pdf>, (12.12.2016).

Genelkurmay Başkanının Görev ve Yetkilerine Ait Kanun, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc053/kanuntbmmc053/kanuntbmmc05301324.pdf, (23.01.2017).

Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi, http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/guc_kavrami_ve_kamu_diplomasisi_-_bekir_aydogan-pdf.pdf, (11.10.2016).

Güvenlik zirvesi sona erdi. **İMC**. (10.02.2017).

Güvenlik zirvesi sona erdi. **TRT HABER**. (11.02.2017).

Hangi Cumhurbaşkanı, kaç mahkum affetti?. **Haber7**. (19.02.2017).

Il Consiglio supremo di difesa, http://www.difesa.it/Il_Presidente_della_Repubblica/Pagine/ConsiglioSupremodiDifesa.aspx, (11.12.2016).

“İkinci Anayasa” niteliğinde bir belgedir. **Hukuk Ajansı**. (19.02.2017).

İngiltere'nin Yeni Ulusal Güvenlik Yaklaşımı, http://www.mgk.gov.tr/calismalar/calismalar/006_ingilterenin_yeni_guvenlik_yaklasimi.pdf, (11.12.2016).

İnönü 1937'de başbakanlıktan neden uzaklaştırıldı?. **Milliyet**. (15.03.2017).

İtalya Cumhuriyeti Anayasası, <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/10-%C4%B0TALYA%20319-354.pdf>, (12.12.2016).

Jandarma Kanunu, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1526.pdf>, (05.10.2016).

Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Başkanlık Sistemi ABD, Arjantin, Azerbaycan, Brezilya ve Nijerya Örnekleri, https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/baskanlik_sistemi.pdf, (22.11.2016).

Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Parlamenter Sistem Almanya, Güney Afrika, Hindistan, İtalya, İngiltere, Japonya Örnekleri, https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/parlamenter_sistem.pdf, (09.12.2016).

Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri Yarı-Başkanlık Sistemi Fransa, Polonya, Rusya Örnekleri, https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/yari_baskanlik.pdf, (10.12.2016).

Kırmızı Kitap nedir, ne anlama gelir. **İnternet Haber.** (23.02.2017).

Kırmızı Kitap nereye sızdırıldı. **Odatv.** (23.02.2017).

Kırmızı Kitap'tan kimler geldi kimler geçti. **Radikal.** (23.02.2017).

Köşk'te de oturma düzeni değişti. **Hürriyet.** (23.02.2017).

Külliye 'de güvenlik zirvesi başladı. **Sabah.** (20.02.2017).

MGK'nın ilk sivil genel sekreteri Yiğit Alpogan. **CNNTÜRK.** (20.02.2017).

Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Hakkında Bilgi, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda>, (20.02.2017).

Milli təhlükəsizlik haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu, <http://www.mia.gov.az/index.php?/az/content/29895/>, (21.11.2016).

Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0751.pdf>, (06.10.2016).

Polonya Cumhuriyeti Anayasası, <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/12-POLONYA%20385-438.pdf>, (10.12.2016).

Présentation, <http://www2.assemblee-nationale.fr/14/commissions-permanentes/commission-de-la-defense/liens-commission-de-la-defense/presentation>, (09.12.2016).

Rusya Federasyonu Anayasası, <http://www.anayasa.gen.tr/rusya.htm>, (05.12.2016).

Sessiz Devrim Türkiye'nin Demokratik Değişim ve Dönüşüm Envanteri 2002-2014, http://www.kdgm.gov.tr/snetix/solutions/KDGM/resources/uploads/files/sessiz_devrim.pdf, (23.01.2017).

T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı, <http://www.ozelguvenlikdenetleme.pol.tr/Sayfalar/Hakkimizda.aspx>, (07.10.2016).

- T.C. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, <http://www.mgk.gov.tr/index.php/31-ocak-2017-tarihli-toplant>, (15.02.2017).
- T.C. Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170211.pdf>, (21.02.2017).
- TEPAV Anayasa Çalışma Metinleri Siyasi İktidarın Denetlenmesi, Dengelenmesi ve Anayasalar, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1280236405-1.Siyasi_Iktidarın_Denetlenmesi_Dengelenmesi_ve_Anayasalar.pdf, (01.12.2016).
- TESEV Anayasa Komisyonu Raporu Türkiye'nin Yeni Anayasasına Doğru, <https://anayasa.tbmm.gov.tr/docs/turkiyenin-yeni-anayasasina-dogru.pdf>, (26.02.2017).
- Tezkere'nin ardından güvenlik zirvesi. **İMC**. (13.02.2017).
- The National Security Act of 1947, <http://global.oup.com/us/companion.websites/9780195385168/resources/chapter10/nsa/nsa.pdf>, (20.11.2016).
- The role and Powers of the Privy Council, <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-7460>, (09.12.2016).
- TÜBA, <http://www.acikders.org.tr/mod/resource/view.php?id=2782>, (29.10.2016).
- Türk Cumhuriyetleri Anayasaları, <http://www.turk-pa.org/documents/turk-t.pdf>, (21.11.2016).
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57f67dcca98688.09137514, (04.10.2016).
- Türkiye Siyasetinde Ordunun Rolü, <https://tr.boell.org/sites/default/files/askersiyasetkitap.pdf>, (17.02.2017).
- Türkiye'de Güvenlik Sektörü: Sorular, Sorunlar, Çözümler, http://aciktoplumvakfi.org.tr/pdf/guvenlik_siyasal.pdf, (10.10.2016).
- Türkiye'de Ordu, Polis ve İstihbarat Teşkilatları: Yakın Dönem Gelişmeler ve Reform İhtiyaçları, http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Turkiyede_Ordu_Polis_Ve_Istihbarat_Teskilatlari_Yakin_Donem_Gelismeler_Ve_Reform_Ihtiyacлари.pdf, (22.01.2017).

Türkiye'nin Savunma Reformu Raporu Tespit ve Öneriler, http://file.setav.org/Files/Pdf/20160901200637_turkiyenin-savunma-reformu-pdf.pdf, (15.02.2017).

Türkiye'ye tehdit var!. **Milliyet**. (15.03.2017).

Xarici Kəşfiyyat Xidməti nə iş görəcək?, http://www.az.azvision.az/Xarici_Keshfiyyat_Xidmeti_ne_-77721-xeber.html, (21.11.2016).

Yeni Anayasa'da Sivil-Asker İlişkilerinin Demokratik Modeli, <http://www.sde.org.tr/userfiles/file/YENI%20ANAYASADA%20SIVIL%20ANALIZ.pdf>, (18.02.2017).

Совет Безопасности Российской Федерации, <http://www.scrf.gov.ru/council/composition/>, (05.12.2016).

Стратегия национальной безопасности Российской Федерации, <http://www.scrf.gov.ru/security/docs/document133/>, (07.12.2016).

Федеральный закон "О безопасности", <http://www.scrf.gov.ru/security/docs/document111/>, (06.12.2016).

1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının İlk ve Son Hali (Karşılaştırma Tablosu), <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/1982ilkson.pdf>, (10.02.2017).

4 Ekim 1958 Fransa Anayasası, [https://anayasa.tbmm.gov.tr/docs/Fransa-TR\(4.10.1958\).pdf](https://anayasa.tbmm.gov.tr/docs/Fransa-TR(4.10.1958).pdf), (08.12.2016).

DİZİN

-B-

Bakanlar Kurulu, 13, 15, 17, 18, 24, 41,
43, 44, 49, 62, 63, 66, 68, 72, 75, 76,
79, 80, 81, 82, 83, 84, 86
Başbakan, 1, 39, 40, 42, 43, 50, 51, 52,
54, 64, 67, 71, 72, 73, 79, 82, 89, 90,
91, 93
Başkanlık Sistemi, 99, 101, 104, 106,
107, 108, 109, 112
Başkomutanlık, 39, 61, 62

-C-

Cumhurbaşkanı, 3, 5, v, 2, 3, 4, 5, 30,
31, 32, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 53,
56, 59, 60, 62, 63, 66, 67, 68, 69, 71,
72, 73, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87,
88, 89, 90, 98, 106, 110, 111, 112

-D-

Devlet Başkanı, 26, 27, 34, 35, 37, 39,
50, 98, 103
Dış Güvenlik, 13

-G-

Genelkurmay Başkanı, 18, 29, 49, 60,
62, 63, 66, 68, 69, 70, 71, 90, 91, 109,
111
Güvenlik, 1, 7, 8, 9, 10, 18, 20, 22, 23,
26, 29, 30, 32, 33, 42, 47, 50, 52, 76,
77, 90, 92, 97, 98, 99, 100, 102, 103,
104, 105, 106, 107, 108, 109, 110,
112, 113, 114
Güvenlik Politikaları, 3, 4, v, 103

-H-

Hükümet Sistemi, 98, 100, 103, 108

-İ-

İç Güvenlik, 11, 97, 99, 101, 104, 108

-J-

Jandarma Genel Komutanlığı, ix, 12

-K-

Kamu Güvenliği, 14, 15, 16, 100, 103,
107
Kamu Politikası, 19, 98, 99, 103, 108

-M-

Milli Güvenlik Kurulu, ix, 2, 11, 27, 35,
72, 75, 76, 77, 78, 79, 92, 93, 97, 102,
105, 106, 109, 113

-O-

Olağanüstü Hal, 17, 82, 98, 105, 107,
109, 113

-P-

Parlamente Sistem, 100, 101, 105, 112

-S-

Sahil Güvenlik Komutanlığı, ix, 17, 109
Sıkıyönetim, 82, 83, 105, 109

-T-

TBMM, ix, 59, 60, 62, 63, 65, 66, 67,
75, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88,
89, 100
Türk Silahlı Kuvvetleri, ix, 13, 60, 77,
79, 97, 98, 108, 109

-Y-

Yürütme Organı, 104

